

13728

KRISTOF HARANT

z Polžic.

Historické obrazy ze 16. a 17. věku

od

A. B.

I. Sešit.

V Olomúci 1862.

Tiskem Františka Slavíka.

KRISTOF HARANT

z Polžic.

Historické obrazy ze 16. a 17. věku

od

A. B.

V Olomouci 1862.

Tiskem Františka Slavíka.

Ve středu na den stětí sv. Jana léta 1525 padl Ludvík, poslední král Český, v bitvě u Mohače. Osířel trůn Český, osířela země.

Na sněmě v Praze v pátek před sv. Divi-šem ode všech tří stavův zemských svobodně vyvolen Ferdinand, arcikníže Rakouské, za krále Českého. Léta 1527 do Prahy přijel a v neděli na sv. Matěje slavně korunován byl na hradě Pražském.

Tak spojila se dosud samostatná koruna Česká s Rakouskem na základě smlouvy volné, niž zaručeny slavně zemi stará práva a výsady, niž zaručena posvátnost a nedílnost koruny Svatováclavské.

Ferdinand I. zemřel 1564, jemu následoval u vládě Maximilián II.

Byl král moudrý, všem poddaným bez rozdílu víry stejně nakloněn, byl ode všech také stejně ctěn a milován.

Snaže se mír v zemi zachovati, veškerým rozmiškám, a neblahým putkám náboženským se vyhýbal, věda dobře, že se na strži té rozkotává i sebe mocnější lodice státní. Proto zrušil kompaktáty obmezující náboženskou svobodu a rovnoprávnost.

Plesal národ, těšil se z děje, jenž zrušil dílo krví téhož národa nassaknuté.

Krví vydobyl zřízení kompaktát.

Nepodobáli se národ hravému děcku mnohdy? —

Jasot a poples národ jest jasného slunce bláhá zář, jeho žal a nevole, jest bouře divá, deští krev a potokami lejí se slze utrpení.

Král hlásal slovem i skutkem úplnou rovnoprávnost náboženskou, pokojně a v míru žily veškeré strany náboženské. Stejnost lásky a příchyností vladcovi vyhubila řevnivost a žarlení, zničila zárodky svárů všech.

Mohutně se pnuly hrdé klenby chrámu otčiny ku blankytné výši, slunce osvěty vycházelo

nad vlasti reků bujarých. Po dvanácte let v poklidu a míru, ku blahu národa i vlasti Maximilián panoval, pilně a přičinlivě upravuje dráhu krásnější budoucnosti. Mír a vzkvétající blahobyť národa milného uzřel okem skaleným na loži smrtelném.

12. října 1576 truchlá hrana rozrývala bolestí srdce věrných Pražanů, hlásala smrt milého krále Maximiliána II.

Čechoslav vždy věrně želel velkost zašlou, vychloubat se s právem může, že nebyl nevděčník. Vývinem řemesel i obchodu znamenitě se rozmohl hmotný blahobyť v zemích koruny České, nebylo více obyvatelstvo nutkáno o potřeby tělesné úsilovně se starati, počínalo již značně zřetel svůj i k vědám a k umění obráceti; tak ve vývinu blahobytu hmotného se zakořenil mohutný peň vědy a umění, jenž za doby pozdější rozkvětem a spanilostí svou naplnil obdivem svět. —

Takový byl stav věcí, když Rudolf II. nastoupil na trůn Český. Vše se novému panovníku slastně usmívalo v ústrety, hmotný blahobyť pro-

nikl blahodárně všechny třídy obyvatelstva, všude pučely zdravé a bujné zárodky krásných ná-
dějí. Na stolec Český desedl mocný pěstoun pu-
ků těch, královská koruna a vavřín učence
stkvěly se na jeho temeni. Nepřilehl na poma-
zanou hlavu krále těsněj vavřín než koruna?

Na otázku tu odpověděla hrůzně budoucnost.

I.

První dny vlády Rudolfa II.

Sláva králi, sláva panovníku,

— — — — —
Sláva jemu, jenžto z vůle Boží
Svou a naši slávu množí!

J. Koubek.

Temné růměnce planuly nad západem, večerní šero měnilo se v hustou temnotu noční.

Vždy teměji a teměji obestírala noc perutí svou stověžatou Prahu.

Príslušný byl to hav, v nějž se zahalovala dosaváde truchlící Praha.

Ačkoliv stohlasná brána zvonů dávno byla dozněla, ačkoliv se již nové slunce na trůnu a

nade vlasti skvělo; přede truchlil věrný, vděčný český lid po panovníku milovaném.

Mohutné věže se vznášely co gigantičtí strážcové nad velkolépou mohylou ke noční obloze.

Ticho, pusté ticho se rozložilo po městě, jen prudký víchr skučel po hladině Vltavy a v listnaté houštiny Jeleního příkopa zabíhal.

Temě šumělo větví věkovitých stromů, kterýmiž částečně letohrad Ferdinanda I. zakryt byl.

Kouzelnému paláci duchů podobalo se zamilované sídlo Ferdinandovo!

Vysoké sloupení podporuje mohutné klenby skvostnou ornamentikou propletané.

I staroslavný Hradčín v postranní kaboní druhdy jasné lice.

A mocněj počíná víchr dmouti, odchyluje stromoví, na balkonu v příšerném světle objevuje se vysoká postava.

Snad to král duchů, král temné, pustotiché noci?

Opírá se v obrubu balkonu.

Skvostný kožích objímá stepilou postavou, hlavu kryje špaňhelský klobouk, v lesknoucí se agraře se pyšně houpá dlouhé péro.

Napnutě upíná k obloze orličí zrak, a opět po rozsáhlé, velkolépě Praze pobloudivá.

Prímé tahy obličejе jeho protkl egoistický ráz, a jenom bystré oko jeví mohutného ducha.

Cos snivého uhostilo se v obličejі jeho blouznivému samotníku podoben.

Očekává snad východ bledé lůny, aneb zpěv milostice z temné hlouby? — Či o černém činu, v hloubkách ducha přemýšlí? —

Není to snivý milenec, jest to Rudolf II.; nové to slunce nad Prahou a nad říší vzešlé.

Neočekává východ bledé lůny ani snivý zá-
nět povzbuzený milostným zpěvem milované
dívky nesní o činu černém, žhavé tahy písma
osudného v němých hvězdách hledá, prohledává
rozmanité nitky kolostrojů osudů lidských, hledá,
sestavuje, sloučuje, hledá výsledky, o příčinách
neví, a zabývá v bloudný chrám doměnek pře-
ludů a predsudků. Byl to však dosud bojarý Ru-
dolf, nebyl to ještě choulostivý pověrec.

Podle Rudolfa v pozadí se označovaly rysy
slabé postavy. —

„Vznešená krásná jsi Praho! Důstojné sídlo
císařské, mohutné srdce země České!

Kéž by jste byli rádcové mojí přítomní!

Pyšně bych se vás mohl tázati: „Nebyla volba sídla mého pravá a odůvodněna?“ —

Tak mluvil Rudolf, co jeho zrak zaníceně na Praze utonul.

„Buďjistá Praho, že i vládce ve zděch tvých sidlicí, bude se snažiti — tebe hodným se státi.

Nové se rozbřeskne světlo nad tebou, pomníku slávy dob minulých, v nové to světlo rozžehne ruka tvého vládce, bude ti druhým otcem, vsadí na hlavu tvou jasný diadem, diadem ztřící jasnotou osvěty, vědy i umění.“ —

Paprsek mohutného rozjaření prokmitl pološnivými tahy obličeje Rudolfova, okamžitě však zmizel, a rozkochaná ocháblost, význam malatností, zahalil vznešený plápol sotva vzniklý.

Hluboce vzdechl.

„O, kéž bych mohl, co bych chtěl!

Mír a klid sice blaží moje země, půda připravena, doba vhodná, símě v ruce mé, nuže, proč bych nerozsel símě k seti připravené? — —

Jak dlouho bude však trvat doba tato příhodná? —

O, že mi nebylo přáno býti císařem jedné země, jednoho národa přiznávajícího se k jednomu náboženství!

Dosti prolito krve rozmiškama mezi národními a náboženskými, kéž by mi bylo dopřáno v klidu a míru projíti pouť panování svého.

Mnoho hlubokých ran ti zasadili, krásná matko, vlastní synové tvoji, kéž bych mohl býti tvým ranlékem!" —

A opět zápal odvahy a rázností rozjasnil jeho zrak, a dodal vznešenosti celé postavě.

A žádatě upnul zrak k obloze.

Snad hledal odpověď na otázky a přání svá?

Lůna vynikla z mrakového závoje a polila šerem vznešeného samotlivce.

I postava v pozadí stojící se oku jasněji objevila.

Byl to mužík prostřední výšky.

Svráskovatělý obličej se klonil k zemi, dlouhý vlas se vinul po obou ramenách, ruce na prsou skřížené ovíjely slabou postavu v havraní talár.

„Buď dík Bohu vzdán, že roznítil v mysli Vaší Milostí tak velkolépe myšlenky.

Ano: Budeť jeden ovčinec a jeden pastýř!" tak pravil Hospodin, a podle těch slov i Vaše Milost mluvíti, ano i jednati ráčí.

Lásku k národu osvědčí panovník nejlépe snahou po zdokonalení duševního blahobytu národního.

Kdo lásku v srdci k lidu chová, kdo povolán vůli Nejvyššího zdobiti trůn vladařský; ten má na srdce uloženo lidem svěřeným, i blaho lidu samého." — Postava mužika se vztyčila, oko jeho zajiskřilo plamenným zánětem.

Jízlivým zrakem se snažil vypátrati dojem slovy těmi na Rudolfa učiněný.

„Kéž by i v zemi mé byl jediný pastýř jednoho ovčince!" — Povzdechl hluboko Rudolf.

Radostí se zachvěl mužik.

„A jak snadno lze Vaší Milostí dosáhnouti cíl snah v slovech těchto obsažených!"

„Snadno arcíť, kdybych mohl co bych chtěl!" — Povzdech malatný doprovázel slova Rudolfova.

„A pročby nesměl vládce v zemi své, coby chtěl? Co by k zvelebení blahobytu národního posloužilo?" —

„Pravdu díte, otče Antonie! — Oprávněně jest vládce vysokým postavením svým ku zvelebování blahobytu svěřených národů." Pravil pevně Rudolf.

„Nespojuje však vždy vládce s možností i vůli svou, neupotřebuje právo své velebné.

Pohledněme v dny nedávno minulé.

Za slavné paměti císaře Maximiliana II., je muž Bůh sídlo v nebesích popřej, dovoleno zrušením pandektů vyznávání veškerých sekt v území celé říše.

Satanu otevřena brána, hříchu rozhaleno pole šírošíré.

Lutr, Bůh ho zatrat, zapletl bludem svým takměř veškeré obce Čech a oddálil je od samospásné víry Kristoví.

Láska k samospásné víře sklesla, dovolenot bludům věriti a člověk vždy spíše ku zlému než k dobrému a pravému nakloněn.

Jeho svatost papež, hrozil, pohnut litostí nad pokleslým národem, kletbou císaři.

Císař se smál hrozbám náměstka Božího.

Národ klesal hloub a hloub v bludnost víry nové.

Rychlým žárem se rozkládal zhoubný plamen nevěry po celé zemi, hrozná ducha smrtelná nákaza tato, co hlíza, ničila vše kolem se.

Běda tomu, kdo by slabé rámě měl a usiloval ji zastaviti, zničen a podrcen by sklesl v záhubu.

Bořily se sloupy svatyně, klenba se sypala, lehké tu bylo snadně zasypání.

Marné bylo a jest veškeré úsilí a působení společností Ježíšové, ku kteréž i já Bohu chvála náležím; marně varují a káží proti zhoubě tak nebezpečné.

Lid se směje, a zpupná šlechta se protiví.

Mocné rámě potřebujeme, kteréž by nás chránilo a kteréž by nám dopomohlo ochrániti celý národ od úplného poklesnutí v záhubnou propast zkázy.

A mohutné rámě to nám seslal Nejvyšší, kterýž se po všecky časy a doby o své milé stará, ve Vaši Milostí.

Vy chloubte naše, dopomůžete, co pravý otec dítek svěřených, vykonati dílo spasné.

Tak rychle sklesal národ v záhubu, tak rychle Vámi z hluboké propasti vyvstane.

A nové slunce vzejde, slunce spásy a blaha duševního, slunce pravdy nad celou zemí.

Slunce toho budete vy milosti tvůrce!" —

Ohnivá slova doprovázela jí zívála rozpočítavá výmluvnost Antonia.

Rudolf byl pohnut.

Srdce jeho chovalo pouze snahu vyplniti úlohu vládce a otce, a tu se viděl na pokraji mohutného činění.

Mysl jeho se strašila činů nutných, srdce jeho mu kázalo jednati.

Byl věrný, ano přepiatý katolik, než aby byl nesouhlasil s návrhy Antonia.

„Jak mi však lze vyplniti a vykonati veškeré ty odůvodněné nároky? Jsemť člověk slabý, jako každý jiný.“ —

„Moc vložil Bůh v lůno Vaše, slovo Vaše hlásá rozkazy milionům, milosti!

Kažte vyloučení bludu, a bude světlo, pravé víry panovati po vší zemi!

Opravte, milosti, co císař Maximilian pokazil a vše bude jinak!“ — Hlas Antonia nabyl neobyčejné ráznosti.

„Pravdu díte! — O vypuzení Českých bratří postaráno již, první krok k dosažení onoho cíle učiněn.

Nelze činem jedním sbořiti budovu, kterouž stavěla doba dlouhá.

Buďte však jist, že nejprvnější snaha má jest duševní blaho národů rozšířením křesťanství po celé zemi pojistiti. Duše má přednost před tělem!" —

Mužik se zachvěl radostí.

Silněji zařičel vichr Jelením příkopem, jako stesk duchů ukovaných, i lůna vplůla za mraky.

„Díky Vám, vznešený ochranče odkazu Nejvyššího, ve jménu národa, pouze Vám bude ku díkům za spasení své zavázán!" — V zanícení sklesl k nohám císaře. — „V prachu se před Tebou kořím, vznešený vládce světa katolického, nové slunce bludného národa!" —

„Vstaňte, vstaňte! Dal jsem slovo, s pomocí Boží vyplním. Můj čas jest odměřen."

Mužik se vztyčil a povyšným hlasem zvolal: „Budeť jeden ovčinec a jeden pastýř!" Amen.

Uklonil se až k zemi, zmizel.

Samoten zůstal císař na balkonu, a dlouho naň čekali dvořané v sále Ferdinanda.

A v zanícení svém budoval plány pro doby pozdější. — —

Vypovězením Českých bratři ze země 1587 odvrátil Rudolf velikou část lidstva od sebe, mínění všeobecné se rozdvojilo.

Padla jasná zásada vlády Maximiliánovy, padla rovnoprávnost náboženská.

Lid viděl starobylé zvyky a závody hynouti, a nevole i nedůvěra k trůnu uhnízdila se v jádru národa.

Spojení národa s vládcem přestalo býti ústrojným celkém, jehož hlava vládce, jehož vůle — vůle vládcova, výjev to lásky otce dobrého, jehož tělo — hmota národa jest.

Takové výjevy nezakládají trvalý blahobyt národů!

II.

Daniel Adam z Veleslavína.

„Raděj vše své jmění obětují, než bych o dobré své vlasti pečovati přestal.“

Heslo *D. Adama Veleslavína.*

Ve vysoké gotické komnatě se bavi šedý Jiří Melantrich se slícnou dcerou, choti Daniele Adama z Veleslavína.

Jířího velebná postava, charakterní to socha doby Rudolfové, obraz zbožného, vlastimilovného Čecha doby zlaté, doby Rudolfské, poutá.

Velebný klid provívá dlouhé vrásky vysoké, bledé čelo zasloněno dlouhými šedinami, jasné modré oko zrcadlí v sobě veškeré půvaby do-
brotivosti, vyjevuje velkolépé city zdánlivě cho-
rého kmeta.

A láska k vlasti, láska k národu dodává krvy jeho mladistvého ohně, v stálé naději žije od hodiny k hodině, v naději v lepší budoucnost.

Anna jest rozkvetlá růže, plna vroucností a lásky, plna nežností a laskavostí, nadchnuta láskou k Bohu, k vlasti, k národu.

Melantrich v temném zamyšlení opírá hlavu v pravici, Anna čte v biblí, arcidíle tiskařském velebného otce svého.

Zbožnost neličená, zbožnost plna vroucího citu a půvabu obrazí se v její lici.

Pozvedla spanilou hlavu, zavřela biblí, a tříbrozvukým hlasem pravila :

„Otče velkou zásluhu jsi sobě vydobíł vydáním bible té.

Ku věčným díkům jest ti národ celý zavázán.“ —

„Dík národa, milené dítě, by mne neodměnil za práce a péče mé, kdyby mne neměl odměniti cit vnitřní, kterýž mi praví, že jsem pro blaho národa mnoho učinil.

Nesmí nikdy počítati na dík kdo o blahobyť národní se stará.

Zneuznání jeho ryzích snah a úsilí jej spíše očekává."

„Nejnevděčnější jest národ!“ — odpověděl jemě Aventýn.

„Zvláště pak v době naší počínají děsné mraky zastiňovati oblohu blaha vlasti, marné očekávání díky za čin míru v litých bouřích.

Krásně se nám počínalo arcit na počátku vlády Rudolfovy dníti.

Bohužel, že v čase tak krátkém minula doba tak utěšená!" —

Hluboký povzdech doprovázel slova velebného kmeta.

„Nesmutní, milený otče, nemáš příčiny ku trudu!" vylouvala Anna.

„Mnoho vidělo již oko mé, dobou drahnou sešedivěl již vlas můj druhdy havraní, i temeno mé se tíží prchlých dob naklonilo.

Milé dítě, poklad zkušeností kryje vetché tělo, jest zřídlo dalekozrakosti oka kmetova.

Dokaváde živlové náboženští srovnanlivě žily pospolu, hovíce sobě v rovnoprávností, dotud bylo dobře, dotud byl pojištěn mír a blaho.

Drahá naše vlast byla chráněna před hroznými ranami, kteréž jí druhdy rozbouření živlotito zasadily, a nímiž tak mnoho utrpěla.

Nyní však stojíme dle všech předchozích úkazů, na pokrají nových bouří náboženských, neboť dobrý a však slabý Rudolf přichyluje se k straně katolické, k straně slabší, strana protivná nesnese žádné zkrácení svých práv.

Doufám, že Adam nové zprávy přinese. Rovnoprávnost udržela mír za Maximiliana, zrušením jí bude i zrušen poklid blahodárný.

Kéžbych doměnku vyslovenou mohl nazvati lživou!"

Byl vytržen blížíci se kročeji. Do komnaty vstoupil Daniel Adam z Veleslavína, doprovázen Prokopem Lupáčem a Kocínem z Kocinetu.

Hlasným pozdravením oslovili kmeta, a hlubokou úklonou slíčenou choť Adamovu.

Byly to postavy vážné, plné velkých dojmů.

Šedý Prokop, bývalý učitel Adamův, jal se na rozličné dotazy Melantricha odpovídati.

„Byli jsme u Rudolfa. Velké věci se připravují k výbuchu.”

Mandát, nímž Čeští bratři ze země vypovězeni jsou jest již vyhotoven a bohužel, snad již dle všeho od Rudolfa podepsán."

S úžasem, hlasem se chvějícím pravil Melantrich:

„Tedy nebyla domněnka má lživá, tedy předc pravda, že se nechal slabý Rudolf k takovému činu svesti?"

„Bohužel, že musím dosvědčiti pravdu slov Lupáčových!" podotkl Adam. „Sporné strany již počínají nyní proti sobě brojiti, rozkládají se ve dvě velké oddělení. Po straně jedné Šlik, Jindřich Thurn a Václav z Budova, po straně protivné pán z Lobkovic, Bořita z Martinic, Slavata z Chlumu a jiní.

Neklame mne truchlá domněnka, že v brzku splanou nad vlasti naší nové žáry zhoubných válek náboženských."

„Běda tomu, kdo osnoval rukou zlopověstnou nové sítě, v nichž má utonouti blahost zkvetající našeho národa!" dokládal Kocín.

„Čekejme, až jádro celku nám bude podáno, pak budeme moci souditi o příčině i o výsledku!" děl rozmyslivý Lupáč.

„Žádný národ pod sluncem nebyl tak dokonalý a svatý, aby časem zlých a nešlechetných lidí neměl. Ano v ohledu tom bychom tvrditi museli, že Bůh na nás zanevřel. Historie naše jest pravý obraz mučené slávy. Avšak pohříchu málo se těch mezi námi nachází, ještoby povědomi byli v historii české a známost měli chvalitebných příkladů svých předkův. Není tedy divu, že nenásledujeme a neoblubujeme toho, o čem nevíme. Neznámé věci nikdo není žádostiv. Tak my nevědouce o tom a nepřipouštějíce toho k bedlivému uvážení, jak přemilá byla sprostnost, upřímnost, šlechetnost, stálost, pobožnost, zmužilost a udatnost starých Čechův, jaká důvěrnost jedněch k druhým, svornost a láska: nemyslíme na to, abychom v těchto přešlechtilých ctnostech po nich kráčeli, a na jejich šlépěje nastupovali. Než nepatříce toliko na věci přítomné, a což jest před rukama na tomsamém se zastavujíce, dopouštíme se ledakams z pravé cesty zavesti, a jako slepí jdouce za slepými vůdci, přijímáme na sebe obyčeje a mravy, pýchu, skvostnost a vilnost cizých národův, s nimiž někdy z potřeby činiti máme. A již jsme, bohužel tak daleko zašli, že téměř vlastních českých povah

žádného znamení na sobě neukazujeme," mluvil roznítěně Veleslavín.

„Ano, předpovídali staří, že v budoucích letech na Pražském mostě tak vzácný bude pravý Čech, jako jelen se zlatýma rohama," dokládal Kocín.

„Zdá se téměř, že praví Čechové bydlejí v své vlasti, jako pohostinu a cizinci," připojil Aventýn.

„Kde jest nyní při nás taková hrdinská mysl, statečnost, smělost a síla, jakáž se při našich předcích nacházela. Dobřet napsal jeden z neposledních Čechů, že nás více velebí a hájí předešlá vítězství, nežli naše vlastní udatnost; protože zevnitřními rozkošemi zemdlení jsouce, netoliko zbroj ale i všední šat těžce snéstí můžeme, pročež i potupují nás ti, jenž se nás dříve báli."

„Kde jest ta víra, níž se Čechové druhdy mezi jinými národy stkvěli?" jal se Veleslavín opět mluvit.

„Zachovávali to někdy Čechové, že což komu slovem připověděli, aneb cti a vírou svou skrze ruky dání slíbili, to skutkem v pravdě vykonati hleděli, jak přátelům tak i nepřátelům,

byť pak i nebezpečenstvím hrdla jisti byli. Od-
kudž i po dnes za největší pokutu se drží ztra-
cení víry a cti. Od té ušlechtilé ctnosti, jak jsou
již někteří se uchýlili, nemohu hanbou mluviti;
velmi málo si slibů a přípovědí svých vážíme,
tak málo mezi lidmi víry máme a od okolních
sousedův ledacos nelibého a nevděčného o sobě
slýcháme. An to vůbec vědomé jest, že již těchto
let nelze se ani na zápisy, ani na rukojmě
bezpečiti.” —

„Bolestně mne jímá pravda tvých slov Adame.
Ani králové víc slova nedrží,” opětoval Aven-
týn. „Co Maximilián národu udělil zruší Ru-
dolf.” —

„Bohužel,” povzdechl Veleslavín. „Musí
to tak býti, blíží se nám doba rozhodná;
blíží se Bohem uložený a všestranným bádání vy-
hledaný okamžik, jistý a nepochybný čas, v němž
proměny na království a obce přicházejí, a kteréž
lidi žádnou svou opatrností, rozšafností, moudrostí
a mocí změnití, odvrátiti, překročiti, ani prodlou-
žiti nemohou. Chtěl tudy ukázati Pán Bůh, že
na tomto světě není a býti nemá žádné věčné
království, ale že lidé jsou zde pohostinu, a jako

v podružství, z něhož se vši slávou svou, když on ráčí musejí; a protož aby sobě jinde věčného bytu a věčné vlasti totiž v nebesích vyhledávali, a tam se strojili. A toť se z hodnověrných kronik nachází, že velikomocná království a slavné obce řídce kdy termín a cíl pěti set let v svém důstojenství a slávě bez nějaké patrné změny vytrvaly; anobrž mnohé právě v polovici toho počtu, to jest okolo 250 let od svého založení a vyzdvižení ku pádu a proměně přicházely. Málo které, a téměř žádné toho počtu, v jednostojné váze nepřetrvaly. Ale obyčejně vždycky při konci a vyjití 500 let, aneb před tím připadaly znamenité proměny, jimižto, království a obce, buďto k vyvrácení, a z gruntu zkažení přicházely, buďto utisknuty a sníženy, aneb na jiné národy a rody přenášeny, aneb jistě v novou formu a prvé nebývalý způsob správy uvedeny bývaly. Právě za doby naši vyplývá z úplna 500 let od přenesení koruny královské z Moravy do Čech, a vyhlášení i korunování krále českého Vratislava. Protož očekávati jest nějaké proměny, kterážto, dejž milý Bůh, aby nám a vlasti naší k lepšímu byla. Nebo i rok 83. nedaleko jest, o němž se

připomínají nejedna proroctví, že kdož ho dočkají divných věcí zakusí."

„A my vesměs témeř všickni svými nespůsoby a hříchy k tomu napomáháme, a den ode dne příčiny dáváme Pánu Bohu, aby s pokutami, kteréž na nás připravil, dále neprodléval a nemeškal," podotýkal Lupáč.

„Po minulých pět set let z minulosti Boží zůstala důstojnost a čest královská v Čechách, a předkové naši statečně hájili té poctivosti a slávy, a zemi ku koruně své připojených nedopustili žádné cizí moci odtrhnouti, až jich i nám potomkům svým dosti pracně a krvavě dochovali. A nynější velikomocný císař Rudolf, král a pán náš, jest již sedmý v počtu císař římský z králů českých.

Kéž by vládou jeho neuzavřelo se zřídlo blaha našeho!" toužebně doložil Veleslavín.

Další hovor přerušil do komnáty plíživým krokem vstoupilý jezuita Antonius. Zahalen v černý talár.

Tahy druhdy mdlé a umrtvěné oživoval plamen triumfující radosti.

„Pochválen buď Pán Ježíš Kristus,” pravil tak laskavým, tak sladkým, tak milostným hlasem, že všiští, ač příchodem jeho nemile byli dotknuti, vyloudili úsměv přívětivý.

„Budtež mi vítán, otče Antoníne!” pravil staříčkový Melantrich.

Ostatní setrvali v temném mlčení.

Antonius přejel shromážděné zrakem jízlivého baziliška, vztyče se počal pevným hlasem mluvit:

„Veselte se, moji milí v Kristu, církve katolická vítězí! Rudolf, Bůh ho spas, mandátem svým vypovídá bratry české ze země říše své.

Skládejme Bohu Nejvyššímu díky, že nám dopráno pod panovnictvem takovým žiti!”

Ustal, očekáváje ohlas radostných výbuchů svých. Mýlil se, líce všech se zasmušily rmutem.

„Velectěni v Kristu, vy se neradujete, když celý katolický svět plesá?”

„Máme-li a můžeme-li, co věrní synové vlasti milý otče, se radovati, když vidíme, že budou opět rány sotvě zacelené drahé matce násilně rozervány?” odpovídal Melantrich.

„Odpustte tedy moji milí, že jsem zapomenul, než jsem se radoval, pomyslití, zdali se budete radovati se mnou.”

„Milý otče, jako syna pravého bolest matky bolí, tak i srdce naše krvácejí, pomní-li, že má opětne krváceti naše krásná vlast.

Věztež, otče, že není nic nesnadnějšího ve světě, jako bořit pojmy náboženské v množství jednou pevně zakořeněné.

Nespomůže mocné slovo, to vyburácí snící svary a spory, sporujeli se množství jest to síla hrozná, potřebující ku potření sílu hroznější. Snažte se vyrvat ptactvu různému z hrdel jazyky, by stejně zpívalo! Není to k smíchu. A náboženství jest různý zpěv srdcí se různících.

A podobné spory vyloudil Rudolf II. mandátem svým ze sna. Nesmýte myslet, že kdo spí, ukonýšen sladkou písní, sílu a moc pozbývá.

Spomenete, otče, až se po vlasti rozeženou hrozně žáry války, na slova má.

Budeli srdce vaše míti kus citu lidského, musí skrváceti, nad válkou mezi rodnými bratry zuřící.

Běda ruce, kteráž válku tuto rozbouřila, běda rádci, kterýž mandát tento na Rudolfo vyloudil!“ mluvil Veleslavín.

Antonius sbledl a mocně se chvěl, radostí zářilo oko Melantrichovo.

Brzy se Antonius spamatoval, zpřímil se, mocně pravil:

„Pánové, císařův rozkaz budiž vyplněn! Špatný občan, kterýž odporuje zákonu!“

Škodylībě jiskřilo oko Antonína.

„Vy tisknete kalendář, císař vám káže toto přitisknouti!“ vyjektal jezuita, Veleslavínovi sbalený pergám podáváje.

„Budte s Bohem pánové, nemám právě času s vámi se baviti!“

V tomto znamení zvítězíš! děl Hospodin,” pravil Antonius tiskna zlatý křížek, ježž z taláru vyjal na rty uvadlé.

Přitiskl úžeji talár ku vyschlé postavě a rychle zmizel.

Veleslavín rozbil pergám a četl zvučným hlasem: „Roku 1583 vypovězení bratři Čeští ze země.“ Ustanul a jasné oko jeho zalila velká slza bolesti.

„Ubohá země! Kéž bych měl dosti síly a moci ku zničení pravdy výslovu tohoto!“ vyvolal bolestně ze zúžených prsou.

A ve všech zhladech jevila se hrozná trýzeň, a všičti stanuli v trapném mlčení, osudný pergám skalenými zraky prohlížejíce.

III.

Otec Antonius.

„Popel jsem a popel budu!”

Heslo pana Popela z Lobkovic.

— — Předobře

Ví nebezpečenství, že Cäsar víc

Než ono samo, nebezpečen jest.

Dva lvové jsme, v den jeden zrození

A starší hrůzonosnější jsem já.

Cäsar. Shakspeare.

V malé celi koleje Jesuitské v Praze seděl otec Antonius.

Zamyšlen, upřeně před sebe pohlíží, bádá ve vnitru zrakem orličím, zevně nestává předmět, jenž by jej poutal.

Velké myšlenky musí kolovati v jeho hlavě, neboť kloní pyšné témě, a mění význam, mění tahy jindy skamenělého obličejce.

Po chvilce prokmytne radostný, vítězný zánět jeho zhledem a pyšně promluví:

„Mandát vydán, rozbroj mezi šlechtu českou vhozen, kus práce ku dosažení cíle vykonáno.

Nyní jest na nás rozžíravěné uhlí žhavěti, ku plamenu palivo přidávati a oheň udržovati, neboť plamen, v kterémž má a musí utonouti Rudolf II., musí být stálý a mohutný!

Matyáš mne nadarmo neprosil o podporu, námi se stane Českým vládcem a bude nás.

Nezapomene nikdy, že ruka, která jej na trůn dosadila, jej také může svrhnouti; jsa vládce národů uzná sílu tuto za svého vládce a moc naše v Čechách na vždy jest pojištěná, pevné jsou její základy mocní, mocnými budou stavitelové její, budeme my.

Antoníne tys mocnější, než se můž nadíti svět!

Rozbořuješ národ v svazku s bratry svými, pomáháš panovníky dosazovati na trůny a svrhovati je s trůnu, a co medle jsi? — Slabý člověk? — Nikoliv, gygant v lidském těle!”

Vztyčil se, vztáhl ruku k obloze a zvolal:
„Rukou tou a mocí vůle své rozkotám trůn Rudolfov!

Odvážlivé hrají divadlo! Avšak my potřebujeme světla a to si musíme vydlužiti od Matyáše, prvé však musí on sám pln světla býti. Rudolf jest temná hvězda. Blázen kdo v slabochu základy velikosti vyhledává!

Jiří z Lobkovic jest nám přichýlen a mocen dosti, aby podporoval velké naše plány.

Avšak není nám na podpoře dosti, ony musí též provedeny býti, a aby je Jiří prováděti mohl potřebuje rozsáhlejší moci, již se mu námi dostati musí, a také bohdá dostane.

Avšak již jest čas Jetřichovy návštěvy. Po-
divno, že mne dnes nechá čekati!“

Pak se obrátil k stolu velkými folianty pokrytému a počal se v nich přehrabovati.

Obličej jeho pozbyl ohnivé ráznosti a Antonius se proměnil v suchého málomocného plaza, podobal se stroji, ježž přestala moc páry oživovati.

„Tot jsou kročeje jeho!“ pravil pozvedaje hlavu,
Po chodbě se kročeje rozléhaly.

„Pozdrav vás Bůh, milý otče!“ pravil jinoch as osmnáctiletý do pokojíka vstoupaje.

Tmavé vlasy v bohatých kadeřích se vinuly po jeho bedrách, pod vysokým čelem se usmívalo dvě azurových očí, růže jemné planuly na lících, kol koralových rtů se zmahal hedbávný vous, úzce přilehající, světlobarevný kabátec krášlil štíhlou postavu, na skvostně vyšívaném páse houpala se dýka více hříčce, nežli zbrani podobná, široký krásně vyšívaný sněhobílý límec obejmál krk a skvostné malé ostruhy zdobily paty spanilého jinocha.

S patrnou radostí spočinul zrak Antonínův na něm.

„Jetřichu, tys mne dnes nechal dlouho na sebe čekati!“

„Vždyť právě nyní teprv devátá odbila, otče!“ odpovídal upřímně jinoch.

„Kdes však tak dlouho dlel?“

„Bylť jsem dle rozkazu vašeho u pana Popela z Lobkovic. Musel jsem si přispíšiti, chtěl-li jsem vaši žádost vyplniti, dozvědělť jsem se, že se pan Popel chystá k odjezdu do Mladé Boleslavy, zamýšleje tam bratry České vyzdvihnouti.“

Antonius se zachvěl radostí.

„Krok první jeví vůli pevnou. Chybí mu síla a té se mu musí námi dostati.“

„Vypravuj dále!“

„Musel jsem dlouho čekati, než jsem byl předpuštěn. Popel z Lobkovic byl ve velkém sále a u něho byli Jakub Menšík z Menštýna, rytíři Vřešovicští i bratr Popelův Ladislav z Lobkovic.

Důvěrně hovořili, když jsem vešel.“

„Vilém z Rožmberka, nejvyšší purkrabí jest těžce nemocen, zemře-li, což Tedeáš Hájek důsledně stvrzuje, pak jsme vyhráli.“

Tak pravil Popel, když jsem vstoupil, více jsem nezaslechl, neboť spatřice mne umlkli.

Odevzdav Jiřímu báseň a vyřídív váš vzkaz i Ludmilin rychle jsem se měl k odchodu.

Byl jsem však zadržen a vyzván ku přednosu básně. Četl jsem ohnivě ódu, již Ludmila na Popela básnila, ještě cítím, jak líce moje planuly.

Se zalíbením poslouchali všičti báseň a když jsem četl blahořečení Popelovi, co sloupu nejmo-
hůtnějšímu strany katolické, tu se zvedli a hlučně volali, že se stěny sálu chvěly: Ať žije Popel z Lobkovic! a Popelovo oko se lesklo vznešeným zápallem: Ať žijou všičtí jeho příznivci! Smrt

odpůrcům všem! bylo dále voláno. Popel byl rozjařen.

Pak vzal báseň a ještě jednou ji četl sám.

Po přečtení mne propustil ukládaje mi básníku ódy nejvroucnější dík vysloviti, vyzíval mne zároveň ku dalším návštěvám.

Každý pravý katolík jest mi hostem milným! pravil, když jsem ze sálu vystupoval.

Co nejrychleji pospíchám zrovna k vám, milný otče, a vy mi můžete ještě zazlítí?"

Z hluboka Antonius oddechl, obličej jeho se rozjasnil.

„Tys pravý štěstí syn, Jetřichu! I lásku přísného Popela jsi získal. Nezapomínej však nikdy získané poklady zužitkovávati, jinak ti neprospějí, spíše uškodí.

Pomni jen, zemře-li Vilém z Rožmberka, bude zajisté Popel nejvyšším purkrabím! Važ si jeho přízně a hleď ji upevňovati.

Až se z Boleslavy navrátí opět jej navštívíš. Avšak později s tebou o důležité přízni této šířeji promluví.

Popel jest velký Čech, avšak ještě větší katolík!

Neprojev štěstí své nikomu. Štěstí závistníky plodí, každý závistník jest zlý nepřítel" —

„Budte bez starostí, otče, péče a snaha má jest stále jen vám, svému největšímu dobrodinci, se zavděčiti."

„Mám dnes velmi na pilno můžeš odejti. Nezapomeň však na mne."

„Jak se jen můžete domnívati, že bych na vás zapomněl? Rodiče mi odejmula smrt, vás mně dal osud, vy jste mi dal život, jak bych mohl na vás jen po okamžik zapomenouti?"

„O, milý Jetřichu, na nic se tak lehce ve světě nezapomíná, jako na dobrodiní učiněná! Nepotahuj však výslov tento, bohužel, pravdivý, na sebe."

Tys nezkažený dechem otráveného světa, v tobě žije dosud kus bytnosti ryzolidské, jak vyšla z ruky Nejvyššího, doufám, že se nepromění naděje mé, jež v tebe skládám, v bublinky.

Buď s Bohem, a pamatuj, že věrným vykonáváním návrhů a vůle mé získáš a opevníš dosavadní mou lásku."

„Budte ubezpečen, že se vynasnažím s co síly mé budou získati klenot lásky vaší!" odvětil

Jetřich, políbil svráskovatěnou ruku svého dobrodince a odešel.

Antonius se celý proměnil. Oko rozplanulo v mocném rozjitření, vrásky obličeje se zdály rovnati, ano, očibledně růsti a mladnouti silou nehostinnou se zdál.

„Tedy tak rychle dojdeme cíle žádaného!

Rozbrojování šlechty se výborně daří, až doutnající hmoty v plameny v sebe šlehající vypuknou, pak se zaleskne naše výhra. — „Rozdvoj a potři!“ — jest a musí býti heslo naše.

Mohútné, ohromné vlny se ženou po oceánu, že do sebe vrazí jest jisto, neomylná pak pravda jest, že silnější pohltní vlnu slabší.

A až se srazí, přelétne přes palubu lodě vlnou zmítané kapitán a nový musí zvolen býti, neboť loď bude jen porouchaná.

Opraví se, po vlnách pak klidných, po hladině jasné popluje dále dle vůle kapitána nového.

Rudolfe, tys onen kapitán, a Matyáš bude kapitán vůlí naší lodě vlády!

Tys slabý, slabosti tvé jsou nám nebezpečné, ač povolný duch tvůj, i vůle tvá; potřebujem vládce pevného, rázného, nám náchylného, kterýž by mo-

hůtnou rukou a mocí i vůli nezvratnou ovládal, veškeré strůny ať souzvučící, ať rozzvučené. Základy naší moci musí pevné býti.

Matyáš vůlí a mocí naší bude dosazen na trůn a bude pak vůlí i mocí svou náš!" — Umlkl a přemýšlel. Po dlouhé přestávce zvolal: „Ano, bude jeden ovčinec a jeden pastýř!" —

IV.

Vilém z Rožmberka a Popel z Lobkovic.

„Festina lente!”

Heslo V. & R.

V paláci Rožmberském bylo velmi truchlo a temno.

Kam se děla veškerá bývalá zdo­ba, skvost­nost, živost a rozkošnost slavného Viléma z Rožmberka?

Ukovaná na lože smrtelnéúpěla a zármutek, temný bratr její, se rozhostil po paláci celém.

Ano, Vilém z Rožmberka ležel na smrtelném loži, poslední hodinka již se blížila, aby opětně

napsala jasným, srozumitelným písmem epigramm na život velikánů světa.

Podle lože jeho sedí znamenitý bratr umírajícího, Petr Vok z Rožmberka.

Děsné ticho panuje ve vysoké komnatě.

Jen těžké oddychování umírajícího přerušuje v okamžicích tichost hrobovou aneb hluboký povzdech vydírající se ze zúžených prsou ohromného bratra.

Ještě se probral ze sna smrtelného a pološeptem děl: „Bratře, kruté mne bolesti mučí. Zavolej mi vždy milého Martina Šurera, aby mi zahrál a bolestem mým ulevil!“ —

Mlčky se vztýčil Vok a postoupna ku vchodu rozkázal přivéstí sekretáře Šurera.

A opět nastalo ticho.

„Bratře, umru. Po dráze strastiplné jsem krácel a mnoho trnů mi Popel Lobkovický na dráhu vházel, doufám však, že jsem se nemýlil řka jednou: Věřte mi, že bezbožným nedlouho bude se dařiti; nebo na ty, kdož sobě toho zasloužili valí se neštěstí.“

Sekretář přišel a usedna opodál lože svého velitele započal hráti.

Od jemného adagia rozvlňoval zvuky až po temné fortissimo, a dlouho se tetelely bůžkové zvučící v děsném víru a pak znenáhla uplachovaly, zemdlívaly, zvuky temněji a temněji zněly a opět se objevilo jemné tetelení adagia, akkordy se měnily v zvuky jednoduché, a i tyto se málily až konečně dozvučel zvuk poslední.

Mužné oko Vokovo zalila velká slza, po obličejí Vilémově se rozložila jasnost a mír nadzemský. Hluboce oddechl.

„Šurere tys mi prokázal službu velkou, neboť hudbou jsi nalíčil života mého proud!

I zvuky života mého dozvučí a pak bude po slávě Viléma z Rožmberka!

Žízním! Dejte mi víno!” —

„Bratře, tyťs víno nepíval? --

Milý Voku, snad dokonává životy lidské, konec mívá u všeho zvláštnosti.”

„Rychle víno mi dejte, neboť hrozně žízním.” —

Do komnáty vstoupil znamenitý lékař doby oné Tedeáš Hájek z Hájků.

„Pane Hájku, žádá víno!” — pravil temně Vok.

„Umírajícím dejte co žádají!” — zašeptl Hájek a přistoupil k loži.

Vilém z Rožmberka jej poznal.

Chopil jej za ruku a horoucně ji tiskl.

„Vám jsem k velkým díkům zavázán, bohužel, že se vám nemohu odměniti!”

Víno bylo přineseno.

S velkou chutí se dvakráte napil umírající a odložil pohár.

„Ještě žízním!” — po chvílce děl a vztáhl opět ruku po poháru a ještě jednou okusil ohnivý nápoj.

Pohár vypadl mu z ruky, ústa tuhnoucí zašeptla: „Buďte s Bohem a pamatujte na mne!” — a Vilém z Rožmberka, nejvyšší purkrabí Pražský byl mrtev, 31. srpna 1592.

„Tu padl platný sloup království českému, anobrž vši svaté říši, jakož hned proměny hrozné následovaly.

Nenacházím, aby kterého pána českého kdy více lidé pobožní a obecné dobré milující tak dobře pod jednou jako pod obojí jako tohoto pana

Viléma z Rožmberka, a zvláště když na ně těžkosti nejedny přivalily se, srdečně oželeli a oplakali.”

— Tak vypravuje životopisec současný Viléma z Rožmberka Václav Březan. —

V malém kabinetu v paláci Jiřího z Lobkovic bylo více osob shromážděno.

Vznešená odění, vůbec zevnějšek jevil nevšednost a vznešenost.

„Jinak nedosáhneme účel svůj.

Dvůr musí být co možná v úžku největší se svou proposicí vtěsnán, naší opposicí, vlastně námi nastrojenou, mé stanovisko pak mi musí dovoliti dvoru v úzkosti této přispěti a tak nejenom přízeň dvora, ale i přízeň stran, velikostí svou a nabýtimi prospěchy pozýskati.” —

Mluvil Popel z Lobkovic.

„„A jaké návrhy bude činiti na sněmě dvůr?“”

— tázal se Menšík z Menštyňa.

„Nejprvé povolení daně proti Turkům říši nebezpečím hrozícím, a velmi rychle ve vítězstvích pokračujícím.

Sám baša bosenský Hasan dobyl hrad Bihač na pomezí chorvátském, 5000 křesťanů padlo ve vražedných bojích těchto; Chorvátsko až po Zá-

hřeb již jest popleněno, vojska naše byla již dvakráte poražena.

Není-li propositice tato, potkali se s oposicí sněmu ohromná síla ohromující moc dvora, nebude-li dvoru tím vítanější pak pomoc má?" —

„Zajistě se nemýlíte, pane Jiří." — Podotkl Jakub Menšík z Menštýna. — „Tím snadněji vám pak bude co řediteli sněmu vystoupnouti a dvoru stísněnému pomoci." —

„Tím snadněji mi pak bude vám vyplniti slib daný, pane Jakube. Nebude to pak dlouho trvati, a vy budete místosudím království českého. Nezapomenu nikdy na službu mi vámi prokázanou. Sepsání námitek od strany sněmovní jste výborně provedl.

Pane bratře opis jest zajisté již hotov?" —

„Právě dnes mi byl doručen a zde jej přináším." — Odpovídal Ladislav z Lobkovic podáváje bratru list svinutý.

„Výborně! Tvůj písar Toman z Ředhoště jest neocenitelný.

Vy pak pane Jene z Vřesovic mne nemálo velkou činností svou potěšujete, doufám, že i ve

vás se vyplní předpověď má, že nejenom vstoupíte v šlépěje a v poctivost svých předků, ale že mnohem výše se bude jasně jméno vaše skvíti.

Velká vám přiřknuta úloha na sněmě.

Veškeré výslovy mé budete vyvraceti a jinak vykládati stavům nezasvěceným v naše tajemství, přičiníte se všemožně, aby stavové od stížností námi sestavených nikterak neupouštěly a aby na svém stáli, aby spis ten nejprvé ku přečtení přišel.

Musíte také stavy přemluviti, aby na mne všemožně dotírali, abych od stížností jejich neupouštěl a s nimi setrval." — —

V tom bylo třikrát významně na dvěře kabinetu zaklepáno, pak se zvolna otevřely a v shromáždění vstoupil Sixt Transton, tajný rada Rudolfův.

„Ať žije ředitel sněmu příštího! Ať žije budoucí purkrabí Pražský!" — zvolal vstoupna, a oko jeho radostně plálo.

„Co se stalo?" — zvolali udivení shromáždění.

„Vilém z Rožmberka mrtev a Jiří z Lobkovic jest jmenován, na mou přímluvu direktorem sněmu příštího." —

Jiří se radostí zachvěl, oko jeho se rozjasnilo, mocně zvolal:

„Konečně jednou o krok dále! —

Přátelé drazí, nyní stojíme o mnohem blíže vyplnění žádostí svých, překážka nejmocnější, mocný Vilém Rožmberk, samotna se odstranila.

Nebe nám přeje, nezamítejme samotni dary ním nám udílené.

Chutě nyní k dílu, hvězda vítězství se nám skví v ústrety, proč bychom medle otáleli? —

Avšak nemařme času, plán náš dokonale zosnován, rychle se blíží k uskutečnění.

Již se stínívá, tabule již zajistě připravena.” — Doložil a shromáždění vstanuli se sedadel svých a měli se k odchodu.

„Ještě něco, přátelé! Velké dílo podnikáme pro dosažení účelů mnohem větších, pomněte, že ode všech společně jen možno nám očekávati skvělé výsledky, že poklesek jediný může zničit záměry veškeré.” — Hlas jeho nabyl rázné přímosti. —

„Protož: svornost! budiž naše heslo, láska a vůle pevná naše opora a nezvratné a neocháblé naše myšlení.” —

„Rcetež však co nám v cestě? Více stavů poplapsalo opozicí naši, Rudolf vám nakloněn, moc v ruce vaší, místo purkrabiho uprázdňeno.

Dráha naše otevřena, urovnána, překážky veskeré odstraněny, proč bychom nyní nespěli chutě k cíli slávou a mocí zářícímu nám všem?“ —

Dokládal Transton a všichni opustili vesele kabinet.

V.

Pohřeb Viléma z Rožmberka.

„Zlosyn najde zlosyny a dobrý
nebude bez družiny.”

Jošt z Rožmberka.

Nescíslné davy lidstva putovaly ku chrámu svatého Jiří, kdež tělo zesnulého Viléma z Rožmberka uloženo bylo před pohřbem.

Celý kostel se podobal ohromné rakvi, byl barvy jedné, barvy černé.

Důstojná však byla rakve takové i mrtvola muže znamenitého v dějinách doby své.

Na skvostné vyvýšenině v otevřené rakvi spočíval druhdy tak mocný vladař domu slavných Rožmberků, nejbujnější ratololest kmene, pod je-

hož korunou druhdy veliká část vlasti naší okřivala, jehož plody doby se honosívaly.

Dvořané se střídali na straži čestné.

Ohromné svíce rozlévaly jasnost bledou po svatyni a mše se četly bez ustání.

Dne 26. září mělo být odtud tělo do kostela sv. Tomáše přeneseno, kde měl být obřad pohřební vykonán. —

Již časně z rána hrnul se lid na hrad Pražský, mnohý ze zvědavosti, jiný láskou ku zemřelému veden.

Byl to také průvod, jakýž Praha od doby dávné neviděla, lid ho očekával a očekávání jeho bylo předčeno.

Nejprv šli v počtu přechetném pacholata ze škol Jezuitských, jim následovali chorálisté hradu Pražského v skupeninách pestrých.

Bratrstvo Mariánské kráčelo se svícemi zelenými, za těmito následováno bratrstvem červené svíce nesoucím.

Ohromné množství kněžstva křesťanskokatolického, i mnichů od sv. Tomáše, sv. Jakuba a ze Strahova se svícemi žlutými se připojovalo k těmto.

Po obou stranách podle kněžstva se bral lid chudý a Rožmberkští poddaní, v počtu 2000, nesouce světla nezhasínající větrem, ověšené znaky Rožmberků.

Jim sledovalo veškeré úřednictvo Rožmberské, veškeří služebníci a zemané.

Hudebníci císařští, připojující se k těmto, hráli pochody pohřební.

Pak lid s údivem patřil na úplný počet kanovníků hradu Pražského; za nimiž opat Strahovský ozdoben korunou a doprovázen dvěma levity, berlu za ním nesoucími, velebně kráčel.

Za nimi čtyři koňové a čtyry prápory, nejprvé korouhev Ursinovská z černého damašku, na níž znak Rožmberský namalován byl, následovaly.

Potom kůň oděný černým aksamitem, a na něm pět celých krumplovaných znaků.

Za ním celý damaškový prapor s celým znakem Rožmberským.

Po něm kůň oděný černým aksamitem a na něm pět dílem krumplovaných znaků.

Za tím nesena korouhev hlavního domu Rožmberského jízdným zbrojencem.

Za tímto veden kůň aksamitem přioděný, na kterém takovýchž pět znaků hlavních přivěšeno bylo.

Pak byla nešena smutková korouhev z černého, nádherného taffetu, za níž veden kůň oděný černým sukem, avšak bez znaků.

Ti, co koně vedli a korouhve nesli, byli vesměs šlechticové.

Pak nesl hrabě Šlik pozlacené ostruhy, pán z Waldšteina meč, pán Šmířický pozlacený helm, ozdobený červeným a bílým peřím, pán Adam Gall Popel štít a pán ze Šternberka zlaté rouno na černé aksamitové podušce.

Za nimi mrtvé tělo následovalo od několika a třidceti stavu rytířského nešeno, s aksamitovou pokrývkou, na níž z stříbrohavu kříž a šest Rožmberkských znaků krumplovaných přivěšeno bylo.

Podle něho císařští drabantí a strážci kráčeli. Za mrtvým tělem kráčel s hlavou svěšenou, okem zaslzelým bratr zesnulého, Petr Vok z Rožmberka, veden dvěma šlechtici

„Patřte na pana Voka, Rožmberkova bratra, jak opravdově truchlí za bratra svého!“ pavili mnozí.

„Mnohý by se spíše radoval, stana se dědicem statků tak ohromných.“ — Dokládali jiní.

„Jak hrdě si vykračuje kněžstvo! To nám chtí vzdorovati a nás tupiti!“ — Podotýkali mnozí strany pod obojí.

„I pan kancléř doprovází purkrabího;“ na mnoze praveno, když pan Adam z Hradce v sesli nesen a Janem hrabětem z Sehinu doprovázen ku průvodu se přivtělil.

Za nimi pan Hofmann, dvorské komory přäsident a Joachim Oldřich z Hradce, syn kancléřův kráčeli.

Pak šli pan hrabě z Fürstenberku a Oldřich Popel.

Všichni znamenití šlechticové tito v šatě smutečním.

Dále následovalo Florentinské poselství, kterémuž po pravé nejvyšší hofmistr Jiří z Lobkovic, po levé Paul Sixt Trautson, dvorský maršálek, šli.

Pak se bralo v průvodu vysoké úřednictvo státní, nejvyšší komorník Jan z Waldšteina na Sedlicích, nejvyšší sudí království českého Jiří Bořita z Martinic na Smečně, dvorský sudí Wolf Novohradský z Kolovrat, přäsident nad apellacemi

Křištof Popel z Lobkovic a jiní úředníci zemští, po nich pak dvorská čeleď a jiní.

Více než šedesát vznešených dám kráčelo za kvílicí vdovou.

A veškerá ta sláva a zdoba, nádhera i okázalost jen trpce se usmívala, posmívala se maličernosti lidské a doplňovala veliký epigramm na velikost lidskou a lidskou domněnku, že lze stínem předmět dosáhnouti.

Průvod se bral od sv. Jiří hradem Pražským.

A právě když prostranstvím před kostelem sv. Víta se bral, strhl hrozný vítr zídku od slunečních hodin, sesypala se, aniž by byla jakýs úraz komu způsobila.

Lid pověrečný strnul a divý ryk projel množstvím.

Vše, co nápadné jest, bývá nevzdělanému množství nepřírozené.

„I stavba chrámová dává na jevo, že truchlí za zesnulého!“ volali mnozí ze zástupů.

„Tys blb, Jaroši! Stavba ta chce okázati spíše, že Rožmberkem padla hlavní podpora její.“

„Ať se jak chtí v průvodu pyšní, nic platno, přede jim pýcha neprospěje; Rožmberka, hlavní podporu svou, nezbudí!“ pravil jiný.

„Z tebe se dělá mudrc! Jen že se zdáš nyní býti na omylu. Co na tom, zemřel-li Rožmberk, nejvyšším purkrabím bude opět křesťan.“

„Bude to opět totéž postavení, jako nyní, ne-li horší, milý brachu. Komu Pán Bůh, tomu všichni svatí! — My jsme málo smrti Rožmberka získali.“ —

„Jen aby ty ses nemýlil.“

„Což myslíš, že zajíc v spaní švižnost pozbývá?“

„Co pak myslíš, že šlechta naše spí a umdlívá, když v míru setrvává? Nevíš, že zdravím spánkem síly nabýváme?“

Vidíš tamhle shlouček šlechticů našich. Statný pán z Budova, jarý Řičan, přísný Thurn a ti ostatní nejsou němotou raněni.“

„Dosud nás jest více, nežli našich protivníků máme ohromnou převahu, a protož se máme co obávati soka slabšího?“

„Budeš vidět, že nezůstanou dlouho poměry naše, tak jak nyní jsou, že se změní činy šlechty naší bujaré!“

„Věřil bych ti, jen kdyby potouchlé Jezuité v Praze netropily své šprými.”

Tak a podobně hovořil lid dle poměrů a stanovisek svých, co se průvod zatím dále bral.

V kostele svatého Tomáše na Malé Straně se skvělý průvod zastavil.

Svatyně byla smutečně vyčalouněna a poskotovala vznešený pohled i pohled smutku a truchloty.

Snad nikdy neshromáždil se ve zdech těchto počet tak velký mužů tak znamenitých. —

Na kazatelnu vystoupl kněz řádu Jezuitského, my jej poznáváme, byl to otec Antonius.

Kázal slovy ohnivými, vynášeje nejprvé činy slavného zesnulého, ve prospěch člověčenstva vůbec a ve prospěch svaté církve zvláště vykonané.

Pak započal zánětem unesen hlásat význam slov: bude jeden ovčinec a jeden pastýř!

Vynášel působení Rudolfovo, černými barvami úpadek zatemnělého množství v tenata bludů a dábla líče stále se rozjařoval.

Šlechticové katoličtí s nadšením poslouchali ohnivého kazatele, jehož řeč se spíše podobala mluvě řečníkově ve sněmě, nežli řeči pohřební kazatele.

Zdalo se, že jiskry metá v načechraný troud.

Lid protestantský se durdil a bouřil před chrámem, neboť, veliké množství doprovázelo průvod, aniž by se bylo do chrámu směsknati mohlo.

Dobře pozoroval Antonius hnutí toto a tím mocněji hlásal:

Slovo jest síla veliká, kazatelna mu dodává moci a dělá jej pákou činění.

Po kázání držel opat Strahovský vigilie.

Z Prahy pak bylo tělo 77 koňmi a pět a třiceti vozkami do Krumlova veženo, kdež v klášteře dne 10. prosince v hrobce rodinné pohrobeno bylo. — —

„Byl jste se mnou spokojen?“ tázal se otec Antonius, setkav se s Popelem z Lobkovic.

„Výborně jste otče kázal. Celé dvoranstvo i šlechtictvo jest nadchnuto vašimi zásadami, podstatně podporujete věc naši, i vyplniti káže nutnost.

Bude vyplněna, a vyplněním tím budete i vy i my odměněny.

Doufejme v sněm rychle se blížící, a až se naplní doufání naše, pak jest výhra po straně naší a mocně se rozleskne slunce moci naší a oslepi odpůrce veškeré a ochromí páže jejich.“ —

„Nesmí nás nikdo pohromadě shlednouti, neboť stavové strany protestantské mají oči orličí a čich liščí. Nejvyšší vás opatruj a síl ve prospěch věci dobré!“ —

Jezuita zmizel v uzounké uličce a Popel se bral rychle ke svému paláci. — —

„Dnes slavili triumfy, bohdá, že co nejdříve budeme i my je slaviti!“ pravil pán z Budova ku svým společníkům.

„Zpupnost šlechty, pohrdání spolehlivého kněžstva nedá se již k snesti!“ podotýkal Kolon Felsecký.

„Krátká uplyne doba a my budeme pohrdat nimi!“ podotýkal jarý Ričan.

Jinák nedobudem si moci a vplyvu, leda mocí nad nimi; slova: vyjednávání, spory nepomohou!“ mluvil Thurn.

„Jiří z Lobkovic založil v Chomútově kolej Jezuitskou. A víte-li, co ještě udělal. Lid se proti kněžstvu zbouřil a roztloukl kolej. Jiří potřel zpouřu a dva náčelníky kázal zavraždit, město pak zbavil všech privilegií. Veškeré školy na panstvích svých odevzdal do rukou Jezuitů.

Chce se jim zavděčiti, neboť je potřebuje, a jak se všecko zdá, jest ohromnou silou touto ve výkonech všech zištných podporován. Dokud on bude v mocí velké a ohromná moc Jezuitů, i Rudolfem vládnoucí, dotud nám nebude možno vybřednouti," vypravěl Budova.

Tak a podobně hovoříce opouštěli hrad Pražský stavové protestantští po pohřbu.

VI.

L u d m i l a.

„Nic řidšího pod nebem není, než pravé přátelství; a za to mám, že ta řidkost pravého přátelství drahost a vážnost učinila.“

Jan Česka.

„Tys Vestálka!“ mušel každý zvolati, spatře slícnou dívku, anaž na skvostné pohovce sedíc skvostně vázanou knihu četla.

Bohaté kadeře umělé spletené v pěkné pletence tvořily pravou protivu alabastrové sněžnosti vysokého čela, na němž se usadila přímá myšlénka a jakás velebnost ducha jasného.

Azurová očka pevně upírala v knihu rozevřenou, nejněžnějším náchem nadechnuté líce objímaly krásné koralové rty.

Spanilý krk přítulně objímala stužka jednoduchá a na ní visel malý křížek z brilantů zlatém lemovaných.

Časem jen poohlédla po skvostné komnatě, jakoby někoho očekávala a opětně upřela krásná očka v knihu.

Gotická okna, pestrým sklem vyzdobená, zakrývaly nádherné záclony, skvostné, umělé náčiní v slohu gotickém zdobylo komnatu, dodávajíc jí pestré malebnosti.

Skvostné a mistrné malby svědčily o uměleckém vkusu dívky spanilé, velká skříň, naplněná knihami skvostně vázanými, svědčila o přednostech duševních spanilé myslitelky, jakož i o duchu v skvostném chrámě tomto sídlícím.

Rcetež, kdožby pozorovav vnady tak četné nesnil v rozkošech a radostech ráje?

Již ji čtení omrzelo. Odhodila knihu a vztyčila se.

Odhrnula záclonu s okna a jasný paprsek slunce zaleskl se.

Zaníceně hleděla v okolí a poněkud nevolně pravila :

„Již mne ani čtení baviti nechce. Nemohu pochopit proč se Jetřich tak dlouho nenavracuje. Vždy bývá tak úslužný, bojarý a veselý, hlavně pak pravdy milovný. Snad jsem jej neurazila, prosíc jeho, by ódu Popelovi z Lobkovic donesl?“

Rozhleděla se po vznešené Praze a pohled ten se zdál ji okouzlovati.

„Nemohu pochopiti, že srdce mé při pomyslu naň vždy tak mocně bije, jako by chtělo k němu doletnouti? Avšak Jetřich jest v pravdě důstojný ideál srdce ženského, byť by sebe větších nároků na šlechtynost i krásu dělalo. Jak ráda jeho vidám, když mluví o básních starověkých, když líčí slávu umění! Jak vznešeně popisuje sva-

tost víry, šlechtnost vlastenectví a velebnost lásky! Jsa horlivý křesťan, jest pravý Čech a co takový vlastenec i vzdělanec. V skutku muž, ježž musí srdce každé milovat. Avšak cítím, že mne k němu jiné ještě kouzlo poutá, stejnorodnost našich osudů. Vímeť, že stejné neštětí bývá pouto srdci přemocné. On jest sirotek i mé rodiče kryje chladná země,” velká slza zarosila pomněnku krásných oček, avšak vstup Jetřichův naplnil zrak zasmušilý leskem radosti. — „Budtež mi srdečně vítán, dávno očekávaný Merkure!” zvolala radostně. — „Vy jste Merkur zdlouhavý, sám Jupiter by se musel na vás rozhněvati a několik blesků vyslati, aby vaše kroky urychlily. Avšak já jsem ubohá, opuštěná dívka, nemám blesků, nemám kouzla, nimiž bych kroky vaše urychlovala. Nemohu vás obviňovati, neboť nevím, zdali se nemůžete ospravedlniti. Kde a proč jste tak dlouho prodléval s návštěvou?” pravila uzardělá dívka, i Jetřich se hluboce zarděl, bylť vyčítkou touto překvapen, však vzpamatovav se brzo tázal se dívky hlasem co nejjemnějším.

„Bylo vám to dlouho, krásná Muso?”

„Ještě se můžete tázati? Tolik dní již uplynulo, co jste se laskavě uvolil, mou ódu pánu Popelovi z Lobkovic doručiti, takovou dobu jste mne mohl v trapné nejistotě ponechat, aniž by mi vědomo bylo, jak pan Popel báseň mou, slabý odstín srdce mého, přijal. Nuže vypravujte mi nyní, jak přijal pán Popel z Lobkovic, jemuž k největším díkům zavázána jsem, mou báseň?”

„Jakž jinak, než s nejvyšším zánětem a radostí!? Jakž by se byl neradoval, slyše slavíka parnasského opěvati slávu svou! Mohla-li jste jen po okamžik býti v nejistotě výsledku? Ludmilo, věřte, chválí-li anděl člověka, musí člověk pyšen být, i víte dobře, že jest ctižádost Popelova slabá stránka a této stránky se mocně dotýkala vaše báseň. Byl na nejvýše překvapen a potěšen. Překvapení jeho jest zcela přirozené, mohl-li se nadíti, že bude o něm musa pěti! Potěšení z básně musel míti, kdyby i nebyl ctižádstiv a pyšen.”

„Jetřichu vy jste lichotník!” pravila Ludmila s výhružkou.

„Lichotit mne neučilo srdce, známt jen pouhau mluviti pravdu, ano méně nežli pravdu může

vysloviti slovo lidské! Jak slabý jest člověk, když popisuje božství a jeho výjevy! Tu poznává nejlépe nicotu citu, nicotu mluvy, nicotu svou!" mluvil rozníceně Jetřich.

„Čím dále, tím lépe!" prohodila Ludmila.

Rychle prokmitl okem Jetřichovým blesk nevole a v blesku se jevil zápal šlechetný.

„Pro Bůh, Ludmilo, vy mne zneuznáváte! Takového-li díku jest hodna upřímnost a srdečnost má, takové-li může v andělském srdci jednáním mým vzniknouti podezření?" pravil s trpkou výčitkou.

„O jak krátkozrací jste mužové! Ani žert dívky jednoduché nemožno vám prohlédnouti!" čtveračivě prohodila Ludmila.

„Ludmilo, i Amor mívá očka zavázaná. Každé trpké slovo z vašich retů jest dýka dvojostrá, hluboce v srdce mé se zarávající. Rány takové krutě bolí a výsledek trýzně té mnohdy se nazývá puklé srdce!"

„Jetřichu, schladte vaši vášeň! Jste jinoch, rychle roznicuje se srdce jinochovo v bouři plamenou citů rozmanitých. A plameny tyto mnohdy šírají poklady cenné, jež nelze více nabyti. Pouze

dojmy okamžité vládnou srdci jinošskými, a co v nich splozeno, nemá dlouhého trvání. Uplyne několik let a ohnivý jinoch se promění v chladného, rozvažujícího muže, zmizí prelud jinošské obraznosti a promění se celý skvostný dóm vidinový, ohnivou fantasií jinocha stavěný, v hromadu ssutých vidin, holých přízraků, v hrob blaha i růži života. Vystříhejte se stavby podobné, neboť poznání chladné skutečnosti jest pak bolné, mnohdy smrtelné." Pravila jemně dívka.

„Vím, kam čelí vaše slova, Ludmilo. Vy jste prohlédla vnitro mé a poznala jste tajemnosti na dně srdce mého uložené, jich jste se zhrozila. O, kéž by oheň srdcem mým lomčující se proměnil v krutý žár, kéž by sprahlo srdce nešťastné v popel, jinak mi nelze zrušit poklady v něm vámi nakoupené! Kéž bych mohl vyrvat srdce a před vámi jej rozložit, aby jste poznala, že nelichotím, že spíše málo dím, že jsem příliš sláb, než abych nalíčil, co v skutku cítím! Co jest plání citů nejvyšších, nejryzejších, soucit-li jim chybí? — Co jest květ nejkrásnější, neni-li obdivován? Co po růži, nemá-li pěstitele? Ludmilo, slova vaše mne sráží s výše, na níž mne city vynesly, v ohromnou

temnou prohlubeň, v níž ani šerot hvězdy temno neplaší!" —

Líce jeho plály, oko sršelo jiskry ohnivé, jemný jinoch se proměnil v kazatele lásky.

Rcetež, odolá-li v okamžikách takových srdce čisté cituplné dívky, jenž okusilo sladkosti parnaské? Nezalétne-li v něj jiskra z plamenů slov jinochových a nerozdýmá-li v něm plameny sourodé? A proč medle by lásce odporovalo srdce něžné dívky, najde-li svůj ideál, o soucit prosící? —

Slova Jetřichova zněla tak prosebně, tak mocně, že vzbudila ohlas v srdci rajske Ludmily.

„Jetřichu, můžete tak mluvit?" — Zašeptla.

„Rcete, není-li osud nejkrutší ve světě, beznadějně milovati? Rcete, zdali se nelekáte lásky mé?" — Mluvil roznícený jinoch.

„A kdo vám dí, že bych se lásky vaší lekala?" —

„Ještě se můžete tázati? Kat-li hlavu stíná lze-li tu pomýšleti na život? Nevyslovila-li jste sama osud můj, nezahalila-li jste v roušku jemných slov šíp vražedlný?" —

„Mýlíte se!" pravila překonaná. — „Nedbejte na slova žertu, pozorujte však činy. Rcete, za-

vdala-li jsem činy svými podnět vaší domněnce; nedokázala-li jsem, jak vysoce lásku vaši oceňuji?" —

Radost nevýslovná oslonila obličej Jetřichův.

„O, mluvte mohuli doufatí — —.“

V tom bylo hlučně zaklepáno na dveře.

„Jste rozčilen, vstupte za záclonu!“ —

Chladná bledost polila líce Ludmily.

Jetřich se skryl. Ještě chladněji vyzvala klepajícího ku vstupu.

Do komnaty vstoupil muž prostřední výšky, postavy mocné, obličej plného, mdlého zření, náruživosti zjevně tahy jeho oznamovaly.

Oděv bohatý svědčil, že náleží stavům vyšším. S potěšením utkvěl zrak jeho na spanilé postavě krásné Ludmily.

„Odpustež, hvězdo slíčná na našem parnassu a v sboru krásek krásné naší Prahy stejně se skvící, že vás vytrhuji z vašeho snad básnického zánětu.“ Oslovil překvapenou.

„Pane, co žádáte?“ tázala se určitě Ludmila.
„Nechováli komnata ženštin i pro vás pohnutku cti rytířské? Aníž by jste mi zjevil jméno své,

aniž by jste vyslovil žádání, jakéž vás ke mně přivádí, přivádíte mne řečí nevčasnou v rozpaky.”

„Jméno mé znáte, lépe bude, když jej zamlčím. Leskne se u trůnu, skví se ve společnostech velkých i nízkých, na tom vám snad dosti? A nyní, co žádám? — Dovolte, jsem unaven, abych si usedl.”

Nedbale se pak usadil na pohovku, v pozdálí jej poslouchala Ludmila.

„Dnes jsem četl u pana Popela z Lobkovic krásnou báseň vaši, dívko vznešená. Nemoha odolati touze, poznati slavíka tak vznešeně tlukoucího vás jsem vyhledal, a nyní ku svému ustrnutí poznávám, že slavík mnohem krásnější a vznešenější, nežli jeho tlukot.”

„Ušetřte sobě, pane, nevčasného žertování a spo-
meňte, že úcta před bezbrannými ženštinami se čítá ku ctnostem rytířským!”

„Žerty!? Nazýváte-li holou pravdu žertem, tedy dovoluji, by jste i řeči mé takovým názvem poctila, drahocenná perlo království českého. Jak jsem pravil, vaše báseň mne rozechvěla, závidím nyní v pravém smyslu slova Popelu Lobkovskému, onomu „popel jsem a popel budu,” vaši báseň,

chci se vynasnažiti, všemožně pohnouti vás, by jste i mne zpěvem andělským oblažila, růže nade všechny jiné povyšena !”

„Pane, tupení svého dobrodince u mé přítomnosti si naprosto zakazují!” pravila přísně Ludmila.

„Anděli, můžete-li být tak krutá! Domníváte se, že lze tak lehce odloučiti se smrtelníku od anděla rajského? Kdo bude prchati z jasného výsluní, aby spěchal do kopců ledových?”

Po slovech těchto chopil zručně Ludmilu za ruku, marně se tato zdráhala, ji vyvinouti ze silné pravice. „Neusadí se Vlach v ledech Švédských, milejší mu jeho slunce žhavé,” pokračoval v nestoudnosti dále. „Dávno jsem vás co neznámou ve vašich zpěvích zbožňoval a nyní tak blízko vás mám se podobati hroudě ledové? Avšak i hrouda ledová v horoucím hřání slunce roztaje.”

„Pro Bůh, ustaňte pane !”

„Anděli, pramen jsem miloval a zbožňoval, a zřídlo pramenu bych nyní neměl — — —”

V tom chtěl Ludmilu políbiti, mocně jej uchopil Jetřich za límec a mrštil ním o zem.

„Zpátky, bídný zlotřilče, jemuž ani komnata dívky není posvátná!“ Rozkříkl se co lev podrážděný. — „Jeli ti život mil, tedy se klid!“

„„Hohoho! hrdopyšný klučiku, ty se opovažuješ vstupovati v cestu levobočku císařovu, Cäsarovi?“ Jektal rozlobený don Cäsar a sršel blesky vzteku na Jetřicha.

„Kdyby jste sám císař celého světa byl, jinak bych s vámi nejednal! Nyní se klidte, zdraveli údy vám milé jsou!“ — pravil Jetřich, tase meč.

„Don Cäsare, Trebizonda čeká.“ ozval se u vchodu temný hlas a vysoký muž zahalen v dlouhý plášť stanul na prahu a upíral planoucí zraky na rozhorleného Jetřicha.

„Ach, málem bych byl zapomenul za suchoparné zábavy na vznešenou Magelonu. Domníval jsem se nalezti růži bez zahradníka, já se však omýlil. Nemusím se obávati, že uvadne. Přišel jsem pozdě. Že jste můj límec, mladý rytíři, poněkud pomačkal, vám neodpustím. Mějte se dobře, slíčná donno, vy pak nezapomeňte na dona Cäsara!“ podotkl s úšklebkem, ukloně se odešel a v před-
síni bylo slyšet hlučný chechtot.

„Kdožby se byl nadál odporu! Spravte mi přede límec, víte, že Špaňhelky na uhlazenost mluvy i oděvu drží! Vy jste neobratný komorník! Blázni nechť pro dívku s meči sobě hrají! Láska se štítí ocele, a má ruka se chvěje slyšeli cinkot břitké zbraně! V pravdě mnoho zajecího v mé srdce vlila příroda! Hahaha!”

Hovořil marnivý don Cäsar, a pak bylo šlyseti vzdálující se kročeje.

„V prvním úsvitu má hvězda blaha mého zachmůřena býti zlotřilým zkažencem! Don Cäsare, ty jsi se přepočetl, domnívals se viděti před sebou chlapce, mylíš se, dle činů poznáš, že tě ošálilo zhasínající oko tvé! Vím dobře, že jsi msty schoopen, jako každý ničema, nedomnívej se však, že bych i já se nedovedl pomstiti!”

„Kde beřete takové myšlenky? Zablaďte temno mysli své, jasnou barvitost okamžiků zahalující a jasně, okem nezkaleným pohlížejte v život, v budoucnost!” Napomínala Ludmila.

„O, Ludmilo nebeská, kéž bych se mohl vzdáti trudných myšlének, jež budoucnost moji zastíňují! Svědomí naše a předtucha jsou síly, jímž člověk veleti nemůže, ač je ve vnitru svém ucho-

vává. V tému se kryje minulost má, v nejistotě nyní koluji, jaká mi může kynout budoucnost? V půdě takové se nerodí zárodek velké rostliny. Bez přítele vykonávám pouť dalekou, závisím od muže, k němuž mne pouze vděčnost poutá, bez samostatnosti, bez lásky žiji, vlastně týjí. Samostatnosti lehounce mohu dosáhnouti, avšak lásku — lásku marně vyhledávám!”

„Nemyslela jsem nikdy, že jste tak malomyslný! Hořekujete, že lásku v životě nenalezáte. Což ceníte tak málo lásku, anaž naše srdce spojuje?”

„Odpustte, Ludmilo, jakési temné tušení mi dí, že mne láska vaše nespasí!” Pravil smutně Jetřich. -- „Jako těžká skála na srdci mém tušení to spočívá a krutými boly jej naplňuje, marně se city moje napínají a síly veškeré, aby skálu ledovou svrhly, jen se vysmívá jejich slabosti! Drahocenná, pyšním se láskou vaší, nemohu se však z ní radovati!”

Dlouho setrvali po spolu v rozmanitém rozhovoru.

Jetřich odešel. Zalilo se slzami krásné oko spanilé Ludmily.

„On mne miluje i já jej miluji, a neměli bychom láskou šťastni býti? proč by nám mělo nebe odepřít požehnání? osudy naše se úplně sobě podobají. I má minulost zahalena v temno, i já jsem nyní od Popela z Lobkovic odvislá, kéž by mi lzelo určit, jaká mi kyne budoucnost!”

Snivými zraky roztoulala se po Praze.

VII.

Hostina u Popela z Lobkovic.

V Bohu síla, a ohvála má Hospodín!

Heslo *Popela & Lobkovic.*

Mnoho přemýšlej, maje mluvití, abys snad potom mluvě nemohls koho odvolati.

Briksi & Zlicka.

Ve velkém hodovním sále v paláci Popela z Lobkovic byla valná společnost.

Vážní kmetové i jinošští mužové v pestrých skupeninách naplňovaly sál rozsáhlý, rozmanitým hovorem se bavíce.

„V pravdě císař od smrti Rožmberka zmálomyslněl. Mnoho si naň zakládal.“ — Pravil Sinapius v hovor se Slavatou z Chlumu pohřížen.

„I zraku mému neušla nápadná změna tato v povaze císařově. Jest mnohem nedůvěřivější a osamotlivější, zvláště pak nyní před sněmem všechnu mysl pozbývá.“ Odpovídal Slavata.

„Má také proč. Návrhy vládní, jenž se mají stavům podrážděným předkládati, nejsou tak nedůležité, a chovají mnohé podněti k obávání.“

„Již prý stavové sepisují a podpisují opposici proti vládě bude to krutá půtka, neboť i strany náboženské, budou zde zastávati na mnoze i zájmy své.“ — Děi Sinapius.

„Jakž pane Sinapie, rozluštil jste již velký problem svůj o hlatích?“ — Tázal se s úštěpkem přistoupilý Lomnický. — „Nesnadno vpravdě jest, sestavovati soustavu sestavenou, avšak nesoustavnou. Něco podobného i mistru mistrů jest nesnadné, mnohem nesnadnější však blázen bláznů, pane mistře!“

Sinapius se kousl v pysk, oko jeho zajiskřilo.

„Ach, hlaťoslovci se umí též zlobiti? Nedoufal jsem, že ve hlatích, dle vašich výslovů ve mrtvých, tedy neživých hlatích lze takové ohnivosti nalezti! Snad jste nevynašel, že lomené paprsky

světla ve hlatích žáry rozdmichují, a žáry ty, že člověka rozohňují, a ohně ty, že náruživosti slují? nedivte se tak příliš nadanosti mé, mohl bych málem proslouti svou výslovností, kdyby se spozorovalo, že se mi mistr takový diví. Obdiv mistrů plodí obdiv oslů všech! A že každý ve světě není mistr, dobře, mistře, víte!"

Rychle odkvapil a vmísil se v společnost jinou. Sinapius skřípal zuby. „Řas do tebe, krákoravý chrte Český!"

O podál před krásnou malbou stáli oba malíři proslulý Bartoloměj Spranger a Jan Achenský.

„Kolikráte jsem již obraz tento, pane Jene, viděl a vždy jej opět musím obdivovati. V pravdě taková barvitost, tak dokonalé střídání stínů a světla, taková úplnost a provedená ráznost v líci rozjitřeného jinocha, i vyvinutost tvarů zasluhuje vši obdivy a důstojného ocenění. Držím ten obraz za dílo školy Římské!"

„„I já se s vámi shoduji.““ — Odpovídal zanicený Jan Achenský.

„Není-li to radost, rozkoš, pozorovati provedený boj smrti a umírání v lících smrtelně raněného jinocha a zlotřilou libost a radost v tazích

krutého vraha!? Jak rázně a mistrně vyznačeny jsou tyto protivy!”

A země krvy skropené neznamenate?” tázal se vážně přistoupilý Veleslavín.

„Ano, ano! zdá se, jakoby na půdě té zrovna skvrna vraždy v skvrnách krve plála!” — Odpovídal Spranger.

„Obrazu tomuto, mili mistři, bude brzy podobna naše Česká vlast! Vrahu i zavražděnému na obraze tomto se podobají strany ve vlasti naší k boji uchystané. Krutá půtka stran silných nastává, jedna z nich musí padnouti. Nejhorší pak jest, že Čech bude potírat Čecha. Krev prolitá, bude ji mnoho prolito, bude pak jenom na mohyle blaha našeho hmusně pláti, i když dozní trouba kruté války, i když utichne ryk krutého vraždění!”

Domluvil a přistoupil k Zalužanskému ze Zálužan, kterýž se šedivým Jesseniusem důvěrně rozmlouval.

„A tak bez deště nelze, aby rostlina rostla. Vodou, deštěm totiž, rozvlažují se látky potravné zrostlin, činí se záživnými.” — Pravil Zalužanský pokračovav v své rozpravě.

„Tak jako věda, máli účinkovati ve prospěch ducha lidského, musí se v způsobě záživné duchu předkládati, roztátá v srozumělosti, ne však ukonalá záhadnostmi, mysteriemi.“ — Dokládal šedý Jessenius.

„A podobně i strom národní musí podporován býti zdárnou silou nepředpojatých výnosů, a dobře rozmyšlenými zákony a závody, máli bujniti a kvěsti.“ — Pravil Veleslavín. — —

„Pane mistře dílo toto hlásá vaši čest a slávu!“ — pravil Tadeáš Hájek z Hájků přistoupena k proslulému tehdaž sochaři Janu du Mont, kterýž před sochou Otakara II. stál v pohled její zcela zanícen, jakoby sám v plodu svém se obdivoval.

„Učený pane, nezasluhuji takové chvály, byla to má první historická práce. Pochybil jsem poněkud v charakteristice obličeje, dav mu něco temného a poněkud nerázného.“ — Odpovídal du Mont.

Pozorně vzhledl Hájek v obličej rekův, poušmav se, pak pravil:

„Kéž by byl býval Otakar prvozor vaší sochy! Měl býti poněkud méně ohnivý, byl by tak

rychle nespěchal ku předu, byl by se tak lehce nenechal přelstíti s korunou Německou, byl by ji jistě přijal. Vaším pochybením, mistře, jste utvořil Otakara, jaký měl býti. Kéž by se náš Rudolf podobal Otakaru pravému! Kéž by mu i číslo šťastných a nešťastných v národě platilo tolik, co číslo v jeho tabulích mathematických!" temný stín přeletl přes velebný obličej. — —

„Tedy doufáte, pane Bořito, že Rudolf vydá mandát proti protestantům?" Tázal se Popel z Lobkovic, bavě se s Bořitou z Martinic.

„Rudolf právě jej nevydá, vydá jej šlechta katolická. Rudolf nyní jest celý zabrán ve vědecká studia, jeho mistři jsou jeho říše, jeho kabinety jeho poklady. Nestará se takměř nic více o vládu ani o národ. Jakž by nám nebyla vhod tato ochábllost? Strana protestantů musí potřena býti, doba naše jest k tomu příhodná. Arcibiskup i kněžstvo veškeré, ohromná tato moc, jest při straně naší, jisté nám takměř kyne vítězství. Hostina dnešní nás přivede opět o krok dále. Právě mi byl doručen spis hanlivý proti Rudolfovi i proti straně naší, zajisté od strany protivné pochodicí. Veřejně bude přečtěn, rozbouří šlechtu, hne Rudolfem a

mandát poděsí hrdopyšné odbojníky! Náhoda vložila v ruce mé zbraň vhodnou. Slovo se zapomene, písmo jest nezvratné co do významu i co do trvání! Jen rázností lze ovládnouti vrtkavost a nestálost povahy Rudolfovy!" podotýkal Bořita. —

„A rázně budeme jednati!" — dokládal Lobkovic. —

Rychle se dveře rozlétly a do sálu vstoupil miláček Rudolfův, tajemník Wolfgang Rumf, doprovázen O'Brianem, Spinolou a jinými miláčky Rudolfovy.

„Ještě tyto květy nám chyběly, aby byla zahrada úplná!" prohodil Lomnický. — „Co jest po zahradě, v níž kopřivy nejsou? Patřte jen, pane Synapie, jak se jim Popel kloní zapomínaje na heslo své, že popel jest a popel bude! Věčná škoda, že jste vy s panem Rumfem nepřijel, mohl jste se honositi, že se proslulý Popel z Lobkovic i před vámi klonil. Neproslul-li by jste i vy událostí touto?"

„Pane Lomnický, kéž by jste byl rytířem, abych vám mohl osvědčit, že nejsem lhostejný urážkám, daremný slovomote, hnusný satyre!" Sinapius se zlostí zachvěl.

„O, jak jsem pyšen, že i vy, vznešený nehlazený pane, uznáváte přednost mou!”

„Satyr jest hoden závisti všech, čím delší, svižnější bičík jeho, čím ostřejší jeho šíp, tím obdivuhodnější jest.”

„Jen jsem se po vás jednou ohnal, a již mi snad chcete vyrvat srdce a předložit jej panu Jessenskému, aby vám pravil, jak vypadá srdce básníkovovo?”

„Větší část by byla jedovatá.” — Pravil vážný Jessenius, zaslechna slova Lomnického.

„Nežádejte si mistře, rozlučovat srdce, jakéz neznáte! Možná, že by jste přišel o svou slovutnost co anatom, možno, že v něm jest ukryt skřítek, kterýž by vás moh bodnout smrtelně, neb věřte, v mém srdci jest skryta essencí vtipu a satyry, rozjitřovaná a opoutávaná mocí rozumu, nehrejte s touto Pandořinou skřínkou básníka!”

„Srdce básníkovovo má jiných svalů, než srdce, jakáž jste až dosud nožikem rozpitvával. Máte v něm svaly lásky vlastenecké, plné vážných, dlouhých šípů, kárající, a káráním hojící nemoce národa, máte v něm skříně medoplňné, z nichž toky ryzé lásky jaře ze srdce v srdce k radostí Amo-

rově proudí a na velkém hřebíku visí v něm dlouhý bič satyrův v pravé komoře, v levé komoře rozmačkanou čepku šaška naleznete atd. atd., veškeré ty věci, drahý pane, neznáte, radím vám, aby jste dříve srdce básníkovu pilně študoval, než rozhodnete o jeho soustavě a než se pustíte do pytvění. — Nehněvejte se, mluvil jsem pravdu, dobře víte, že básník nezná mezi žádných!" —

„Zanechme však nyní dišputací takových, abychom neodešli s lačnými žaludky." Již bylo k tabuli zasedáno. Hodování bylo knížecí!

Hmotné stříbrné náčiní, množství velikých stříbrných nádob vonnými kyticemi naplněných označovalo velkou vznešenost i bohatství hostitele, bavilo oko, dráždilo hrdlo i lichotilo čichu. Množství bohatě odděných sluhů přinášelo hojnost vybraných jídel.

„Pane z Lobkovic, pohřešuji dnes u vaší tabule mnoho znamenitých mužů, ani statný a výmluvný Václav z Budova, ani chrabrý Joachým Šlik a mnohé jiné zde chybí!" podotkl Rumf v hodování.

„Pane tajemníku, nemohl jsem sezvati ku stolu svému odbojníky a odpůrce víry i trůnu," odpovídal rázně Popel z Lobkovic.

„Jakž to myslíte?“ — tázal se napnutě Rumf.

„Náhodou jsem nabyl důkazů o jejich zbouření a pyklích. Jeli vám libo, mohu vám důkaz svůj předložití,” pravil Popel. „Nebude řečeno, že jsem kdy bez důvodů jednal, neboť i tenkrát se mohu ospravedlniti.”

Dobrý humor zmizel po okamžik se všech lící. „Čtěte, čtěte, nám list!” volali mnozí.

Vilém Slavata významně na Bořitu z Martinic pohlížel a Popel z Lobkovic počal mocným hlasem čísti, rozvína závinek pergamový:

„Ubohá země, kde vládce jest ovládán. Jako loď, slabé-li veslo, vůlí nepřítelů řízeno ji vede ku předu, mnohdy na skaliska a písčiny silnější vlnou zahnána bývá, tak i loď národní tone, slabým-li plavcem vedena ve přístav, v němž kvete blaho národní.

A lodi takové podobá se země Česká.

Ubohá země, tvůj vládce jest hříčkou vůle cizí, jest podoben plavci malatnému!

Chýlí se k straně slabší a stranu silnější zamítá, aniž by hleděl v budoucnost, aniž by poznával, že strany ty se musí jednou sraziti.

Nás zamítá a chýlí se ku křesťanům, jenž mu osídla připravují.

Proklatá budiž ruka rozesívající rozmišky v strany náboženské, proklaté sémě rozsévané!

Krásná země! Rudolfem II. zapadne slunce slávy tvé, pohroben bude blahobyť i sláva tvá na doby dlouhé, neboť tvé ledvy rozřeje bojů vztekla litice!"

„V pravdě to mnoho!" zvolali mnozí. Oko Rumfovo zarsřelo vztekem.

„Bídni žákové Luthra," zvolal Rumf, „potomci Husa, vám kyne skvělá budoucnost. Výnos Rudolfův takměř nyní jistý tímto dotvrzen: Protestanté budou vypovězeni ze země! Sněm rozepsaný rozhodne nad jejich osudem, podporují prý všestranně opozici proti návrhům dvorním, toť velezráda a Bůh se smiluj nad zločinci, neboť ač tělo Rudolfovo slabé jest, přede mu Nejvyšší mocné přidělil rámě!"

Okó Popela a jeho spojenců se zalesklo radostí. Nepomyslel na dočtení listu.

Shromáždění setrvali v temných myšlénkách, poznávaliť všickni velikou důležitost slov Rumfových, neboť uvykli v slovech jeho seznávati ohlas slov vládce.

A když se loučili shromáždění, žádal Rumf listinu, kterouž Popel předčítal.

„Zrychlí“ pravil „kroky Jeho Milosti, nerozhodnost vymezí a promění ji v ráznost a činnost.“

„Jen urychlili let rány záhubné!“ pravil uschovávaje listinu Popel.

Dlouho do noci rokoval Popel z Lobkovic se svými spojenci, mělt býti druhého dne (19. března) sněm.

Luk byl natažen, jen sputit a šíp letěl k cíli. Byl naostřen, i luk byl svižný dosti, oběť vyhlédnuta, překážky odstraněny, i Rudolf proti straně protestantské popuzen.

Příčiny tajně působily, výsledek měl býti: jmenování Popela z Lobkovic za nejvyššího purkrabího Českého a vypovězení protestantů ze země; zdálo se, že nelze, aby se rozkotala loď na hladině takové.

Jak lehce však mohl veliký cíl snah tak rozmanitých chyben býti? Že by oběť tenatům tak rozpoloženým mohla upláchnouti, nepomyslel Popel, nenapadalo jeho spojencům.

Zapomněl, že čím výše se orel do povětří vznese, tím hloub že mu jest slétnouti.

Plní naděje očekávali dny příští, mělyť jim přinesti vyplnění touh a nadějí dávno vzbuzených a utajovaných.

„Slunce mé se skví, příštími dny se bude ještě jasněji skvíti!“ pravil Popel z Lobkovic, ubíraje se do své ložnice.

Nevolně se zatoulal jeho zrak na znak ro-
dinný nad vchodem do ložnice jasně vymalovaný
a s úžasem téměř četl zlatě psaná slova:

„Popel jsem a popel budu!“

Ples jeho se proměnil v temné zasmušení.

— 88 —

VIII.

Sněm 1653.

Když právo mlčí, hříchové nemohou
mlčeti. Soud, který jiným uklá-
dáš, tentýž sám trpěti budeš.

Briek z Zlicka.

„Nuže tedy slyšte mé vypravování!“ pravil Václav z Budova k více šlechticům strany protestantské v paláci jeho shromážděným. „V sněmovně jsme byli všickni v počtu úplném shromážděni. Již před početím sněmu jevila se jakás rozhorčenost stran, jakés rozladění smýšlení. Sněm byl odevřen čtením proposití královské. Nemýlili jsme se v domněnkách svých, co bude proposití obsahovati; žádali dvůr stavy o peněžné příspěvky

ku válce proti Turkům, pak postavení jistého počtu vojska ku hájení hranic a dvojnásobné množství, kdyby císař do pole táhnouti měl. Žádosti tyto byly velké, sjednocenost myslí nutná, mělo-li se dosáhnouti žádoucích výsledků. Jiří z Lobkovic učinil po přečtení proposicí omluvu k stavům, aby osvědčil skromnost svou, hlavně pak odůrazňoval výslov, že proti svému nadání za ředitele sněmu vyvolen byl. Tak bylo otevření sněmu ukončeno, dne příštího se mělo započít sněmování. Znáte dobře spis opoziční od mnoha šlechticů i podepsaný, spis tento přinesl v shromáždění Šebastian z Vřesovice a než se jednati začalo, byl v rukou Heřmana z Říčan, rady císařského, kterýž jej nejvyšším úředníkům doručil. Většina z úředníků žádala, aby se spis veřejně nečetl, Jiří z Lobkovic však nic nedbal na návrhy tyto, listinu sám na katedru položil a rozkázal, aby se shromážděným přečetla. Bylť ředitel, shromáždění mu byli dlužni poslušnost. Uslyše úplné znění opposice hned jsem poznal, že jest dílo pyklů strany křestanské vůbec a Jiřího společníků zvláště. Poznal jsem, že to úskok, ne pak plod přesvědčenosti. Zdála se mi býti poněkud sourodá s kázáním jezuity Antonia

o pohřbu Rožmberkově. Mezi čtením listiny stavěl se Jiří velmi překvapeným, ano k Bořitovi z Martinic pravil, že jest to spis hrozný, z kterého se nebude moci odpovídati. Neosvědčil pravdu svých slov; neučinil žádného návrhu po přečtení listiny, jakož se na ředitele sněmu patřilo, aby stavy napřed přiměl k jednání o proposici, nýbrž pobádal spíše, aby se jednalo o stížnostech ve spisu předčítaném obsažených. Nebyl-li úmysl jeho zjevný? Obsah spisu se celým panstvem shromážděným úplně schválil, neboť jednání ředitele projevilo hlavně vliv na shromáždění.”

„Stavové naši od krvavého sněmu 1547 zbáznivěli, proto se neosmělili vystoupiti, chtějíce uvarovati krve proliti.” — Podotkl jeden ze shromážděných.

„Usnešeno rytířstvem i panstvem ostatním, aby se stížnost císaři přednesla shromážděním celé s Jiřím v čele. Byl to odpor, jakéhož se lzelo nadíti. Překvapení dvoru císařského po událostech takových si můžete představit. Jiří se snažil všude dokázati, že mu o stížnosti stavů nic nebylo povědomo. Jsem jist, že jest stížnost ta jeho dílo,

jakož i pochybené vedení sněmu. Tuše zrádu, vyslal jsem několik věrných služebníků ku paláci Lobkoviců, aby dobře vchody veškeré střežili a pozor dali, kdoby do paláce vešel i kdoby jej opustil. Tak jsem se dozvěděl, že Šebestián z Vřesovic, jenž byl list v sněm přinesl, pak bratr Jiřího Ladislav, a j. téhož dne Jiřího navštívili a u něho pozdě do noci setrvali. Pak se mi doneslo, že tajný písař Ladislavův listinu opposiční opisoval. Veškeré zprávy tyto se donesly Adamovi z Hradce, muži správnému a na slovo vzatému i čestnému. I tento nabyl podezření. Tak se stalo, že císař stavy oslyšel. Po několika dnech podal císař stavům odpověď určitou, vytýkaje počínání sněmovní a určitě žádaje rokování o proposici. Adam z Hradce mi vlastnoručním písmem oznámil, že nebyla domněnka má bezdůvodná. Odpověď císařovu přinesli pan Křištof z Lobkovic na Tachově a Pátku, president nad appellacemi, a Křištof Želinský ze Sebuzína, místokancléř, do sněmu. Ladislav z Lobkovic v stavu panském a Jan z Vřesovic v stavu rytířském ponoukli odpor proti návrhu císařskému. Souvislost jednání takového s osobou ředitele mi byla nyní zjevná. Stavové se usnesli vespolečně, že se spíše

rozejdou, než by od rokování v stížnostech upustili. Marný byl náš spor, velké množství nás přemohlo. Patrně se později osvědčilo, že nebývá vždy výnos většiny pravý. Marné bylo napomínání úředníků zemských, Jiří vstana sněm nezahájil, odešel, sněm byl propuštěn, aniž by se byl rozhodl o propositi královské. Podobné jednání nemá příkladu. Dvůr byl v postavení velmi nebezpečném. Tázáno u všech členů domu císařského, jak by se nyní jednati mělo, aby se hrozící nebezpečí odstranilo. — Nejprvnější výsledek sněmovního jednání bylo povýšení Adama z Hradce za nejvyššího purkrabího Pražského. —

„A nepronesly se pykle Jiřího?“ ptal se jeden z přítomných.

Na radu arciknížete Ferdinanda byl nejprve Šebestián z Vřesovec před soud pohnán, kterýž bez odkladu Ladislava z Lobkovic udal za původce stížností stavů na sněmě. Klubko se počalo rozvinovati. I Ladislav z Lobkovic byl obeslán a před soud pohnán. Přípravní jednání dlouho trvalo, byloť v celku slyšeno 78 svědků proti Šebestianovi z Vřesovic, a 123 proti Lobkovici. Oba byli ku hlavnímu soudu na den 5. října (1593) pohnáni,

patnácte dni před sněmem nově vypsáným. Šebastian se bez prodlévání přiznal ku vině své, Lobkovic se odvrhoval viny veškeré. Den po svém stání, bez pochyby na radu bratra svého, ujel ze země, postoupiv dříve veškeré jmění své manželce Magdaleně, hraběnce ze Salmu. V den ustanovený ku hlavnímu stání před soudem odevzdal syn jeho Adam Ek psaní k císaři od otce, v němž tento doznával, že jest původce spisu dotčeného naprosto, však veškerý přečin proti zákonům zemským odpíral. Týden po útěku Lobkovic z Prahy byl otevřen sněm a proposicí stavům obnovená. Stížnosti stavů na sněmě prvním byly na prosto zavrženy, ano za trestuhodné uznány a veškeré žádosti dvora na prosto přijaty, tak se jednání sněmu prvního druhým sněmem samo odsoudilo. Po uzavření sněmu byli na novo z Vřesovic, Ladislav z Lobkovic pohnáni před soud, později i sám Jiří, byv napřed úřadu hofmisterského zbaven.

Několik dni po pŕhõnu Jiřího minula doba určená k dostavení se Ladislava před soud, byl odsouzen cti, hrdla i statků (1594, 29. ledna). Jiří se měl dostaviti před soud 21. března, klesla mysl jeho zcela, místo něho se dostavili dva jeho

strýcové Jan Václav a Adam Havel z Lobkovic, Jiří se vydával za nemocného. Soud trval deset dní. Jiří bezpochyby poznává nemožnost vyvážnouti, podal soudu spis, v němž se úplně viny doznával, odevzdávaje se v milost a nemilost císaře. Druhdy jsem v něm ctíval velikost, tenkrát jsem poznal, že jsem se mýlil.

Od té doby byl v příbytku svém čtyřadvaceti strážnými hlídán na rozkaz císařův. Nikdy bych se byl nedomníval, že by byl Jiří takový pyklenec. Vypravuji jen holou pravdu. Dobře mne znáte, nemilují nikdy přepjatosti a přehánění. Konečně 29. dubna byl oznámen výnos císařů. Byl odsouzen k doživotnímu vězení na svém zámku Líčkově, odňato mu poručnictví nad pannou Ludmilou, dcerou Jana z Lobkovic a na Bilíně; všechny jeho statky byly prohlášeny za majetek komory císařské. Konečně podotknuto, pakli by rozsudku to-muto odporovati chtěl, že propadá smrti a děti jeho, že budou vypovězeny ze země. Krutý to výnos! — Jiří se také zpouzel podepsati, za to však jenom zhoršil osud svůj, za to s ním bylo na Líčkově tím krutěji nakládáno!" dokládal Václav z Budova na konec vypravování svého.

„Smrt odstranila jednoho mocného odpůrce strany naší, druhý se odstranil sám, padna do jámy, již nám kopal.“ Podotýkal Joachým Šlik.

„Kéž by se nám poštěstilo ještě tak šťastně i ohromnou sílu strany Jezuitské zlomiti! Pak by bylo postavení naše i naše moc v říši pojištěna. Kdyby strana toho za dne zjevně působila, jaká tu lehkost ji potříti? Rcetež však, jednali kdo záhadnější, tajemnoplnější, nežli synové Loyoly? Nové plány nám osnovují, pakli mne nemýlí ukázky rozmanité, směřují na úplné ohrovení moci naší. Doufám, že se tenkrátě přepočeti, že se budou loučiti s mocí svou. Nesnese více strana naše, nežli co již snesla, potkají se s odporem krutým a ten bude jejich záhuba. Nejsou s to měřiti se se sílou zřejmou, jen tajemné machinace umění sváděti, jen nimi mohou působiti. Rozhorčení stran obou dosahuje stupně vysokého, Rudolf jest příliš učenec, než aby se rozhodně uchopil vesla lodě ohromnou a stále rostoucí bouří zmítané, než bude pozdě, než se stane obětí živlů rozbouřených.“ — Mluvil Budova a ostatní se shodovali úplně s ním.

„Jsme veliká většina, za námi stojí skutečná většina v národě. Krátkozraké, nebezpečné jest

počinání státníků našich. Poskytující výsad straně slabší, zbuzují závist i zášť strany silnější. Z malého zárodku veliké se vyvinují události a činy. Kéž by Nejvyšší osvětil hlavy rádců Rudolfových, by v čas uznal nebezpečí nám hrozící dříve, než s polámanými hnáty v propasti záhubné budeme vzdychati," pronesl jeden z bohatýrů.

IX.

Tycho de Brahe.

Lépe býti, nežli se zdáti!

Heslo *Tychonovo*.

Dávná žádost Rudolfova byla vyplněna Tycho de Brahe byl v Praze. I Rudolf byl přilnul ku vědám mysterií plným, a mnoho, mnoho se doneslo k sluchu jeho o působení tehdáž proslulého Dána. Jakž by se nebyl radoval, moha říci, že on jest v službě jeho? — — —

V malé komnatě u velkého foliantu seděl Tycho a badavě řádky rozložených listů prohlížel. Chvillemi pohlížel na skvostnou světa kouli. Zdál se o čemsi důležitém přemýšleti. — „Jen Keppler mi chybí a pak bude pro doby věčné sláva má založena, pak bude mít soustava má i mathematického

základu nezvratného, a mne nazve svět odhalitelem věčných, stejných, velkých zákonů stavby nesčíslných světů i já budu připočtěn mezi velikány; jež obdivuje svět. Velká jest úloha má; poměrná velikosti té jest též síla a vůle má! Co Thales, Zeno, Cenofides a jiní v rozbor veškerých bludů zanechali, mám nyní rozlouštiti já. Co Ptolomäus se domnívati počal, co se i jeho následovníci, slavný mudrc Hypparch i slavný Aristarch, jenž ti, země, odejmul velké tajemství, určiv způsob měření oběhu tvého kolem osy vlastní a domnívaje se zároveň, že se kolem slunce otáčíš, domnívali, zničil směly Archymedes úplně. Král Kastilský poznával však bludy vaše, řka: „Bůh stvořil jednodušejší svět, nežli vy se domnívate! — a za to byl jsi, slavný muži, nazván kacířem! A z rozmanitých bojů, z temna jen málo hvězdami prokmitovaného vytonul skvělý meteor Koperník a započal hlásati světu udivenému pravdy neobvyklé, započna bořiti stavbu mnoha století bludných. Slavný muži, duch tvůj mne oblétuje v nesmrtelném díle tvém. Co hvězda první velikosti bude se věčně skvíti tvá „Astronomia instaurata“ na obloze duševního působení národů! Tvá doba tě nazvala slavným, má

dobu bude a musí mne slavným nazývati! Sláva jména mého rozhlášená po vší zemi bude vydatně podporovati plány mé, císař mi nakloněn a rozhlašování slávy mé tím více se mi nakloní; Tycho bude slouti tvůrcem astronomie!" — Pravil a mocně zaplálo oko jeho ohněm, jakýž vyzáruje duch velký ve svém roznícení, aneb myšlénka veliká ve svém počtí. Byl vytržen vstupem služebníka císařského.

„Jeho Milost Císařská vás, pane astrologu, ve velkém sále v Rudolfinum očekává!" — Pravil vstoupilý sluha a hluboce se ukloniv odešel.

„Slibil jsem, že dnes horoskop postavím, musím v slovu státi, neboť Rudolf příliš si mnoho na významech hvězd zakládá. Poznávám, že temnem musíme k světlu putovati.

* * *

Ve velkém skvostném sále v Rudolfinum, v zamilovaném to letohrádku Rudolfa, byla četná společnost vážných mužů. Kolkolem mramorové sochy, díla to mistrů proslulých, stěny ověšeny zdobou nejskvostnější, znamenitými malbami Raffaela, Paola Veronese, Guido Reniho, Correggia a jiných proslavených mistrů byly důstojné odznaky zamilovaného sídla císařského vědce. Zde se od-

dával vědám tělem i duší, zde svrhl přetěžké jho vladaření a proměnil se v jednoduchého přírodoskumce. Zde obklopen sbory učenců a mužů proslavených, jež kolem sebe shromažďoval, zažil nejšťastnější doby svého života. V společnosti se nacházejí znamenití alchymisté dvoru Rudolfova, hlatopisec Sinapius, Spinola, O'Brean, vážný Veleslavín, Jessenius, Kocín z Kocinetu, Hájek z Hájku i také dovédivý, korunovaný básník Lomnický z Budče a více jiných znamenitých výtečníků doby Rudolfové. Byl to krůh skvělý ještě mu chyběl střed. — —

„Strom vzdělaností naší pyšně se vznáší a obdivem naplňuje svět!“ — Pravil Kocín, ve velkém výklenku s Hájkem a s Veleslavínem se bavě

„Pravdu díte! Svět ale také zároveň neřest, strom tento přerůstající, obdivuje!“ Podotkl Lomnický. „Kdož byl tak nesmyslný, chvále růži, aby si na trní její nezpoměl.

„Tenkrát náš korunovaný básník uhodil kladivem právě na hlavu hřebíka.“ Dělal Hájek, v čemž ho s bolestným úsměvem podporoval Veleslavín.

„Co pravíte, korunovaný básník?! Nevíteli, že jsem od hostiny u pana Popela z Lobkovic nyní

na Líčkově, kdež mu Bůh milostivě dlouhé chvíle ukracujž, proměnil korunu svou v čepici šaškovu? za žezlo, že jsem si zvolil bičík satyrův a že jsem se stal vládcem říše neobmezené? Jsem pyšen co král bláznů, a chud co blázen nejsprostší!" — Odvětil Lomnický.

„Šťastni jsou básníci, jsouce stále veseli, bohužel, že dějepisci, aspoň za doby naší, tak veseli nemohou býti!" Podotýkal Hájek.

„Není povolán básník k žertu neustálému. On má nositi v srdci národ, z něhož vyšel a soustrast jevit s jeho žály, utrpeními a radostmi všemi!" Vytýkal Veleslavín; však další rozmluva byla přetržena vstupem dvou postav, kteréž se zdály ze země vystupovati.

Byl to Rudolf, doprovázen svým dvorním astrologem Tychonem. Při vstupu obou pozdvíhlo se celé shromáždění a hluboce se všickni klonili.

„Budtež mi vítáni, moji milí!" — Oslovil Rudolf shromážděné a spokojenlivý úsměv přelétl bledý jeho obličej. „I milý náš povždy Veleslavín nás neopominul dnes navštívit. Velice jsme vám povděční, že svědomitě zapisujete události veškeré, kteréž se jednou budou jmenovati příčinami zkvetlého blaha naší říše.

„Vaše Císařská Milosti, nejsem hoden takového uznání, vykonáváje povinnosti svědomitého dějepisce” Odpovídal vážně oslovený.

„Skromnost zajisté zdobí každého, nejvíce pak učence. Ach, což vidím i náš milý Jessenius nás potěšil svou návštěvou. Nuže usedneme a Tycho nám vyplní slovo dané postavením horoskopu. Avšak dosud zde chybí milý náš Harant z Polžic, i pan Zalužanský ze Zalužan, jakož i Huber z Rýzembachu.”

Vstoupil páže a oznamoval hlučně jména mužů, po nichž se Rudolf právě dotazoval. Po stranách kráčeli oba rostlinopisci a u prostřed nich mužný Harant z Polžic.

„Pravě jsem vás, moji milí, hledal v shromáždění a rmoutil jsem se, že nás snad pan Harant opět opustil, vydaje se na cesty na východ, o nichž tak krásně umí vypravovat.”

„Milosti Císařská, nedoufám, že lze člověku na slunci příchylností Vaší Milosti se slonícimu vyhledávati slunce jiné,” zněla Harantova odpověď.

„Usedněme, aby Tycho mohl splniti slib nám daný!” Vybízel Rudolf, sám nejprve sedaje v pohodlné sedadlo; ostatní jej následovali v tom, jen

Tycho stál podle vysokého okna a badavě k obloze pohlížel.

„Nuže, Tycho, proč jste tak zamyšlen?“

„Císařská Milosti, kdo pohlíží v temnou knihu budoucnosti, nalezá mnohé základy k smutku a truchlivosti, a poznání tato odlistují nejkrásnější růže radostí!“ Pravil temně dvorní astrolog.

„Budoucnost vás děsí?“ — Tázal se poněkud zasmušile Rudolf.

„Tak jest, Milosti. Černým písmem, v černém poli, černě odstíněná stojí mnohá jména v budoucnosti psaná,“ dokladal hrdý Dán.

„Ach, toť rozkošné! Černé písmo, na černé ploše a černě odstíněné, toť musí být krása! O, jak jsem nešťasten, že nemohu s vámi tuto škrabanici na obloze přechítati, mistře!“ pravil Lomnický. „Avšak, když tak podivné písmo vidíte a číst umíte, přečtěte mi, co o mně hvězdy mluví, lžou-li pak, ať se před mou satyrou chvějí!“

„Pane básníku, netropte žertů!“ pravil ledově Tycho. „Pakli vůle vaše, slyšeti výslov hvězd ústy smrtelníka, jsem hotov vyplniti vůli vaši.“

„Ano, budiž básníkem započato!“ pravil Rudolf rozjařeně.

Tycho uchopil kostnatými prsty kouli nebes a podle ní rozložil velký list pergamový. Společnost utichla, jen dechy bylo slyšeti. U prostřed seděl Rudolf a zvědavě na Tychona pohlížel, kol něho četní učenci a vážní kmetové zasloužili o vlast i o vědu. Velebné to bylo okamžení! všechny hvězdy, jež Rudolfovi záviděl svět, kolem sebe shromáždil pravý vládce duchů, aby se blažil v jejich září. Celou bytnost svou soustředil Tycho v zhledech svých, a zhledy mocně upíral na pergám rozložený, na němž znalý čtverhran, s vkresleným kosočtvercem tři černé kruhy objímajícím, kolem něho množství nesčíslné figur mystických nakresleno bylo. Po kraji pergámu vepsala ruka mistrova množství formul mathematických. Dlouho pohlížel v pergám a srovnával záhadné známky. Zdál se být celý proměněn. Oko sesklenělo, čelo vysoké zbrázdily četné vrasky, po dlouhé chvíli hluboce vzdechl a upřel pronikavě velké oko na Lomnického.

„Škoda by bylo vašeho humoru, básníku, nechtějtež se otrávit dechem, jakýmž budoucnost vaše vane!“ Ledově děl Tycho.

Lomnický se zarazil, brzy se však vzpamatoval bodře pravil: „Nedoufejte, že se děším černého na černém papíru psaného, mistře! Nešetřte mne a jen rychle rcete, co o mně hvězdy vypravují. Jsem velmi povděčen, že si mne povšimly.“

„Nuže tedy vězte! korunu básnickou, anaž čelo vaše zdobí, změníte v nimbus potupy všeobecné. Potupen, opuštěn nebudete se smáti, změníte stav, změníte jméno své, budete žebrati!“

Ledová slova Tychonova projela Lomnickým i shromážděním celým.

„Pykejte zvědavost svou, já vás varoval!“ pravil chladně Tycho.

Ironicky se usmál Lomnický. „Snad nemyslíte, že slovům vašim víry přikládám? Nesmíte myslit, že každý blázen s každým blázní bláznem.“

„Vy věříte, nechcete ale věřiti, pravím vám však určitě: věřte! Osud váš stojí přede mnou ve vši jasnotě, ani známka jediná neodůvodňuje jakýs dvojvýznam. Moji mistři, komu jest libo dále, abych mu horoskop postavil?“ — Tázal se Tycho, a oko velké na shromáždění zaraženě upínal. Veleslavín a Tadeáš Hajek přistoupili k věštci osudu.

„Milý Tychone, proukažte i mi službu přítele!“
Děl Hájek a Tycho mu postavil horoskop.

„Radostněji o vás hvězdy vypravují. V slávě, co slunce ve svých paprskách, zajdete, avšak přebližko jest západ váš!“ Pravil po chvíli Tycho. A opět se obrátil k prorocké listině, aby pohledl v budoucnost Veleslavínovu. „Bohužel, my se více nespátříme, muži šlechtný!“ Zachvěl hlasem smutným Ticho. Veleslavín se zarazil, brzy však nabył obličej jeho velebnosti obvyklé, jasně pravil: „Bohuli libo, ukončit dny života mého, milerád se podrobuj u jeho vůli nejvyšší. Seč jsem mohl býti, to jsem pro vlast vykonával, umru s pevným sebevědomím, že jsem nežil na darmo.“ Velká slza zarsila oko velebného kmeta.

„I já opustím spokojeně toto údolí, jsa jist, že jsem vykonal úkol svůj co možná nejsvědomitěji.“ Děl Hájek. „Věrnost k Bohu, láska k vlasti a oddanost k universitě byly hesla má, arcit jsem mnohými nazván byl kacířem, rozšiřovav světlo nové, zaháněje tak temno předsudků. Nejvyšší pozná, že jsem nepřekročil meze, jaké člověku, jejž miluje, položil. Spokojeně pohlížím v budoucnost.

Tycho si nevšiml slov těchto, oko jeho se zasmušilo a pohlížeje v pergám temně před sebe děl: „Avšak i hvězda života mého nebude míti dlouhého trvání. — Tetelí se, tetelí a než uplynou leta dvě, budu s vámi v říši nadhvězdne! Vidím však hvězdu novou podle mé se skvěti a hvězda ta zaujme místo mé. Jasně se skví ve Hradci Štýrském a však s bídou a nouzí světskou bojuje jeho slavný, velký duch. Není však doba jeho příchodu do Prahy příliš vzdálena, i nám bude možno, slo-niti se v záři mocného ducha Kepplerova!“ Řečnil Tycho, a hlas jeho se chvěl po sále, jako hlas krále duchů, kterýž tajemné zvěsty přednáší smrtelníkům.

Shromáždění byli okouzleni řečí záhadného může a když umlkl zdálo se, jako by kouzlo kleslo a shromážděným život byl navrácen.

„Dávná to touha má, spatřit proslaveného Kepplera. Štasten bych byl, kdybych jej mohl připočísti ku sloupům slávy naši podporujícím.“ Pravil Rudolf.

„Milosti, kaďte a rozkaz Vaší Milosti bude kouzlo dosti mocné ku připoutání nerozlučnému Keppleru ku dvoru pražskému.“ Pravil Tycho.

„Pakli jen vůle mé potřebí, aby Keppler k dvoru našemu přišel, tedy vám napřed svolení své v záležitosti této dávám. Povolejte Kepplera ve jménu mém ku dvoru našemu a ubezpečte ho naší nejvyšší milosti. Avšak hvězdy dnes příliš černě o lidstvu pišou, nemám vůle déle poslouchati jejich slovům.”

„Buď hvězdy chtějí být hrobáři, aneb má pan Tycho černé skla před sebou, že nás pomalu každého v rakvi vidí.” Podotkl Lomnický.

Rudolf byl jednoslovný, zaražený, proti obyčejí brzy opustil shromáždění.

Znenáhla se i shromáždění rozházeli, až Tycho osamotněl. Oko jeho splanulo a vztyče se pohlížel zrakem osloněným k obloze: „O vědo rajska, vědo, tys člověka moci největší! Tebou ovladne nejlépe člověk člověka!” A dlouho stanul pohřížen v pohled ve hvězdy. „Má hvězda brzy zajde, věčně však se bude skvíti duch můj ve světě. Keppler přijde ku dvoru mnou, bude můj, a síla jeho bude má!”

Bylo již pozdě v noci, když se vchod do sálu znenáhla odevřel a slabý mužík volným tichým krokem vešel.

Tycho byl příliš pohroužen v myšlénkách, nepozoroval jej.

„Pochválen buď Ježíš Kristus!“ Pravil zdlouha vstoupilý Jesuita Antonius a popošel blíže k Tychonovi. „Dobrý večer mistře!“ —

Tycho se zarazil.

„Ach, vy jste to, otče!“ Pravil povyjasněně, když byl Antonia poznal. „Co pak mi přinášíte v tak pozdní hodině?“

„Maličkosti i velikosti mne vedou k vám, veleslavny mistře. Domnívám se, že zde budu moci s vámi mluvit bez svědkův.“ Na slova poslední dal zvláštní důraz a jizlivě oko na Tychona upřel, ten se však podobal skále ledové.

„Mluvte tedy, jsme zde samotni. Sochy mramorové nemohou slyšeti, nemohou také mluvit, hvězdy na nás hledí a těm rozumím jen já.“

„Budiž mezi námi po doby věčné kouzlo důvěrnosti udrženo. Záležitost, která mne vede k vám, jest důležitá, a jenom vámi, mistře veliký, lze dojít uskutečnění. Veliký úkol požaduje síly veliké. Vím dobře, že vy jste mocný ovládce slabého vladaře Rudolfa, že moc tuto věda v ruce

vaše vložila, vím také, že zanícen pro pravdu a pro vše, co pravé jest, ohnēm jinošským planete. I Rudolf ví, co pravé jest, co by se vykonati mělo ve prospěch blaha národního, chybí mu pouze ráznost, aby provedl největší díla ve světě. Dokázal v době poslední domněnku mou. Rozhodl se, že vydá mandát proti protestantům, poznávaje předůležitost mandátu takového proti šíření se moru nakažlivého po vší zemi. Nemá však dosti neodvislé vůle, aby svůj záměr provedl, aby vykonal čin, nímž by se proslavil po celém světě. Vůle jest mocná páka činů veškerých, vy, mistře mocný, utvoříte mohutnou páku tuto ducha Rudolfova, aby ho povznesla na výši činnosti neodvislé a různé. Vyslovte císaři svolení hvězd i jejich schválení činu zápočetého a vaše i Rudolfova sláva roznese se po vší zemi!" Jizlivému zraku řečnického mužíka neušla jaksi oblíba tvář Tychonovu oslonící.

„Milý otče, vy jste se ve mne nezmýlil, s radostí budu podporovati veškerou mocí svou účel váš, doufám však, že i vy neodepřete podpory své úkolům mým!" Odpověděl určitě Tycho. „Jako v ohromném stroji přírody síla jedna druhou vzbuzuje a

puď, tak i v obmezených kruzích jednotlivců jen dle zákona podobného se řídí činnost veškerá. Vzájemně působí síly veškeré, síly pod sluncem, ve hvězdách i nad hvězdami, stavíce nám ohromný vzor před oči, jak bychom i my žádoucích dosáhli výsledků. Vy potřebujete pomoci mé, já potřebuji síly vaší, abych provedl plány své. Novou soustavu světovou stavím, soustavu ve smyslu náboženském, zbořím odpornou těmto pravdám stavbu Kopernikovu a vyplním písmo. Velké to počínání, potřebuji, máli se provést, více síly, nežli síly vlastní, a síly této doufám od přispění vašeho nábyti. Vy jste mocní, rozšíření po světě veškerém, vámi a pomocí vaší jen lze, aby byl soustavě mé průchod po světě veškerém prokletěn, k úkolu tomuto potřebuji vaší pomoci. Fáma jest stavitelka slávy učenců!”

Oko Antonia se zalesklo radostí vítěznou.

„Mohl-li jste jen po okamžik domnívati, že bychom vás v počínání vašem ryzokřesťanském nepodporovali! Nestává důstojnějšího smrtelníka pod sluncem, jenž by rozkotal soustavu Kopernikovu, anaž základy náboženství samospasného podkopává. Vy vydobudete přispěním svým mandát

proti nekatolikům a já se postarám o zasnoubení soustavy vaší se slávou! Dnes hvězdy jasně svítí, mistře, postavte mi též horoskop. Bože odpust plazu, že ruší svatou vůli tvou, že se snaží pohlednouti v svou budoucnost, jižs temnou rouškou před slabým zrakem jeho zahaliti ráčil.”

A opět pohlížel Tycho v pergám osudný a čelo jeho se svrašťelo ve vrásky mnohem četnější než jindy, temné, ano děsné chmůry se rozložily po jeho obličeji.

„Otče, o vás nemluví hvězdy!” Pravil temně po chvíli Tycho. „Aby jste se však nedomníval, že jest umění mé pouhá pohádka, volte muže, o nichž bych čísti měl ve hvězdách.”

Antonius se zamyslel, po chvílce pravil: „Čtěte o novém miláčku Rudolfovu Křištofu Harantovi z Polžic, jenž tak krásně umí vypravovat o místech svatých, o šedém učenci Jesseniovi a o spurném náčelníku strany odbojné Václavu z Budova.”

Tycho se velice zabral v přemýšlení a po dlouhé přestávce pravil:

„Náhodou jste zvolil muže, jimž osud stejný kyne v budoucnosti. Všickni se spojí k účeli jed-

nomu a všickni na jednom dnu zemrou smrtí nepřirozenou”

„Krutý to význam hvězd!“ Zvolal Antonius.
„Bože buď jim milostiv!“

„Písmo ve hvězdách psal Bůh, ono nemýlí,
dobřeli čtěno!“ Odpověděl pevně Tycho.

Na věži hradní se bila dvanácta.

„Pro Bůh, již jest tak pozdě!“ Zvolal Antonius. „S Bohem mistře“ pravil odcházeje „a nezapomeňte na slova, jež slyšeli tito svědkové němí!“

„Nezapomeňte, že ve vzájemnosti se zakládá
výsledek i prospěch náš vzájemný!“ Volal Tycho,
za odcházejícím jesuitou.

„O, vědo, rajska vědo, tys moc smrtelníků!
Změnil jsem heslo své před světem, sám v sobě
zůstal jsem věren, lépe jest býti, nežli se zdáti!“

Antonius rychle spěchal k zelenému příkopu.
Z houštin vystouplo dvě zahalených mužů, podobajících se ohromným stínům nočním.

„Spěšte rychle k Matiaši. Mandát proti nekatolíkům v říši bude vydán!“ zvolal vítězně mužík a oba zakuklenci zmizeli v houštinách, Antonius pak co had se rychle plížil ku koleji Jezuitské.

X.

Harant z Polžic.

Dokud člověk živ jest, nemůž míti dokonalé chvály;
neboť chvála protivníka má závist.

Jan Česka.

Na vyšině předhradní stál vysoký muž zanícen v pohled velebný, jakýž se stanoviska toho Praha poskytovala, byla to postava bohatýrská. Obličej jeho mohl se spanilým nazvati. Hustý vous dodával tahům přímým mužnosti, čelo vysoké oblíbily si velké myšlenky za své stanovisko, oko modrojasné poutaly velebné vnady krásné Prahy. Hrdiná to postava stepilého zrůstu, mohutných svalů! Bylto statný vojín z válek tureckých, cestovatel, jehož líce osmahlo slunce parné Palestýny,

byl to Harant z Polžic; s radostí neutajenou se rozhlížel po velebném sídle českých králů.

Křištov Harant z Polžic pocházel ze staré rodiny Harantův Polžických; narodil se leta 1564. V roce 1576 dostal se do služby k arciknížeti Ferdinandu II. Tyrolskému, stal se miláčkem jeho a na všech cestách ho doprovázel; as v roce 1584 se opět do vlasti navrátil. I ve výpravě proti Turkům 1593 se Harant účastnil, dosáhl za své udatnosti od Rudolfa úplného uznání. 1598 vydal se na cesty do země svaté, odkudž se příštího roku do Plzně navrátil. Téhož leta se také Rudolf do Plzně přistěhoval prchaje před morem, roku téhož v Praze panujícím. Tu poznal Haranta blíže Rudolf a oblíbiv si ho vzal ho s sebou do Prahy ke dvoru. Zde mu zbývalo času dosti obírat se vědami, podal skvělé důkazy svého nadání. Eliaš Nysselius nazývá ho proto ve svém *Trophaeo Christi resurgentis* podporou klesající literatury. Byv miláčkem Rudolfovým stal se i brzy přítelem dvořanů, avšak i vlastnostmi svými opoutal mnohé k sobě volně pevnou páskou přátelství.

„Konečně došly touhy mé vyplnění kteréž jsem tak dlouho ve vnitru konýšel; já tě vidím

Praho stověžatá opět a sloním se v září milosti krále Českého. Jaká to slast!? Opět zřím tvých bání nescíslných lesk a takměř mohutněji mne dojímá pohled tvůj, než když jsem uzřel kolébku víry, Jeruzálem." Mluvil zaníceně, a Praha, jakoby porozuměla slovům jeho, zaleskla se ve sluneční září ve vznešené leposti a kráse velebné.

Okem shledoval od věže k věži, a po celé Praze se rozhlížel, jakoby se snažil pro doby věčné pohroužiti pohled tento v paměť, v srdce své; pohled ten podobal se rozkošnému pohlížení syna v obličej matky milé, již byl dlouho neuzřel.

„Jak radostně srdce mé bije, pomním-li, že mám tak krásnou, tak slavnou vlast!"

„Pane Harante! jak můžete tak nečinně, tak téměř lhostejně zde státi, když se tak velké události dějí!" Ozval se hlas za Harantem, vytrhna ho ze sna rajského.

„Pro Bůh, co se stalo, co se děje, pane Zálužanský? Tázal se celý udiven.

„Doplňuje se proroctví Tychonovo, Veleslavín i Hájek zesnuli kratce po době, kdy jim byl Tychonem horoskop postaven, ano i slova jeho se vyplnila, s Veleslavínem se více nesešel. A nyní

je ráda na něm, neboť věztež, nejprvnější milovník Rudolfův, Tycho, zápasí se smrtí. I Huber z Rizmbachu jej zcela vzdal. Císaře nelze potěšiti, jen Sinappius se směje a Keppler se raduje." — Vypravoval Zalužanský ze Zalužan.

„Nemohu pochopiti, možno-li se komu radovati, znamenitý muž když umírá."

„V Kepplerovi se mýlíte, jest to muž zkušený a pevného ducha, než aby podléhal slabostem chatry. Od Kepplera, věřte mi, více očekávám, nežli od Tycho-na, nebo upřímně řečeno, Tycho klamal Rudolfa, byl více pověrec, co do činu, nežli pravý učenec."

„Možno jest to, milý příteli. Dobře však se pamatujete, když Keppler ke dvoru přišel, jakých stávalo mezi oběma učenci rozmyšlek, byliť také co do povah pravé protivy. Slyšel jste tak dobře, jako já, o množství půtkách obou hvězdářů. Tycho zemře, jak by se neuvolnilo Kepplerovi, budeť neobmezený ve své činnosti."

Právě zazněl zvonek umíráček na věži. Oba muži strnuli při poslechu tomto a slze zrosily oči obou.

„Tycho zesnul!" zašeptal Zalužanský a pojma Haranta pod paždi mlčky kráčeli do hradu. —

Brzy se roznesla po Praze truchlivá zpráva, již znění zvonku zvěštovalo a obyvatelstvo veškeré trnulo co za okamžiků dějinně rozhodných nad smrtí hrdého Dána: Tycho de Brahe! — Osobnost jeho osloňoval nimbus záhadnosti, pověřivý lid v něm poznával tlumočníka vůle Nejvyšší, úřednictvo se ucházelo o jeho příchyllost, neboť dobře každý věděl, že horoskopem vrtkavého Rudolfa ovládá; on však vládl mocí velikou, moc jeho byla věda, žezlo, umění a lest.

Po několika dnech opět, jako za pohřbu Viléma z Rožemberka, naplňoval lid shromážděný prostranství Hradčanská, neboť se domnívalo množství, že se o pohřbu Tychonově divy díti budou. Byl však také pohřeb Tychonův jeden z nejskvělejších, jakýž kdy Praha viděla. Veškerí členové vysokých škol Pražských, ano i sám císař sklíčen bolem krutým doprovázel svého miláčka ku hrobu ku velebnému Týnu.

Dávno dozněly truchlé zvony a v Týně nad hrobem Tychonovým stál mužný Keppler a zrakem zakaleným na náhrobek pohlížel, kterýž kryl velíkána v podobě lidské.

„Tys dráhy těles nebeských, mistře, měřil zrakem orla světového, pronikals prostory a v tak

obmezené pídi země nálezáš nyní poklid po bouři utichlé! To-li jest osud velikosti lidské!? A dlouho-li to bude trvat a zmizí rouška velikosti tvé a svět tě nazve pokrytcem, jenž vědu za sílu ku výkonu tajných záměrů svých upotřebovával!

Truchlá a však nutná mi nastává úloha, musím zničiti a zničím bludnou soustavu tvou; ctě tebe mlčením, prohrál bych sám uznání a čest. Kdo hřích skrývá, stává se spoluvinným. Mistře, chtěls zemi nevďěčnou povýšiti za střed světů a slunce ohromné připoutals k středu tomuto, urče kolem něho jeho běh. Byls bludem jat! Pozdější věkové tě nazvou téměř prostředním původcem soustavy světové, neboť v bludech tvých poznal jsem já pravdy veliké. Gallileo, Koperník a Keppler budou nazvány otcí jejími! Odpust mi, mistře, zdánlivou nevďěčnost!" A ještě dlouho pohlížel slavný astronom na rov slavného druhdy astrologa Rudolfova.

S Tychem byl také mír a poklid Rudolfův pohroben, bylť Tychův horoskop zřídlo uspokojení jeho. Upadl v nejtemnější málomyslnost a ochábllost. Duch jeho zmalomocněl, mysl jeho seslábla nesmírnou pověřčivostí, již pleticháři stran náboženských, zištní alchymisté a jiní charlatáni ve

svůj prospěch vytěžovali k nesmírné škodě národa. Rudolf byl nešťasten, poněvadž nedošel vyplnění svých touh. Sklamaná naděje ruší štěstí. Domníval se vědou, rozšířením vědění prospěti národům svěřeným, a zašel na nescestí pověrčivosti, po němž nikterák cíle svého dojít nemohl, a to tím více, an takměř na prosto zapomínal že jest císařem. Válka s Turky trvala stále, pyklím strany Jezuitské se povedlo vymoci mandat proti všem vyznáním nekatolickým v zemi, a tak rozbouřiti strany bez toho dosti rozdražděné ještě více. Nemělo v zemi žádné jiné vyznání vyjma pod jednou a pod obojí stávati. Jestli již dříve lásku a přichylnost většiny pozbyl, popudil nyní téměř veškeré obyvatelstvo proti sobě. První výjev nevole této byl spor šlechty, neodváděli daně proti Turkům vypsané, a tak byl Rudolf donucen veškeré Turky vydobité země ponechati vítězi (1606). A tak sám vinou svou podal příčinu ku výbuchu nevole, jakož i okamžik příhodný Matiašovi ku provedení plánů dávno chovaných. Stavové říše celé odpadli od Rudolfa, jednohlasně ho za vládce nečinného uznávající. V Břetislavě učiněn sněm stavů Uherských a na něm byl zvolen

Matiáš jednohlasně za vládce a 1608 přísahal stavům Uherským a Rakouským, hájiti jejich práva vůbec, svobodu náboženskou jim zvláště a určitě pojistil.

Matiáš dobře poznával vhodnost okamžiku tohoto ku provedení záměrů svých, sebrav četné voje vtrhl do Moravy.

XI.

Kardinál Khlesel.

Přítel člověka každého

Jest nejlepší — moudrost jeho :

Nepřítel pak z jiných množství

Jest jeho pouhé bláznovství.

Lomnický a Budče.

„Konečně dosáhnu účel vytknutý, Rudolf mne chce a bude slyšeti. Tajné rádce Rudolfovy se mi již poštěstilo přivesti na myšlenky jiné, než aby se ještě domnívali, že Matiaš se chystá k útoku bezprostřednímu na Rudolfa, nyní ještě Rudolf musí nabyti jiné smýšlení o výpravě Matiašově.” Tak mluvil kardinál Khlesel, důvěrník Matiašovův, když byl konečně po dlouhém čekání a odkladání k osobnímu slyšení k Rudolfovi povolán. Barvicius,

tajný rada Rudolfův, vedl ho ku komnatě, v níž ho císař očekával.

„Jste očekáván, vstupte!“ pravil Barvicius, když před vchodem císařovy komnáty stanuli.

„Rudolf stál opřen o rapír podle stola, když Khlesel vstoupil.

„Konečně mi přede dopřáno, sloniti se na výsluní Vaší Císařské Milosti. Již na vyzvání první, nímž jsem poctěn byl, byl bych na perutích větru do Prahy stověžaté ku dvoru proslaveného mocnáře a vědce spěl, a však krutá choroba ochromila perutě vůle mé; jak medle spadly pouta se křídel mých, puzen myšlénkami možnou jen rychlostí vyplnil jsem vůli, kteráž mi zákonem, vůli Vaší Milosti Císařské nedbaje na nebezpečí, jakéž mi od strany arciknížete Matiaše hrozilo. Zřejmě v těchto dvou listech projevil Matiaš nyní stále vzrůstající nevoli svou v zamýšlené mé návštěvě dvoru císařského. Doufám však, že Vaše Císařská Milost se ujme ramenem mocným slabého služebníka církve proti nájezdům veškerým!“

Přívětivý úsměv přeletl obličej Rudolfův. „Milý Khlesle! vidím vás velmi rád, a dlouho jsem na vás čekal, však jste u mne slušně omluven

a dobře jste učinil, že jste mi věrnost svou prokázal; co mi o vás bylo řečeno, je mimo, a shledávám při vás opak. Zde jest má ruka, že vás chci chrániti proti všem." Pravil rázně Rudolf. Khleslovo oko se zalesklo radostí.

„K jakým díkům mne zavazuje Vaše Milost Císařská milostivím výslovem tímto, neboť nesluší se mi co osobě duchovní mstíti se nad svými nepřátely. Buduli postaven v poměry, abych mohl osvědčiti věrnost a oddanost k nejvyššímu trůnu Vaší Císařské Milosti, pak vynaložím síly své veškeré, abych osvědčil, že jsem velké milosti té hoden; postavení takové a osvědčení vděčnosti mé bude nejlepší pomstou na odpůrcích a osočovatelech mých. Nyní mi však budiž Vaší Císařskou Milostí dovoleno, abych svobodně o všem mluvití mohl, co by vznešenému trůnu vašemu ve prospěch bylo. Lépe by bylo, kdybych pomlčel, než abych měl jinak, než jak mi srdce velí, mluvití, než abych měl něco nepravého mluvití.“

„Co se prvního týče, jest mimo; co druhého, čím příměji budete mluvití, tím více poznám věrnost vaši. Však co by jste chtěl třeba opominouti, abyste mne ušetřil, budete moci zjevití mým

radám, a to jen těm, které sám zvolíte. Nuže tedy zjevte mi nejprve, jak by se lzelo zlému stavu věci odpomoci?" Odpovídal Rudolf.

Upřímnými slovy jal se na to Khlesel takto mluvit: „První počátek té věci pochází, že zlé lidé spůsobili Vaší Císařské Milosti krev zlou proti pánům bratřím, anaž se od mnoha let hromadila i vařila, až přišlo k tomu, že vznikla ve Vaší Milosti myšlénka, převesti nástupnictví trůnu na jinou linii, což jest proti přirozenému pořádku a proti náklonnosti zemí, které linii štyrské nepřejí. Vynalezlo se množství rádců, arciknížeti Matiaši věc tuto předkládajících, a k takovému činu, jakéhož se proti vládci, osvícenému bratru, dopustil, ho svedli. Nejprvé, máli se vše v dobrém vyrovnati, musíte Milosti nesrovnalosti tyto bez meškání vyrovnati, neboť by mohli v pravdě na nejvýš nebezpečnými se státi. Dávno by byly nesváry tyto hnusné, ano hrozné vypuknuly, kdybych, oddaností k trůnu veden, nebyl se přičinil s Octaviem Cavrianim výbuch tento zameziti. Dána mi sice výstraha, abych se o Octaviu nezmiňoval, avšak dovolení Vaší Milosti Císařské, abych mluvil svobodně, činí výstrahu tuto zbytečnou. Nás Vaše Milost Císařská odstra-

nila od arciknížete, co se od té doby v naší nepřítomnosti dělo, svědčí o naší nevině."

Rudolf jej pozorně s patrným uspokojením poslouchal, Khlesel poznávaje svou výhodu mluvil rázněji dále :

„Vím dobře, že z mnoha stran Vaši Císařské Milosti k válce raděno, radové takoví počítají pouze na měšec Vaší Milosti, který dle mého zdání nestačí, leda ovšem k obohacení vojenských úředníků a velitelů, jimž na tom záleží; staneli se pak nějaká nehoda, bude škoda Vaší Milosti Císařské. Jak Čechové tajně smýšlejí a jak jsou vrtkaví, je Vaši Milosti Císařské lépe povědomo, než mně. Byť pak nejlépe bylo, záhuby spojené s válkou přijdou vždy na země Vaší Milosti; pročez bych k tomu prostředku nikterak neradil."

„Dobře pravíte, že se při tom hledí jen na mé peníze, kterých není dost před rukama; ale zdali jsou jaké jiné prostředky k vyrovnání sporů těchto?" Tázal se temně Rudolf.

„Zajistě, Milosti. Matiaš arcí sebral voje ohromné a hrne se k českému pomezí, odbojní Uhři podřadili se v ohromném počtu pod jeho prápory, čítají dle zpráv nejnovějších 1500 archibuzírů pod

nejvyšším Křištofem z Puchheima a tri praporec německých knechtů, potom 4000 Uhrů pod velením dvou mladých Pálfů, dvou Thurzů, mláděho hraběte Erdöda a jiných, mimo to 1500 jízdných i pěších pod Tomášem Nadažděm. Nezdá se mi však, že by voje tyto vedl proti Vaší Milosti, spíše je dle rozmanitých zpráv a okolností vysílá proti Tillýmu do Moravy, aby jej odtud zapudil, a položil se pak pro svou a příbuzných zemí bezpečnost na pomezí českém. K účelu tomu, hlavně kdyby Tillýmu vojy těmito odolati nemohl, jest již Jiří Thurzo s 5000 jízdnými a pěšími, jakož i hotovost Moravská as 2200 mužů, jakož i sbíraný pluk pod Maximiliánem z Lichtenštýna určen; ano i vyjednávání s Michalem Soborem o postavení 20000 mužů Hajduků do pole započato v pádu nutné potřeby. Hrabě Jan Sigmund z Herberštýna, ježž za velitele hlavního ustanovil, však odůvodňuje naději, že nebude potřeba povolávati k účelu tomuto voje tak ohromné. Vaše Milost sama poznává, jak bezprospěšné by bylo vrtkavými pluky českými síle tak ohromné v odpor se stavěti. Není také kroku tak ohromného třeba, neboť přijdeli Vaše Milost Matiaši jen

dosti maličko naproti, jsouť důvěrníci Matiašovi Oktavio, Meggau a Khun lidé poctiví, kteří ještě dle své možnosti k mírnému vyrovnání neschod těchto napomáhati budou. Avšak nemohu déle Vaši Milost rozvláchným vypravováním a upřímným líčením stavu věcí obtěžovati, volím tedy ku dalšímu sdílení, dle svobody mi milostivě udělené tajné rady pána z Lamberka, Attemsa a Barvicia ku další rozpravě. Jim ukážu, co Molart a lidé podobní zlého natropili, i v čem jiném se Milosti mýlíte a jak by vše nejlépe vyrovnati lzelo.”

„Učiňte tak, neboť mi tím prokážete velký vděk, a budu vás za to míti v paměti.” Odpověděl Rudolf a propustil Khlesla.

„Císař zastrašen, zastrašeni budou i rádcové jeho, již podřimují, musí však usnouti!” Šeptal Khlesl, odebíraje se do komnáty, v níž radové Rudolfovi shromážděni byli.

„I stavové Moravští se proti mně opírají, nemohu jinak jen mírem, byť i se ztratou vyrovnati sváry tyto!” Pravil temně Rudolf, když Khlesel odešel.” Lesk mé hvězdy hasne, co mi na tom, nazve-li mne svět vládcem říše rozsáhlé čili nic? Dráha má se blíží ku konci. Bohužel, že jsem

nedosáhl, co jsem chtěl! Dietrichštýn odjede do Vídně, aby se pokusil o mírné vyrovnaní sporů všech s krutým bratrem."

Instrukci k jednání tomuto byla Dietrichštýnovi tehdáž v Brně meškajícímu zaslána, a on se hned do Vídně k Matiašovi odebral. Dietrichštýn odepsal ku dvoru a vyjevil své domnění, že Matiaš za cenu smíru žádá svobodné vladaření v Uhrách, Rakousku a v Moravě, jakož i činí určité výhrůžky Matiašovi, pak-li že by Rudolf co nejdříve (do 12. dubna) neodpověděl, že vytáhne proti němu do boje. Zpráva tato poděsila Rudolfa, bylať neočekávána na vypravování Khleslovo.

Kardinál Dietrichštýn byl ještě jednou do Vídně vyslán, byl však zadržen poslem Matiašovým, kterýž mu oznamoval, že by marné bylo jeti do Vídně, neboť že Matiaš se spojenými stavy bude blíže Prahy, totiž u Čáslavy, rázněji o mír jednati. Kardinál se nenechal zdržeti, cesta jeho byla však bezvýsledná. Matiaš se hnal k Čechám přes Znojmo s mocí velikou. Ve Znojmě byl jednohlasně přispěním Karla Lichtenštýna a Karla Žerotína od shromážděných stavů Moravských za vládce zvolen a moc jeho válečná moravskými vojy ještě

rozmnožena. V Znojmě přijal vyslanec stavy české slibuje jim svobody náboženské, pakli jej přijmou za vládce. Hnul se pak k Čáslavy a svolal sněm stavů Českých na 14. května. Truchlé zprávy tyto ochromily ducha Rudolfa zcela. Oheň planul a Rudolf neměl ani síly, ani moci, aby jej uhasil.

XII.

P o z n á n í.

Svět tento se točí na dvou nohách,
jedna jest odplata ctnosti a druhá
pokuta nepravosti.

Závěta ze Závětic.

V stínu temnozeleného altánu seděl zamyšlený Jetřich. Za doby uplynulé se značně proměnil. Tahy jeho pozbyly ráz dětinne nesamostatnosti a nabyly významu rázné mužnosti, postava jeho, ač dosud co nejpravidelnějších poměrů, stala se atletickou, údy jeho osvědčovaly mužnou sílu. I něžné vousy se proměnili v husté, černé, a oko modrojasné pozbylo snivost mladickou. Byl to převrat jinocha v muže. Jemně ranní zefýr vanul zahradou, ochlazovav probuzené dítky Květeny a dová-

divě jejich vůně roznášel po vůkolí, mnohdy zase čtveračivě v kališkách květů rosnými perlami naplněných se pohoupával; mnohdy se osmělil a zalétl ve vlas Jetřichův a na vysoké čelo temné kadeře svíval, jakoby se snažil zaplašiti temné myšlenky, jenž dle vrásků se zdály mysl Jetřichovu zatemňovati. „Předc jest krásný život náš!“ Zašeptal Jetřich a hluboce povzdechl. „A krásy veškeré dodává mu jen láska. Nemusel-li bych zanevřítí na život svůj, kdybych nemiloval a nebyl milován? — Avšak jak bych byl šťasten, směje milovati zóru tak horoucně, jak bych chtěl!“ „Jetřichu, nesmiš a nemůžeš Ludmilu milovati!“ pravil určitě dobrodinec můj, otec Antonius, když jsem mu zjevil své tajemství. Marně jsem se tázal po příčině tak krutého rozkazu.”

Hrdě hlavu vztyčil, rozhledal se po zahradě, právě spatřil Antonia, an se dvěma cizinci divokého zření v důvěrný hovor pohřížen do zahrady vstupoval.

„Nesmí mne spatřit na místě, kteréž mi navštěvovati zakázal!“ Pravil Jetřich a rychle se skryl v husté houštině za altánem.

Antonius se přiblížil se společníky svými a všickni tři vešli v altán.

„Šlechta jest na nejvýš pobouřena mandatem, ježž jsme my vlivem i mocí svou vydobyli, proti Rudolfovi. Matiaš se může nadít nejskvělejších výsledků. Proto jem se vynasnažil, osvojit sobě činné a přede o své činnosti nevědoucí nástroje. Já byl jejich síla, ony pak výborně službu konaly. Chvála Bohu, dosáhli jsme skvěle svých přání a touh.“ Mluvil Antonius.

„Dlouho jsme v tichu a klidu, v temnu a v stínu tkali a osnovali své sítě, blíží se rychle okamžik, kdy bude moci Matiaš utrhnouti ovoce našich, ovoce skvostné, jakéž neroste na stromě každém, trůn Český! Jeho Milost arcikníže Matiaš bude vám k největším díkům zavázán.“ Právil cizinec.

„S co jsme mohli býti, to jsme vykonali bohdá, že jsme dosáhli cíle. Rudolf se vyklá na trůně a v brzce klesne v prach, a Matiašovo slunce v postřech strany protestantské vzejde nad stolcem královským a svět s podivem pozří na jasno nové, kteréž ze tmy nad zeměmi našimi vyvstane!“ — Mluvil Antonius.

„Pravdu díte, dny Rudolfovy vlády jsou sečteny. Jest v nejvyšším nebezpečí, strany veškeré

přilnuly k Matiáši a Rudolf nenalezá nikde nižádné podpory. Vlivu všestranného k onomu cíli jsem použil.”

„Jen aby lstivá šlechta nekatolická se neuchopila vhodného okamžiku tohoto k uskutečnění dávných svých přání, ku vymožení svobody náboženské!” Podotýkal cizinec druhý, muž to zření bystrého.

Antonius po chvíli přemýšlel, pak oslovil cizince. „Máte pečeť Matiášovu?”

„Ano!” Odpovídal tázaný.

„Musíme se pokusiti, protestanty sklámati, aby se domnívali, že jim Matiášem spíše, nežli Rudolfem svobody náboženské docíliti lze, strana tato by nám mohla překážky veliké v cestu metati, jak jste dobře podotkl, Šalebným listem oklamu stav, a tak přetrhám poslední nitku, anaž Rudolfa nad záhubnou propasti udržuje! Necht klesne tělo mroucí v zasloužený hrob! Raděj však spěšně, každý promeškaný okamžik může přinesti záhubu planů všech.” Vybízel Antonius.

Rychle opustili altán, a ještě rychleji odešli ze zahrady. Zráda má vždy na pilno

Houští za altánem šustělo a z něho vystoupil sessinavělý Jetřich.

„Tedy takovýs byl dravec a padouch, bídníku, v škrabošce dobroty a lásky! Budiž ti pomsta přísahána! Protos mne zachoval, abych se stal nástrojem výkonným tvého padouštví, tvé dílo bylo, že jsem se s Ludmilou seznámil, tys mne k ní uvedl, a tys zničil květ života mého nejkrásnější, hříšný šedivče, vůlí vlastní! Bohuchvála dosud žiješ, mohu smířít vinu bezvolně na se uvalenou, dosud mi lze zničit tvé bezbožné plány.” Podobal se mstícímu reku, poznávajícímu úklady právu činěné a proti jeho cti, zamýšlejícímu rozšlapati červa plazivého a plného jedovatiny. „Tys příčina neblahých rozmíšek stavů bujarych, tyto netuší zrádu tvou, musím je varovati. Dříve však budiž s tebou, bídný smrtelníku, promluveno!” — Rychle odcházel ze zahrady.”

* * *

Antonius netušil vyvrazení. Pilně ve své celi psal, oba cizinci v pozadí mlčky stanuli! —

„Jsem hotov!” Pravil vstávaje. „Dejte sem pečet Matiášovu, ať dodám listu svému pravdivost.” Vzal pečetidlo a vytiskl známku zrady na papír nevinný a škodylibý úsměv zhyzdil tahy obličejů jizlivé. Jsme opásáni proti útoku každému. Nyní

spěšte do ležení Matiašova u Časlavy a vypravujte mu vše, co jste viděli a slyšeli. Jděte rychle, očekávám návštěvu a nebylo by mi libo, kdyby jste zde měli dostížení býti.

„Na shledanou, otče velebný.“ Pravili oba cizinci a měli se k odchodu.

Když odešli, hrdě se Antonius vztyčil a postoupna ku stěně, na níž mapa Česká visela, pyšně děl: „Rudolfe, Rudolfe! tvého dne noc se blíží a nový den nastává nám!“ A pak rychle přečítal list pečetí Matiašovou opatřený. „Dobře! Výsledku se nemůže chyběti! Jetřich jej rychle donese k Václavovi z Budova, muži mírumilnému, a ten naplní stranu svou nadějemi nejsladšími, ukolébá ji zpěvem slavičím a výhra bude po straně naší, než se probudí. Končí se dráha naše. Rychle ku předu, výsledek konečný musí veškeré jednání korunovati. Jetřich mi a nám činností svou přinesl hojných úroků za dobrodiní naše, nechť dokoná, co nevědomky podporoval.“

Prudce vrazil Jetřich do komnaty.

„Pozdrav vás Bůh, otče!“

„Budiž mi vítán, Jetřichu.“ Pravil klidně Antonius. „Co se ti přihodilo, žes tak rozčilen a bled?“

„Co se stalo? — Nic, nic se nestalo. Otče, vaše srdce jest přístav bezpečný, když mne bouře zmítá, do něho se utékám, abych byl zachráněn.” Pravit upřímně Jetřich.

„Doufám, že jsem si důvěry té zasloužil! I ty mé důvěry úplně jsi zasloužil, avšak vypravuj, co se ti přihodilo!”

„Hned se to dozvíte. Žádejte ode mne, co chcete, třeba, abych přes pekla otevřená krácel ve prospěch vaš, jsem hotov k službě té!”

„Tolikráte jsi osvědčil dobrou vůli svou a svou úslužnost, nemohu více o ní pochybovati. Abys však poznal, že i ty úplně důvěry mé požíváš, podám ti důkaz nový. Patř, listinu tuto předůležitou mi doručil posel kardinála Khlesla, klada na ní ceny převelké, hlavně kdyby ještě dnes panu Václavovi z Budova doručena byla. Úkol tento předůležitý skládám v ruce tvé.” Pravit Antonius, podáváje pergám zavinitý Jetřichovi. Oko Jetřichovo zaplálo radostí, rychle pergám podávaný uchopil a ještě rychleji jej za kabatec skryl.

„Buďte bez starostí, otče!” Pravit, listinu v záprsí ukrýváje.” Avšak nyní vám musím vypra-

vovati událost svou. „Slyšte!“ Pravil ledově, pevně zraky na kmeta upíraje. „Byl jsem u otcovského přítele svého, bujarého Haranta ve společnosti s Lomnickým z Budče kterýž vypravoval následující událost anaž mne tak pobouřila.“

Antonius si oddechl.

„Před několika lety znal muže nábožného, mírumilného, dobrotivého, láskyplného, vůbec muže láskyhodného a šlechetného. Tak jej nazýval, ale-
spoň měl nazývati svět, tak se nazýval před světem i sám. Muž tento se ujal sirotka bratra svého a jal se oň pečovati a jej vychovávat. Svět obdivoval jeho šlechetnost. Chlapec rostl, byl z něho jinoch nadějný. A stále stejně se oň dobrodinec jeho staral, nepomýšleje ani zaopatřit mu postavení samostatné ve světě. Svět se divil ještě více a velebil muže tak dobročinného. A slyšte jen, jak strašlivá podoba se skrývala v škrabošce ovčí! Spoměl jsem při vypravování tomto na vaše častá slova: Synu, měj se na pozoru před vlky v kožích ovčích, jichž ve světě množství veliké, ty jsou nejstrašnější! Onen pak dobrodinec podobal se vlku takovému. — Otče, co vám chybí, bled-

nete?" tázal se jizlivě Jetřich, že se Antonius zachvěl.

„Nic mi nechybí, jen vypravuj!"

„Osud vydal mu dítě bezbranné, líčenou, ano líčenou dobrotivostí ho opoutal k sobě a zbavil ho samostatnosti duševní, samostatného smýšlení, jinoch se podobal části jej samého. Byl pak hnusný zrádce, rozsévatel sémě sváru, sémě hrůz veškerých v klidné rodiny, hubil blahobyť i spokojenost jejich, a jinoch ten byl jeho ramenem výkonným. Ano, nebylo mu dosti na tom, slyšte jen dále, musíte teprv strnouti! Nebylo mu na tom dosti, podkopávat jinochem blahobyť cizí ve prospěch svých soběckých záměrů, on podkopal i spokojenost a blaho jinocha samého. K cíli tomu přivedl ho v společnost dívky vlnadné na duchu i na těle, jakž jinák, jinoch se do ní zamiloval, láskou horoucí k ní zahořel, a zlotřilý pěstoun jeho zničil plamen tento, nakopaje kolem něho hory ledové. Zakázal mu milovati dívku šlechetnou. Jinoch nesamostatný, bez podpory, bez přítele musel opustiti zóru svou se srdcem krvácejícím. Neříli to hnusnost ďábelská? Nuže otče, jak se vám líbí vypravování Lomnického?"

„Tot látka krutá.“

„Slyšte však konec. Podvedený jinoch poznal, že byl lstně učiněn spoluzločincem padoucha divého. Co rozdrážděný lev vrazil v komnatu pěstouna a slovy hromovými mu předhodil vinu jeho, a tase meč.“

Antonius zbledl a mimovolně stoupl ku stěně.

„Co se děsíte! Nebylo-li přirozené, že ho probodl?“ Tázal se ledově Jetřich.

„Probodnutí byloby malým trestem!“ — Vyjekl Antonius bledna.

„I vás vypravování mé tak dojíhá, jako mne dojalo!“ — Pravil ironicky Jetřich.

„Jestli to zločin bezpříkladný, podobný vraždě úkladné!“ Pravil stísněně Antonius.

„Bezpříkladný právě ne. Což by jste pravil, kdybych vám ještě příklad, vlastně pravý prvoroz mého vypravování ukázal, kdybych vám zjevil jméno právě padoucha hnusného i oběti ubohé?“ Pravil ledově, avšak ironicky Jetřich.

Antonius neodpovídal.

„Vy mlčíte? Poznáváte bez pochyby, že jsme se poznali, šedivý zločinče! Běda vám, vrahu

mého blaha, jsem dosti silen, abych se mohl pomstít” Zahřměl jinoch.

Antouius se chvěl, brzy se zpanatoval, klidně pravil:

„Jetřichu, Jetřichu, z tebe mluví hlas ducha zlého, zlá společnost tě nadchla hlízou Luthrovou! Neuznávej otce očerněného a udus v sobě žert nevčasný?”

„Jakže, osmělujete se mne ještě v okamžiku tomto šáliti? Nemyslel jsem, že tak špatně rozpočítávat umíte! Arciť hra vaše trůny zasahovala, jakž jinak, než že jste na chudého bezejmence v študiích svých zapoměl! Nemyslete, že jest rámě mé chromé, aby se nemohlo na vás pomstít! Důkaz proti vám jest v ruce mé. Rozvrhy vaše potrhám, zboře plány vaše. Znáám dobře mírumilnost načelníků strany protestantů, pokusím se, aby se nepodali v blud, aby neklesli v tenata zlovolností vaší rozhozená! Bohužel, že jsem se stál pomocníkem osnování tohoto! Avšak smírím vinu svou a nasadím život pro blaho vlasti milené. Síla má není zničena, vynasnažím se, abych ní smířil přestupek slabosti své. Nyní jsme vyrovnáni. Poškvrnil bych dýku svou krví zrádce hnusného, daruji

vám život. Vy jste zachoval život můj, oplácím vám půjčku. Milý-li vám, tedy opusťte Čechy!"

Antonius byl přemožen, ne pak zničen, vztyčil se silou nadpřirozenou a baziliščí úsměv doprovázel síkavý hlas:

„Uposlechnu tě, neboť poznávám, že jsem na prsou svých vychoval hadě jedovaté a že mne zamýšlí uštípnouti. Avšak nemohu s tebou se rozloučiti, abych ti nevypravoval na vzájem pohádku z života tvého. Sedni si, nyní jest na tobě, poslouchati vypravování mé!"

Jetřich o podál Antonia stoje děl:

„Nuže, vypravujte, budiž poslední žádost vaše vyplněna!"

Antonius počal vypravovati.

„Bylo to před dvaceti lety, když mne náhoda učinila dobrodincem. Cestoval jsem z Hory Kutné do Prahy. Na cestě dohoním ženžtinu zemdlenou, na smrt bledou, chlapce as šestiletého vedla za ruku a malé dítko nesla na ruce. Dosud ji vidím po nerovné cestě brkati. Byl tuhý mráz. Dlouho přede mnou klopýtala, až jsem ji konečně spatřil klesati. Chlapec vykřikl a vrhl se s hlasitým pláčem na skleslou a malé dítko dalo se do hlasi-

tého naříkaní. Dojda ubohé poznal jsem, že zápasí se smrtí. Prosebně ke mě obrátila zraků temných a ještě prosebněji mne žádala, abych ujal se ubohých sirotek. Pak mi dala dva pergámy.

Snažila se ještě mluvit, smrt však uzamkla rty její na věky. Já se ujal obou sirotek."

„K čemu povede tato smyšlenka? Tázal se chladně Jetřich.

„Nemohu tě propustiti, abych ti nevyplnil prosbu tak mnohdy opakovanou. Vždy jsi se snažil něco o svém původu zvědět, nuže, nyní jsem tobě sdílil, jaks do rukou mých přišel!"

Jetřich se zachvěl co dub, když do něho mocný víchř zachvěje. „A kde jest sestra má?" Zvolal mocně, že se Antonius ulekl.

„Sestra tvá jest krásna, šlechetná, láskyhodná — Ludmila!" — Oko Antoniovo se rozjiskřilo.

Jetřich byl slovem tímto omráčen.

„Ještě v okamžiku posledním mne chcete obelstít? Marná jest vaše hra!"

„Pravdu jsem děl! Jdi k Ludmile, požádej ji o pergám mnou jí darovaný s tou podmínkou, aby jej četla, až dostoupí roku čtyř a dvacátého. Jdi a čti, a pak miluj sestru svou!"

„O, dase černý!“ Rozkřikl se Jetřich. „Avšak kvap z Čech, stvůro, než tě zasáhne ruka spravedlivá! Tak dlouho mi bylo snášeti trýzeň srdce, tak dlouho jsem musel býti vzdálen rozkoší ráje, jakéž srdce sestry bratru podává! Má cesta vede ku dvoru, ku straně podvedené a stále podvaděné! My se více neuhlídáme!“ Tak právě rychle odkvapil.

Antonius zůstal zmámen samotou.

„Dokonáno jest, ač není dosaženo!“ Pravil temně. „Přetrhla se struna, celé soustruní rozladěno! Mocnou rukou pomáhal jsem vésti osud národa a slabá ruka jinochova zničila plány mé! Neodcházím s jeviště tak bezvýsledně, žáry jsem rozbouřil, ať nyní jeden druhý lítě šíří! Matiaš předc jen mocí naší vstoupne na povýšený stolec královský a mocně připomene světu význam našich snah povšechných: Bude jeden ovčinec a jeden pastýř! Jest plný čas, aby se šedá hlava má sklonila v hrob, neprospěje již světu více.“

Ustál, slyšeti blížící se kročeje. Do celi vstoupil úd společnosti Ježíšové Jiří Fero.

„Buď mi vítán, bratře v Kristu, a strň nad zprávou, jakouž ti musím zvěstovati!”

Fero strnul, neviděl Antonia nikdy tak pohnutého.

„Plány naše jsou zničeny!” Dokládal Antonius, konče vypravování udalostí sběhlých.

„Nepracovali jsme nadarmo, protestanští stavové pokročili již daleko, nemohou nazpět. Právě v této chvíli odebrali se s pánem z Budova v čele ku dvoru, aby žádali o svobodu náboženskou! Marné bude varování, neboť učinili krok nezvratný! Ač se zdanlivě zdá proti nám směřovati, přece nebude škodlivý, budeť považován za čin zpourný! Dosud máme síly dosti, zničiti záměr slabého jinocha!” Pravil Fero odhodlaně. „Spěchám do refektáře, abych oznámil shromážděným bratrům tuto zprávu Bratře, nepůjdete se mnou?”

„Přijdu za vámi!” Odpověděl Antonius, když Fero odcházel.

„Dosti dlouho jsem žil, dosti dlouhá byla doba činnosti mé, mohu se honositi, že jsem pomáhal bořiti trůn se vyklajícího Rudolfa; mohu ve prospěch věci naší opustiti svět.”

„Nebylo-li by k smíchu, aby se kmet ještě trmácel po světě pro nic jiného, než aby o několik dnů prodloužil nečinné stáří? Což na tom, přijduli o chvílku dříve v stan Nejvyššího? Jetřich nezná jiného z bratrů, alespoň nebyl s jiným ve spojení, nežli se mnou, nemůže také jiného před soud pohnati, a když já zmizím, překazím úplně jeho mstu, učiním ho spolku našemu neškodným! Potrhal jsem struny mnohých životů, proč bych nestrhal napukané struny své?“ —

Druhého dne zněl umíráček nad kolejí Jezuitskou, oznamoval Praze, že bratr Antonius se odebral k otcům.

„Vysílení stářím byla příčina jeho umrtí,” pravil fortněř zvědavému množství

Jinak mluvili bratři mezi sebou, uděšený Fero vyslán, aby Antonia do refektáře přivedl, poděsil shromážděné slovy:

„Bratr Antonius se otrávil!”

Jed jest útočiště sklamané podlosti.

XIII.

R u d o l f II.

Od Hospodyna spása v strasti!

Heslo *Rudolfovo*.

Nepoznával jen Rudolf, že veškerá moc a jeho síla spočívá jedině ještě v straně protestantské, anáž dosud pomoci mohla proti nebezpečí hrožícím, i strana sama poznávala velkou důležitost svou a svůj význam pro vládu.

Nalezáme hlavní náčelníky strany protestantské shromážděné v paláci Václava z Budova.

Bylo to již po sněmu stavů Českých, v němž Rudolf sám předsedal po dobu krátkou; donucen učiniti krok rozvážný a rázný, bylť žádostmi Matiaše vždy více a více zúžován a veškeré pokusy o smír se rozkotaly na nenasytnosti Matiašově, a vrdošijné slabosti Rudolfově.

Právě za dne, na němž se u Václava z Budova shromážděli, měli se sejítí, aby dále rokovali o základech svobody náboženské.

„Pevná jevt vůle naše a slabý jest Rudolf, aby jí odporovati mohl. Podpisy dvou set pánů, tři set rytířů a skoro veškerých měst Českých, jenž důkladnost spisu vašeho, pane Budovče, do-svědčují, Rudolfem hnou ku svolení!“ Pravil Ričan.

„A nesvolí-li, padne!“ Dokládal rázně Joachým Šlik.

„Matiáš vysláním deputace k sněmu našemu zlomil docela mysl Rudolfovu.“ Podotýkal hrabě Thurn.

„Nevolil Matiáš slepě deputaci svou. Karel ze Žerotína jest muž učený a nejvýš vzdělaný, i biskup Vesprimský u strany křestanské v dobré stojí pověsti. Avšak nezáleží nám na tom, kdo na stolci sedí, zdali Matiáš aneb Rudolf, avšak na tom, máme-li svobodu.“ Pravil Václav z Budova.

„Stůj co stůj, svoboda nám musí udělena byti, ať od té neb od oné strany!“ Dokládal Kolon z Felsu.

„Bude již na čase, abychom se k zasedání odebrali. Jsme s deputací Matiášovou očekávání.“

Upomínal Šlik. „Nesmíme se dopustit proti ní nešetrnosti.“

„Jakou odpověď nám lze dáti, dokud neznáme smýšlení Rudolfovo?“ Děl Řičan.

„Pravdu díte, pane Řičane. Spíše však dosáhnem svobod neobmezených od Rudolfa zastrašeného, nežli od Matiaše stále silnoucího.“ Podotýkal Thurn. „Jsme také s to, hnouti slabostí a odporovati síle.“

Joachým Ondřej Šlik byl zvolen za řečníka, kterýž císaři artikule, o jejichž povolení stavové žádali, podal, jakož i výtisk konfessí české v řeči české a německé v černém aksamitě skvostně svázaný.

Odpověď Rudolfa zněla nespokojenlivě, stavové se měli až do sněmu příštího pozdržeti; jednohlasně požádali o odpověď dne příštího. Obdrželi odpověď písemní, v níž jim Rudolf jednotlivé články hlavní a základní potvrzuje.

Stavové se opět shromáždili a složili repliku na výnos císařův, kterouž císař úplně potvrdil a tak stavy sobě naklonil.

Stavové zavrhlí úplně návrhy arciknížete Matiaše, pozvolíce jen ve věcech, jež byl sám Rudolf

povolil, totiž aby byl Matiaš přijat za čekance království Českého.

Později ponechány Matiaši země jím vydobyté i Morava, avšak bez titulu markraběte.

Konečně byl mír v Libni uzavřen a dne 27. června veřejně vyhlášen.

Vyhlášení míru, přečítání listin smírných a veškerých reversů trvalo pět hodin, načež Karel ze Žerotína a se strany české Adam ze Šternberka, nejvyšší purkrabí, řeči přiměřené a vesměs obdivované drželi. Na to se odebrali komisaři s obou stran z Prahy do ležení Matiašova, aby mu dle smluvy smírové odevzdali klenoty království uherského, kteréž vezl kardinál Dietrichštýn ve voze šesti koňmi taženém.

U polí Malešických vyjeli tomuto slavnému poselství vstříc páni uherští a uvedli poselství do stánu arciknížete, kdež tu dobu všecko vojsko pěší i jízdné v největším stálo pořádku, činíc slavnou ulici.

Odevzdání do rukou arciknížete stalo se pod stánem velebným od kardinála slavnou řečí latinskou, na níž ve jménu arciknížete Jiří Thurzo odpovídal; potom držel chvalořeč na Matiaše Valen-

tín Lepeš, biskup Vesprimský, jemuž poděkování učinil kancléř arciknížete. Když skončil zahřměla děla a hromové salve z ručnic vojska celého a až do večera oznamovalo hřmění střelby světu, že s hlavy Rudolfové klesla koruna uherská! Byla to střelba pohřební! Pak nastalo úplné rozpouštění vojska stavy českými na vyzvání císařovo shromážděného. (28. června). Dne 30. června opustilo veškeré vojsko Matiašovo ležení a dalo se na cestu zpáteční. Ještě jednou se zalesklo slunce Rudolfovi, aby zašlo dle prvozoru svého v jasném paprsku. Ještě jednou svrhl břímě s prsou, aby po době krátké mu podlehl.

Po událostech těchto se Rudolf patrně proměnil, stal se proti nadání mnohem temnomyslnějším a truchlivějším, neboť viděl patrně, že veškeré zámysly jeho byly zničeny ano i nejmilejší myšlenky své, učiniti Ferdinanda II. svým nástupcem, musel se vzdáti. Miloval samotu a nejraději s Kepplerem se bavíval o hvězdářství. Opět seděl ve vysokém sedadle podle vysokého okna a zasmušile jím pohlížel na Prahu, již proslavil, připoje její jméno k lesku doby Rudolfské. V tichém

zanícení ho pozorovali Křištof Harant z Polžic a Keppler o podál jeho sedadla stojíce.

„Jak jsem soslábl na moci i na duchu, nemo-
hu déle vládnouti!“ Mluvil temně Rudolf, shasína-
jící svíci podobný. „Nemusíli mne tupiti svět?“

„Milosti není to slabost duševní, nýbrž hnutí
lásky otcovské, níž srdce Vaší Císařské Milosti ku
svým národům oplývá.“ Osmělil se Harant podot-
knouti.

Bolestně naň upřel Rudolf své oko.

„Milý Harante, býval jsem druhdy vládcem
národů, nyní jsem však co do jména vládce ná-
roda jediného, v pravdě však vládne národ tento
mnou. Jsem povděčen, že jste vy svou věrnost
a lásku ke mně podržel, bohužel, jsem příliš sláb,
abych jí důstojně mohl odměniti.“

„Vaši Milosti, věrný Čech nežádá odměny
za věrnost, dostatečná mu kyne odměna poznáním
a oceněním zásluh jeho.“ Odvětil Harant. „Neuzná-
vejte, Milosti, Čechy, jež jste druhdy milostí svou
šťastnil a oblažoval. Jsou to titíž Čechové, jako
dříve, dosud planou žáry lásky a věrnosti pevné
k trůnu Vašemu, Milosti. Proklatá však budiž

ruka bezbožná, jenž vsela koukol v pšenici." Mluvil Harant.

„I já miloval Čechy, úplnou láskou a příchylností odměňoval jsem náklonnost jejich!" Pravil Rudolf

„Ano dříve jste Čechy, Milosti, miloval, než lásky té hodny byly!" Podotkl Harant.

„Šťastné je učiniti, jsem se snažil po život celý a v jejich štěstí viděl jsem i štěstí svoje kvěsti. A blaho to jsem chtěl Čechům dáti rozkvětem vědy, šířením osvěty a víry pravé, víry samospasné. Snad bych byl dosáhl uskutečnění velké idey své, kdybych byl mohl síti sémě zdravé v půdu úrodnou, avšak sémě mé padalo v půdu žhoucí, prahlo, měnilo se v popel a popel ten nemohl vydati puku. Tak se stalo, že jsem byl nazván špatným hospodářem, vládcem neschopným při nejlepší a nejpevnější vůli své!"

Velká slza zarosila oko panovníka a obou mužů jasné zhledy zatemnil zármutek. A jakoby psal náhrobní nápis svého života pokračoval Rudolf zamyšlen dále. „Maje jasný cíl snah svých na zřeteli nepozoroval jsem děsné živly, jenž podrývaly zaklady mého trůnu, lásku jsem chtěl láskou

vydobyti, zapomena, že musím bouře ukrotiti, abych pak mohl v míru a poklidu sémě blaha síti; neboť jen v ústředí tomto mohlo sejíti a pučeti. A kam se podělí ti krásní snové?! Kam se poděla vznešená vědina má o velikosti ve světě? Chrámy mé se boří, lesk slávy trůnu mého, lesk doby Rudolfské, ježž mi svět celý záviděl, hasne a s ním zhasíná vše, co mé srdce, má mysl kdy splodila! O, bídný jest člověk i ve své velikosti!" Dělal Rudolf a smutně hlavu sklopil.

„Milosti, není vše ztraceno!" Pravil Harant.

Okem Rudolfovým proleskl zápal myšlénky velké, v lesku tom se objevily slova ducha. „Dobře máte, pane rytíři, že mne upomínáte, že nesmím tak potupně opustit jeviště. Že jsem učenec, světu jsem dokázal, ještě musím dokázati, že jsem křesťan. Podlehl jsem návalu krutému, nemaje síly, a svolil jsem v žádosti neslušné. S Matiašem vše vyrovnáno, smažu nyní skvrnu slabosti, abych s vědomím uspokojeným co pravý křesťan odešel k otcům!" Pravil Rudolf určitě.

„Co zamýšlíte učiniti, Milosti? Tázał se Harant podiven.

„Zodvolám svobody stavům udělené na sněmě
příštím, jen vyznání pod jednou a pod obojí
bude trpěno v zemi mé! Svět musí říci, Rudolf
byl učenec a horlivý katolík! Více si nežádám.”
Pravil rázně.

Harant zbledl.

„Pro Bůh, Milosti, nezamýšlíte snad bořit
sloupy poslední trůnu svého?” Zvolal z úžasem.

„Mám podpory jiné! Nezakládám si vlastně
nic více na délce doby vlády mé, chci pouze bu-
dovat upomínku věků budoucích.

„Milosti, zpoura pokořená v míru není zni-
čena; živly stichlé nepozbyly moci své, aby v roz-
bouření novém zhoubně řádily! Rcetež, nerozbou-
ří-li je, provedete-li to, na čem jste se usnesl?
Mluvil prosebně Harant.

Temné mraky nevole zahalily čelo Rudolfovo.

„Pane rytíři, nemiluji odpor!” Pravil pevně.
Pomněte, že dosud se nazývám císařem a králem!
Dokládal přísně.

„Neblahá budoucnosti!” Zašeptal Harant smut-
ně hlavu svěše.

Rudolf ho nepozoroval, obrátě se ku Kepple-
rovi laskavě pravil. „Jak jste daleko s našimi ta-
bulemi, mistře?”

„Milosti, budu již v brzce hotov!” Odpovídal
tázaný.

„Popilte si, rád bych viděl velké dílo to ukon-
čené před smrtí svou a rychle pluje loďka mého
života k přístavu věčnosti. Díky Bohu, že dal moc
lidem konati skutky nesmrtelné, jinak by netrval
život jejich ve světě jen po hrob ledový! Nedů-
stojno by bylo žíti!”

„Proč právě dnes, Milosti, zasmušeno čelo ve-
lebné rmutem?”

„Milý Jene, kruté břímě vložil Bůh na rámě
moje, učiniv mne vládcem.” Pravil Rudolf a hluboce
se zamyslíl.

Žádný z mužů obou neosmělil se více pře-
rušiti trudné mlčení.

XIV.

Bratr a sestra.

Zel lásku zapudí

Žel těší, láska tuží.

Píseň krále *Václava I.*

Odchází je Jetřich od Antonia rychle k Václavu z Budova spěchal, marné však bylo vysvětlování vše a úsilí veškeré přivesti výtečného muže tohoto k tomu, aby poznal, že jest on i celá strana jeho zrazena. Byloť to také přirozené, kdoby byl v poloze tak důležité uposlechl a uvěřil slovům vychovance Jezuitů? kdoby se byl nedomníval, že v záštitě pravdy nechová zrady zřídlo? Jetřich se marně namáhal, smířiti vinu, již nevinně na se uvalil.

Jak jsme poznali, strana protestantů kráčela rychlým krokem po cestě křivé ku cíli, kterýž měl drahé vlasti naší ránu hlubokou zasaditi, stavové protestantští se řtili na pole zpoury protizákonné, kteráž měla blaho vzkvítající doby Rudolfské pro doby dlouhé pohrobiti v hrob pevnou ukrytý příkrývkou. Jetřich zanevřel tím více proti svému svůdci, i proti straně jeho celé a v okamžicích těchto proleskl myslí jeho úsnes, za příkladem šlechty české, jakož i lidu sprostějšího státi se protestantem, neboť patrně poznával, že strana tato bude povolána k boji, nevyhnutelný byl výsledek kroků jejich opor proti zákonní moci, poněvadž Rudolf nemohl a, jak jsme poznali, také nechtěl vyplniti žádosti její. V hrůzných nejistotách klopítal, ano obával se takměř nabyti jistoty o své minulosti, o svém rodu. A úmysl jeho stal se činem, Jetřich změnil víru svou a stal se protestantem.

Krokem tímto proměnil úplně stanovisko své, stal se členem strany nejmocnější v zemi a odpůrcem strany, již byl dříve tak horlivě zastával, ano pro niž, arcit nevolně, úsilně pracoval.

„A nyní jsem silen dosti, abych uslyšel, kdo byli rodičové moji, a kde stála kolébka má. Úmysl můj nelze být okolnostmi těmito změněn, jest vykonán!“ Pravil a ubíral se k Ludmile.

Opět Ludmilu vidíme, jako po prvé v komnatě, když rozčilený Jetřich vstoupil.

„Pozdrav vás Nejvyšší, krásná růže Parnasská!“ Oslovil Ludmilu, anaž s údivem naň pohlížela, tušíc cos neblahého v rozčilenosti jeho.

„Co se s vámi Jetřichu stalo, jsteť celý proměněn.“

„Drahocenná, krátká doba sice uplynula, co jsme po spolu nebyli, avšak doba věčnosti co do událostí v životě mém. Drahé dítě, kolik let již uplynulo, co opojené rety naše šeptaly o lásce, od té doby vždy úžeji a úžeji Amor naše srdce spoutával, a nyní, co zbudovaly věky, má zrušit okamžik.“ Mluvil temně Jetřich. „Vidím, že na rtech vašich tisícové otázky se chví, vězte, že jsem nešťasten, oklaman, podveden, ano i sveden mužem, ježž jsem co otce miloval, Antoniem“

„Mluvte zřetelněji, Jetřichu!“

„Dozvíte se vše!“ A nyní počal vypravovat veškeré události s Antoniem. „Dlouho jsem ta-

jemství toto před vámi ukrýval, obávaje se pohlednouti v knihu budoucnosti mé, avšak nyní se blíží doba rozhodná, marné by bylo déle ukrývati tajemství toto. Ludmilo, vy jste sestra má!" Zvolal Jetřich, konče vypravování své.

„O nevyzpytatelné jsou dráhy Tvoje, Vládce světů!" Zvolala jako u vytržení dívka. „Zde jest pergám, jejž jsem otevřítí měla, čtete!" Šeptala chvějíc se a podávala pergámový závinek Jetřichovi, rychle jej tento rozbálil a počal čísti:

„Krutý osud ničí mnohé plány lidské nejskvělejší, i mé plány jsou na věky zničeny. Rod náš starobylý jest poškrvněn úskoky, v nichž viny naší není, zprzněn padouštvím a na mizinu přiveden. Pád náš jest nezasloužený, avšak Bůh — — Vás, milé dítky, odevzdávám věrné služce našeho domu, aby vás do Prahy k ujci donesla, neboť blízko jest hodinka má poslední. Tobě Ludmilo, dítě roznílé, dávám co odkaz křížek brilantový na věčnou památku na matku nešťastnou. Ty pak Jetřichu, milý synu, pomni, že bujaří vlastenci byli předkové tvoji, nezapomeň nikdy na lásku k vlasti a ku všemu, co jest šlechetné. S výše nebeské s otcem tvým na činy tvé s radostí budeme pohlí-

žeti a střežiti tebe. Tážete-li se dítky po rodině své pomněte vždy, že byla nešťastná, bezvinně že trpěla mnoho vinou cizí, po jméně se netažte, neboť by vám mohlo přinesti mnoho úskoků a nepříjemností od četných nepřátel našich, smazáním jména smazána bude i příčina zlovolných snah. Bůh vás opatruj a mocným ramenem střežni, modlete se často a mnohdy za své nešťastné rodiče."

Hlas Jetřichův se chvěl, upřel zrak na křížek na labutím krku Ludmily se lesknoucí, dočta vypustil pergám s ruky se třesoucí, oko jeho zaslzelo. „Sestro! Bratře!" byla slova jediná, jež mohli pronesti a němě tiskl Jetřich sestru na srdce své. Dlouho, dlouho trvalo jejich obětí. Na ulici povstálý hluk vytrhl omámené radostí nenadálého shledání.

Rychle se vyvinul Jetřich z náruči sestry drahé a spěchal k oknu.

Nesčíslné množství lidstva hemžilo se po ulici provolávalo: Sláva Rudolfovi! Sláva mocnářovi, jenž nás miluje! Rudolf podepsal majestát!" Volal lid, a volání to podobalo se hluku bouře mořské.

„Jásáte, a nepomníte, že prápor války vztyčujete!" Pravil temně Jetřich. „Jasáš, ubohý lidé

zaslepený, a nebude to dlouho trvati a utkvíš ve vlastní krvi zbrocen v kvílení. O, slabý Rudolfe, jak neblahých výsledků vséváš v půdu naší! Zrostliny sémě tvého budou zalévany krví rodných bratří a porostou v rozšklebených ránách drahé vlasti. Skončeny jsou dny slávy Rudolfovy, slunce jeho blíží se k západu." Pravil temněji ještě Jetřich.

„Rudolf klesne a chrámy Mus promění se v chrámce Marsa krutého. Bohužel, že tak v krátce zachází slunce slávy této!" Želela Ludmila. „Dokončena jest dráha Uměn ve vlasti naší milenou. Zastupitelé vědy vytísní divé sbory krutých kněží války. Bratře, truchlá nám nastává budoucnost! I mysl mou zatemňují veškeré pomysly o ní."

„Hanba synu otálejícímu, trpí-li vlast drahá! Zachovám a chci zachovati čest rodu svého, chci býti dle výslovu matky věrný, pravý její syn! Slyším v duchu již zvuk trouby syny vlasti veškeré pod prapor války svolávající, mocné kouzlo připoutává mé kroky k praporu onomu."

„Prapor ten však vztyčuje strana protestantská, bratře, a tys předc katolik!"

Jetřich se zarazil.

„Ludmilo, nejsem více vychovanec Jezuitův, jsem Čech a co Čech stal jsem se protestantem, abych po straně této mohl hájit krásnou naši vlast, abych smil skvrnu, již na mne nevolně přečinem proti straně této ruka padouchova uvrhla! Neza-
zlí mi, nemohl jsem a nechtěl jsem jinak jednati, neboť jsem musel skvrnu hnusnou stůj co stůj smazati.“ Privil pevně Jetřich.

„Jetřichu, nás dělí meze víry.“ Pravila bolestně Ludmila.

„Sestro, kdyby peklo se rozšklebilo mezi námi, přede nás věčně bude spojovati mocná páska lás-
ky! Aneb zavrhuješ srdce mé, že hoří láskou pro vlast, již hrozí nebezpečí veliké? Pomni, že jeden jest veliký Bůh, tvůrce lidí všech bez rozdílu vy-
znání a že nestvořil proto člověka, aby ho nešťast-
ným učinil! Zavrhuješ mou lásku, že vše obětuji, abych mohl smazat skvrnu jméno mé hnusící pů-
sobením pro drahou vlast?“

Ludmila neodpovídala, naruživě se vrhla v rozpjaté náručí Jetřichovo.

„Nerozdvojí nás svět, nás láska pro doby věčné spojila!“

XV.

M a j e s t á t.

Ščestie se troufí, neščestie se sipe.

Jošt z Rožmberka.

Harant se svou choťí Salomenou Hradištskou z Hořovic živě rozmlouval.

„Proč medle, můj milý, stále odporuješ naléhání stavů protestantských, proč se zpouzíš, přestoupiti k straně jejich, budeš nejmocnější v zemi celé!“

„Arcit, arcit.“ Pravil temně Harant. „Jméno mé zhyne, nezměním-li víru otců svých. Doba má mne nazve Čechem odpadlým, a potomstvo mne bude tupiti, že jsem opustil vlast v nejkrutějším okamžiku!“

„Není-li jisto, že strana tato zvítězí? Nezlomila-li vůli Rudolfa samého? Nevypravovali-li sám, že se Rudolf zanáší myšlénkou, zničení svobody stavům udělené, a nemusel-li jim proti vůli vlastní mnohem větších svobod povolit, než jakých dříve požívali? Harante, rozhodni se, dokud není pozdě, neboť rychle se žene strana tato v před!

„Ach ano, pravdu díš! Ubohý Rudolfe, byls hoden osudu lepšího! Dosud vidím ohromný boj jeho, když podpisoval majestát. Všecky city se proti činu tomu zpouzely, okolnosti veškeré hlasaly pro čin, a on musel podepsati, ohromné to slovo, význam otroctví lidského: Císař m u s e l pozvoliti!“ Mluvil temně Harant.

„Kdo za to může, že nechtěl dáti mír a blaho zemi rovnoprovností náboženskou?“ Podotýkala Salomena.

„Salomeno, nezkvěte blaho ze símě tohoto, jež stavové samotni rozsily. Na dráze zpourey nedochází národ blaha svého!“

„Co pomyslíš činiti Harante? Odolá-li stonek slabý mohutnému proudu? Nepřestoupíš-li ku straně protestantů, tedy nám nezbývá nic, než opustit Čechy, neboť Matiaš nenávidí věrné sluhy Rudolfa!

A proč medle ještě 'prodlévati, když všickni čin tento vykonávají? Nevíš-li, že sám Jetřich, milý přítel tvůj, již se vzdal víry křesťanské?"

Harant hluboce vzdechl.

„Čechy neopustím! Mocné, přemocné mne kouzlo k Čechám poutá, nelze ho rozdvojit!" Pravil pevně, další slova jeho přerušil rychlý vstup Jetřichův.

„Odpusťtež, rytíři, že přicházím v chvíli nevhodnou." Pravil vstoupilý a hluboce se před Salomenou uklonil.

„Proč takové omlouvání? Nepoznal-li jste, že jste mi vždy hostem vítaným? Snad i vámi dnes hodila bouřná vlna, že jste tak bled?"

„Nemýlíte se, neboť ohromné vlny bouře strašné mne vyburácely ze sna blaženosti."

Pak počal vypravovati události nám již z předešlého známé.

„Milý příteli, rámě mé, jak se mi zdá, bude nuceno uchopiti meč k hájení práv strany naší, neboť Rudolf na nejvýš vrtkavý jest, sestra má pak zůstane bez ochrany sama jediná v Praze rozbouřené, nezazlete mi, že se k vám s velikou

prosbou obracím, nemám jiného přítele, přijměte sestru mou pod ochranu svou!”

„Mohl-li jste jen po okamžik pochybovati, že bych návrh váš s největší radostí nepřijal?”

Hrozný povik na ulici přivolał oba k oknu.

Opět se hrnuly zástupy lidstva jásajícího ulicí volající: Sláva Rudolfovi! Sláva otci národa!

A v čele zástupu jedou šlechticové: bojarý Budova, hrdý Thurn a Fels, ano i Joachým Šlik. Jednoho dosud neznáme. Jest to postava rytířská, mladistvá, ostrých pevných tahů jeho obličej, oko plno blesků snivostí prokmitujících, žluté líce zdají se býti ledy osmáhlé.

„Šlechtice tohoto dosud jsem nepoznal.” Pravil Jetřich, upozorňovav na jinocha toho Haranta.

„Jest to Albrecht Valdštýn!” Odpovídal Harant.

„A jak se poštěstilo stavům vymoci majestát?” Tázał se Jetřich.

„Jak víte, žádali po uzavření smíru s Matiašem stavové svolání sněmu slíbeného, na němž se mělo rokovati o svobodě náboženské, již byl důvtipný pan Václav z Budova ve svém spisu žádal. Rudolf pak pobádán arcipiskupem, Jezuity, jak přiro-

zeno, a pobádán vůlí vlastní ohlasil stavům shromážděným, že vůle jeho jest, aby vše zůstalo při starém, že nezamýšlí v poměrech náboženských v zemi ničehož změnití." Vypravoval Harant.

„Pěkný to dík, že vymohl vliv stavů smír s Matiašem!" Podotkl Jetřich.

„Výnosem tímto rušil veškeré svobody Maximiliánem udělené. Odpor stavů protestantských proti výnosu tomuto bylť nutný a přirozený, rázný a důležitý. Také se opřeli a žádali svobod úplných nezkrácených. Strana katolická se jim na sněmě opírala. Rozhorčení stran obou bylo veliké, ani přítomnost císaře nemohla strany skrotiti. Sněm se beze všeho pořízení rozešel. Odchýlnost svou ku straně protestantů Rudolf výnosem svým zjevně dosvědčil a stavové veškeří i strana celá se od něho odchýlila. Nespokojení stavové pak sepsali, jak víte, sněm do Nového Města proti vůli císařově. Výsledek rokování byl zvolení třiceti direktorů a zvolení Leonarda z Felsu, Jana z Bubna a Jindřicha z Thurnu za vůdce lidu. Nyní poznával Rudolf, jaké nebezpečí mu hrozí stranou podrážděnou, podepsal jim svobod veškerých, byv k tomu nutností donucen, dovolil, aby si defensory

víry své volili kostely a školy svobodně stavěli a zakládali, určil zároveň pokuty všem, jenž by zákon tento, majestát řečený, překračovali. Lid jásá, vidí jen slunce po okamžik svítící, jest oslepen jeho září, na mraky kolem něho se shánící nepohlíží, aniž by pomýšlel, že tvůrce slunce toho sám stojí nad hrobem moci své!" Smutně děl Harant konce vypravování dějů, za doby poslední se sběhlých. „Ubohý narode, zapomínáš na slabost a malomocnost Rudolfovu, zapomínáš, že čím více slíbil a čím větších svobod udělil, tím větší břemeno na rámě malátné složil, že tím více bude nevyplněno a zrušeno, tím krutější že bude tvůj klam!" Pomlčel a smutně zíral za davem ulicí se hrnoucím.

XVI.

Poslední dny vlády Rudolfové.

Dobře mudřec pověděl, že
o dobrotě člověka všelikého
sama smrt a hrob úsudek činí.

Jan Česka.

Vydáním majestátu podlehla úplně moc a vůle Rudolfova moci a vůli protestantů. V zámku císařském bylo pusto a temno, jako v přírodě, když se slunce k západu sklání. Císař byl mysli trudnější a smutnější, než kdy jindy, nepřijímal více návštěv žádných, děse se stále myšlenkou, že bratr jeho Matiaš úkladně ho zavražditi míní. I u přátel hledal skryté dýky. Předzvídal dobře, že se blíží konec zemské jeho pouti. Avšak, jako se tonoucí každého kříčku a kořínku na břehu chytá, aby se

zachránil, taktéž i Rudolf vynakládal sil svých v posledním okamžiku, aby na uzdě držel poddané své neboť co žhavý uhel pálila ho domněnka, že se stal kacířem, povole protestantům svobod tak rozsáhlých, a v domněnce této byl ještě kněžstvem podporován. Pozbýváje vládu pozbýval i sílu. Vyjednával s bratrem Leopoldem, knížetem a biskupem Passovským, o pokoření zpourey stavů českých, zamýšlel tak docílití dávné žádosti své, totiž učiniti horlivého křesťana Ferdinanda Štýrského svým nástupcem. Myšlenky ku provedení plánů těchto směřující naplňovaly hlavu jeho a podle nich ještě mnohdy vědami a s učiteli zanášel a bavil se.

„Smutný, jak hrob, jest život můj!“ — Pravil ku Kepplerovi, kterýž ho s patrnou rozčileností poslouchal. „Děsný to trud! Že jste tak rychle minuli dnové jasna a oslavy? Všickni mne opustili, i bratři rodní osnují zrádu proti mně, i národ můj mne zneuznává! Není-li bídnému žebráku lépe, nežli mně na trůnu rozvyklaném a podrytém?“

„Milosti, což jest již po všem veta? Nelze-li ještě spoléhati na pomoc Leopoldovu?“ Podotýkal Keppler.

„Slunce, když zachází, arcit ještě se leskne v paprscích lomených, kdo však bude tak nesmyslný a bude tvrditi, že nezapadne, poněvadž dosud svítí?“ Odpovídal Rudolf a hluboce se zamyslel. „Kdo muž tvrdit, že bude dlouho svítiti?“

Vstup několika osob vytrhl Rudolfa. Rychle se obrátil a jemný paprsek oblíby přelétl jeho líce.

„Budtež mi vítáni, moji milí svědkové mé slávy i mého padu!“ Oslovil temně vstoupilé učence Jessenia, Zalužanského, Haranta, Lomnického a Hubera z Rízmachu.

Všickni se hluboce klonili.

„Sezval jsem vás, moji drazí, byloť by mi líto, maje se bez rozloučení s vámi loučiti se světem. Nás nevázalo pouto politiky, nás nerozdvojily změny její; věda nás slučovala a až dosud slučuje. Neskonala jest věda ve světě panujícím. Těším se z toho, že jste vy mne uposlechli, když se vše proti mně bouří!“

„Milosti, není — — —“ Osmělil se Harant podotýkati, avšak Rudolf mu nedal domluviti.

„Nemluvte, milý Harante, o poměrech vlády mé, chci býti jednou opět Rudolfem učencem, kterýž svolal bratry své, aby se před odchodem svým

k otcům s nimi rozloučil. Chci se přesvědčiti, mohou-li ještě alespoň po okamžik šťasten býti." Velká slza zarosila oko nešťastného panovníka, odevřel okno a poodstoupna od něho zaníceně pravil :

„Krásná, vznešená Praho, nejkrásnější město bývalé říše mé! Se mnou mizí slunce proslulosti tvé a černé mraky tě halí v perutě děsné!"

S nadšením naslouchalo shromáždění slovům vládcovým.

Dálší řeč Rudolfova byla přerušena ohromným rykem, jakýž se na Malé Straně strhl.

„Pro Bůh, co to?" Zvolal uleknutý Rudolf.

Do komnaty vrazil nejvyšší purkrabí Pražský Adam ze Šternberka na Bechyni.

„Milosti, Passovští stekli právě Malou Stranu!" Zvolal udýchaný.

„Co slyším? Passovští jsou již v Praze?" Zvolal Rudolf.

„Tak jest, Milosti! Již se pohybují k Starému Městu, kdež se šlechta protestantská, na nejvýš rozčilená se svým lidem k odporu chystá!" Vypravoval Adam.

„Nechť jsou všude pohostinně přijati!" Velel Rudolf. „Ještě jednou velí císař národu!"

„Bohužel, Milosti, rozkaz ten se provesti nedá Pobouřenost lidu jest na stupni hrozném, obávám se krutého sražení! Odpůrcové Vaší Milosti nebudou hostit trůnu ochrance!”

„Vykonejte svou povinnost, pane Šternberku!“
Pravil pevně Rudolf a Adam odkvapil.

Šlechta protestantská již na před o příchodu Passovských zpravená sebrala ještě v čas potajmu voje, ano i Matiaše o pomoc požádala, kterýž jim 8000 Uhrů ku pomoci vyslal. Passovští poměrně mnohem slabší byli v kratce poraženi. Bylo to vraždění kruté! Po ulicích na ně s oken kamením, náčiním házeno, vřelá voda lita. Většina jich byla zajata, ostatek povražděn. První to krvoprolití podobalo se červánku, jenž slunci dráhu upravuje, slunce, kteréž vyjítí mělo a ve vši krvavé své kráse vyšlo a svítilo, sloulo válka třicetiletá.

Mezi zajatými nalezal se také kanclíř Tengnagl, kterýž vypovídal, že se Rudolf s Leopoldem dávno již radili a že zamýšleno bylo, Matiaše potříti, jakož i stranu protestantů a její náčelníky odpravit. Tak byla rozdrážděnost stavů ještě zvýšena. Po Praze se roznesla pověst, když Thurn s voji

na Malou Stranu přecházel, aby se zmocnil hradu, že jest král Matiaš v Praze. — —

Rudolf setrval v trapném očekávání a když se dozvěděl, že Passovští poraženi a Thurn hrad obsadil, zachvěl se nevolí a žalostí. „Není vyvážnutí, musím již podléhnouti!“ Málomyslně pravil a smutně hlavu svěsil. „Poslední naděje má dnes rozkotána!“

Do komnaty vstoupily známé hlavy strany protestantů, aniž by byly jakous úctu před přítomným vládcem osvědčily.

„Nebylo třeba císaři našemu, aby se dovolával proti poddaným svým pomoci cizí, neboť posvátný nám byl trůn a vládce, dokud nekul zrátu lásce naší!“ Oslovil hrdě Thurn Rudolfa, jsa si převahy své povědom a pyšen na své postavení. „Rozkazu vašemu jsme se podrobili, co dítky rozkazu otcovu, patrně však, že v okolnostech těchto musíme jeviti vůli vlastní, arcit jen ve prospěch trůnu.“

„Pane Thurne, šetři slov, nechci býti déle otcem, vládcem buřičů!“ Zvolal rozníceně Rudolf. „Navrhujete mi snad opět sněm, aby jste mne moci zbavili? Vzdám se moci své sám! Nevím, jak

se můžete nadíti, že by mne lákala délka vlády nad buřiči!"

„Milosti, rovnoprávnost žádáme pouze a udržování a vyplňování svobod udělených." Podotýkal Šlik. „Kdo právo žádá, nemůže býti nazván buřičem".

„Nevěřte ústům pochlebným, Milosti!" Zvolal Slavata vstupující. „Stavové protestantští chtějí pouze zákonně omíti skvrnu svou, neboť se usnesli zvoliti Matiaše za svého krále!"

Rudolf zbledl.

Ze shromáždění vystoupil vysoký, zahalený muž; předstoupna před Rudolfa, svrhl plášť s ramen. Rudolf se zachvěl a jako před hadem jedovatým ustoupil. V shromáždění stál: Matiaš král Uherský, zvolenec Český! Pyšný úsměv přelétl vysmáhlé líce nápadníka trůnu.

„Tedy zradou jsem byl obklopen?" Zvolal bolestně Rudolf.

„Pozdrav vás Bůh, osvícený bratře!" Oslovil pevně Matiaš ustrnulého líčenou chladností.

„Hádě, tys dosáhlo obět svou!" Zvolal Rudolf.

Ze shromáždění vystoupil Jezuita Fero a hlasem úlisným děl. „A Domino salus in tribulatione!"

„Ano, od Hospodína spása v strasti!“ Zvolal Rudolf a badavě upřel zrak svůj na vítězného Matiaše. Zdálo se, že oslovem tím nové mysle nabyl.

„Co žádáš, bratře nepřírozený?“ Pravil hlasem pevným.

„Drahý pane bratře, stavové království zvolili mne za vládce, marné by bylo, aby jste se déle protivil vůli národa všeobecné. Pane kardinále, předlozte ústup od vlády mému osvícenému bratru k podpisu!“ Odpovídal Matiaš, kardinál Khlesl rozkládal na stole pergám.

Rudolf sbledl, jakoby se ho byla ruka smrti dotkla, nemohl k slovu přijíti.

„Neodporuji více!“ Zvolal chvějícím se hlasem. „Dokonáno jest!“ Vzal péro a chvějící se rukou podepsal pergám, pak péro, nímž se byl podepsal, překousl a mrště pérem o zem zvolal: „Zhyň nástroji, nímž jsem stvrdil slabost a malátnost svou!“ Pravil Rudolf podávaje pergám kardinálovi, lesk triumfu objasnil líce Matiašovy.

Obratě se k učencům, k troskám své slávy zhynulé, děl:

„S Bohem přátelé, pomněte na mně až mne nebude více! Vůle má byla dobrá, byl jsem však orazen!“ Vznešený lesk oslonil líce Rudolfovy, pozýraje na Prahu, vznešeně děl: „Lito mi tě, krásná Čechie, očekává tě utrpení strašlivé! Samotní synové tvoji ti rány bolestné vtínati a s radostí pozýrati budou na proudy krve bratrů rodných! Jsem blažen, že za krutých dob se bližících mne nebude nazývati svět panovníkem Českým!“ Zvolna odcházel, doprovázen Kepplerem z komnaty. Útrpně pohlíželo shromáždění za hvězdou padající.

Pád velikánů světa vzbuzuje city temné, neboť jsou to vzory nímiž nám nicota naše hlasem mocným hlásána bývá.

I Matiaš byl dojat okamžikem tím, poznával velkou kroku učiněného důležitost.

„Stal jsem se vůlí vaší vládcem vaším, Bůh mne posilň, abych zastupoval místo tak důležité důstojně!“ Zvolal hlasem zvýšeným Matiaš, když Rudolf byl odešel. „Vaše svobody chrániti, práva vaše podporovati, budou snahy mé po všechny doby.“

„Sláva našemu králi Matiašovi!“ Zahřměly hlasy shromážděných, a Matiaš pln hrdosti nad

svým vítězstvím doprovázen jásotem lidu opustil hrad.

V roce 1612 Rudolf bolem trápen zemřel, opustil dějiště, aniž by se byl dočkal výsledku hry.

Nad hrobem Rudolfovým se loučily Musy s Čechami a temné mraky se rychle valily nad obzorem, aby zaujaly stanovisko, jež ještě před nedáv-
nem jasné slunko vědy a míru zaujímal. Doba Rudolfínska zašla se smrtí Rudolfovou.

13728

KRISTOF HARANT

z Polžic.

Historické obrazy ze 16. a 17. věku

od

A. B.

II. Sešit.

V Olomúci 1863.

Tiskem Františka Slavíka

Slov ú t n é m u p á n u,

panu

P e t r u B í l k o v i,

majiteli a řediteli ústavu výchovaciho ve Vídni,
šlechtnému rozšiřovateli všeho, co dobrého a
krásného, horlivému podporovateli národních snah
ve vlastech česko-slovanských atd. atd.

na důkaz obzvláštní úcty

připisuje

vydavatel.

O b s a h.

	Stránka.
První dny vlády Rudolfa II.	7
Daniel Adam z Veleslavína	18
Otec Antonius	31
Vilém z Rožmberka a Popel z Lobkovic	40
Pohřeb Viléma z Rožmberka	49
Ludmila	60
Hostina u Popela z Lobkovic	75
Sněm 1653	88
Tycho de Brahe	97
Harant z Polžic	114
Kardinal Khlesl	122
Poznání	131
Rudolf II.	147
Bratr a sestra	157
Majestát	164
Poslední dny vlády Rudolfové	170
Změny	181
Lohelius	183
Stavové	187
Waldštýn	193
Shromáždění stavů v Karolíně	201
Harant	206
První sražení	211

Vypovězení i pomsta	225
Karel ze Žerotína	232
Čechové před Vídní	248
Háta	256
Bedřich Falcký	268
Návštěva	280
Bitva Bělohorská	237
Útěk	307
Zatknutí	313
Soud	320
Kníže Karel z Lichtenštýna	325
Poslední kvas	335
21. červen 1621	340
Lomnický z Budče	361
Závěrek	364

XVII.

Z m ě n y.

Sotva, že slunce jedno zašlo, vycházelo již nové, aniž by byla moc nastala. Sotva, že Rudolf pohroben byl, odebral se Matiáš již do Frankobrodu nad Mohanem, kdež byl za císaře zvolen a korunován. Velká očekávání v něj byla skládaná, hlavně pak s nadšením očekáváno smíření stran rozbrojných. Válka s Turky dosud bouřila, protože se odebral Matiáš do Vídně, aby byl válce zuřící blíže. Byl to první poklesek, jakéhož se dopustil, zanechav loď Českou divými vlnami zmítanou bez vesla. Nepokoje opět počaly v brzce vířiti. Hlavně pak stavům Českým velmi nevhod bylo, když v brzce s Turky dvacetiletý pokoj uzav-

řel, poznávali, že hledal pouze záminku, jak by Prahu opustiti mohl. Činem tímto mnoho v Čechách pokazil, neboť těžce nesli stavové Čeští, uvyklí sebe za hlavu říše považovati, ponížení toto. Živel protestantský sprostěn okovů nepřítomnosti vládce, počal se vždy více a více šířiti a poměrně síliti na ujmu strany katolické. Stavové, i všickni výtečníci Čeští přestupovali k straně protestantské, kterouž záslona vlastenectví ozářovala, synové Čeští se na pořáde vzdávali víry otců svých, aby mohli prospěti vlasti milé, již nebezpečí hrozilo. Víra obětovala se vlastenectví. Velký ruch a rozsáhlá činnost mocné strany protestantů panovala po zemi celé, lid pak na mnoze vůlí vlastní, na mnoze přemluven připojoval se co malé proudy v mohutný tento tok, a tok ten se měnil v divou řeku, anaž se hnala rozdivočeným letem, aby započala dílo zhouby ve vlasti České.

XVIII.

L o h e l i u s.

Aj, proč by člověk, teplou maje krev,
Zde seděl tich, jak z alabastru děd?
Proč bděje spát? —

Kupec Benatský *Shakspeare*.

„Bludná byla naděje naše v budoucnost. Jsme oklamáni, moc naše na nejvýš obmezena silnoucím odporem.” Mluvil arcibiskup Pražský Jan Lohelius k jezuitovi Ferovi. „Blud místo pomíjeti stále se šíří, stále roste, aniž by stávalo prostředků ku zastavení hlízy této; slabé jest druhdy tak mocné rámě naše, sosláblo stálým odporováním.”

„Opět vzal svinek pergámový, ježž byl odložil a rozvína jej pozorně četl.

„I Krištof Harant z Polžic, ano i šedý Jesse-
nius opustil již korouhev vláry samospásné, poklesna
v temno bludné. O Bože, kam to přijde s náro-
dem ubohým zatemnělým!“ Pravil bolestně.

„K záhubě zasloužené!“ Dokládal ledově Fero.
„Kdo temnem v temno bředne, budiž mu temnem
poslouženo“

„Milý otče, lehko se vyřkne slovo znamena-
jící ohromný poměr jestnosti, kruté však jest po-
myšlení na jeho význam. Bolestně jsem dojmut,
vida tolik oběti klesati zatemnělosti, ano bezvinně
takměř v mrzský hrob!“

„Avšak, zasloužený jest tento trest. Běda
nám, nevzkročili se mocí v odpor zpourám strany
zatemnělé, neboť nás hrozí rozvlněné moře toto po-
hltili!“ Dokládal pevně Fero.

„Přesilné jsou vlny moře tohoto a slabé jest
veslo, slabá jest moc naše, abychom mohli klidně
rozvlněnými živly plouti, abychom mohli bouři
ztišiti. Nemůžem samotni o sobě ničehož podnik-
nouti a na podporu Matiašovu nám nelze doufati,
neboť přísahal stavům protestantským, že bude
hájití jejich svobody!“ Mluvil temně Lohelius. „Nej-

vyšší chce zkoušeti své věrné, staniž se nejvyšší Vůle Jeho!"

„Eminenci, nejsme dosud tak slabi, jen vůli Vaší Eminenci potřebujeme a zarazíme stavidlo v proud se roevlňující." Pravit Fero. „Úcta k Vaší Eminenci, anaž v křesťanech svedených dosud nevyhasla, prospěje nám mnoho k opoutání živlu divého. Rázností možno nám jen prospěti, ocháblostí naší zroste jejich smělost a odváženost. Jednejme dříve, než bude pozdě, než vyhasne zánět úcty a vážnosti křesťanů ku Vaší Eminenci. Vstupme samotni tajně i zjevně proti jejím svobodám zavřme na mnoze jejich chrámy, popudme lid, aby bořil jejich školy."

„Opovážlivé, odporné vůli císařově by bylo naše počínání. Kdo může zaručiti, že by prospělo zájmům našim, kdo může tvrditi, že by jim nebylo spíše na ujmu?"

„Eminenci, vůle císařova zajisté souhlasí s vůlí naší, donucen okolnostmi politiky složil slib stavům, aniž by byl hotov slib daný splňovati. Memožno se domýšleti, že by již byl zapomněl, že námi dosáhl trůnu Českého. Samoten nemůže vystoupiti proti svobodám zaručným, vystoupíme-li

my, budeme obžalováni, pokáráni však nebudem, neboť vyplníme pouze vůli stávající, avšak neprojevenou." Odporoval Fero.

Lohelius se zamyslel po dlouhé přestávce pak pravil: „Poznávám, že návrh váš není bezdůvodný, Budiž dle něho jednáno. Nechtě se zapoví vykonávání obřadů dle způsobu protestantů nejprv na mém panství Hrobském!" Pak se zamlčel, jako by se byl ulekl slov vlastních, Fero se usmál vítězně.

„Slovo Vaší Eminenci bude námi v skutek proměněno!"

A na rozkaz Loheliův byly služby protestantů v Hrobech zakázány. Hnutí strany mocné, ano takmeř v zemi jediné bylo ohromné, výsledek pak byl svolání sněmu 1615.

XIX.

S t a v o v é.

Věz, kdo mi pravdu dí, by v jeho slovech

Smrt byla, slyším ho jako pochlebníka.

Antonín a Kleopatra Shakspeare.

„Svobody naše jsou porušeny, svazek náš k trůnu přetržen!“ Pravil Řičan ku shromážděným stavům protestantů, kteří se po událostech Hrobských a před sněmem sepsaným sešli, aby se radili, coby započítí měli.

„Pane Řičane, co na rozkaz kněží vykonáno, nesmíme považovati za výjev vůle vládcové!“ Pravil klidně Harant.

„Dle náhledu mého bude nejprospěšněji na sněmě nastávajícím společně sestaviti stížnost ku dvoru a žádost o potrestání přečinců.“

„I já se s vámi shoduji! Mírem lze neshody tyto vyrovnati, neboť jsme dosud neslyšeli hlasu císařova v záležitosti té.“ Dotvrzoval Šlik.

„Daleko od nás všech buď svévolně rozbouřovati svary neblahé. Jen v míru a klidu lze blahu a štěstí národů vzkvesti!“ Podotýkal Budova.

„Já však díím, že hlas císařův bude hlas Loheliův. Nemá Lohelius slabý tolik odvahy, aby se sám odvážil v čin tak odvážlivý, zajisté vykonán na pokyn císařův, jemuž není po chuti splniti slovo dané. Kdo bratra prodá, prodá tím spíše cizího!“ Odporoval Thurn.

„Mylné jest vaše domění. I já se s vámi shoduji, že jest Lohelius slab vykonati čin tak odvážný, byl však puzen silou ohromnou, o níž i vy tušení máte; síla tato nebyla však vůle císařova, nýbrž ponoukání Jezuitů.“ Pravil Harant.

„Pane rytíři, společnost tato udržím, jest ráda že může pokojně na modlitbách dlíti, než aby se vmísila ve víry veřejnosti. Hvězda moci její shasla.“ Odporoval Kolon z Felsu.

„Pravdu jsem mluvil, věřte, jsemť o pravdivosti slov svých přesvědčen.“ Odpovídal Harant.

„Nuže, tedy dokažte pravdu výslovů svých!“ Dělal s ústípkem Thurn, spor Harantův nebyl mu po chuti.

„Líbo-li vám, velevážení, vyslechněte svědka tohoto; za hodnověrnost jeho ručím.“ Odvětil Harant, předváděje před shromážděné Jetřicha.

Pevným, jasným shledem se rozhlížel Jetřich po shromážděných, jeho zjev celé shromáždění překvapil.

„Kdož by nedůvěřoval slovům pana Jetřicha Bolodrovského!“ Pravil šedý Šlik s oblibou statného muže přeměřiv.

„Nechť mluví!“ Děli i ostatní. Jetřichovo oko zajiskřilo radostí, zvučným hlasem počal vypravovati nejprvé události a poměry své k Jezuitům, jasnými a ráznými slovy líčil pykle jejich a neblahé jejich výsledky.

S nadšením ho shromáždění poslouchali, povědom si převahy své, tím horlivěji řečnil, tím mocněji hlas jeho zněl.

„Poznáváte dobře, velevážení, že jste oběť podlé zločinnosti, že záměr Jezuitů směřuje, uvesti

a mocí vás vehnati na pole zpourey protizákonné, žár války jest heslo strany této, nezbyvá jiného jim prostředku ku potření moci a převahy naší. Jsem Čech, jsem protestant, nebojím se o život svůj, milerád jej ve prospěch vlasti obětuji, nestraчуji se bojů, avšak předc poznávám, jakož i každý pravý vlasti ctitel, že jenom může vzkvesti blaho naše, že jenom mírem a klidem nám lze zachovati moc svou a převahu; odporem vzbudíme odpor opět, možno, že odpor silnější — — —

„A kdyby i svět celý se moci naší opřel, předc nepodlehne!“ Zvolal náruživě Thurn, divoce zajiskřilo oko Jetřichovo, pevně a silně doložil: „A pak podlehne ku radosti podlých zradců, hnusných bořitelů blaha našeho.“

„Bídný lide, jemuž více záleží na provedení svých záměrů podlých, než na blahu národů!“ Zvolal Budova, když byl Jetřich domluvil.

„První krok k pádu jest strachem osvědčiti slabost!“ Odporoval Thurn.

„Pokusme se v míru vyrovnati zrušení svobod nám udělených, žádejme od císaře zadostiučinění!“ Navrhoval Petipeský z Chýže.

„Ano hlas vládcův uslyšme, a pak budiž dále jednáno!“ Děd Václav z Roupova.

Jednohlasně se stavové na tom usnesli a na sněmě byla pak sepsána žádost k císaři nejprve přečin kněžstva líčící, pak k ní připojeno odůvodnění stížnosti majestátem, jakož i žádost, aby přěčinci potrestáni byli dle slibu císařova, dle trestů v majestátu obsažených a určených. K žádosti té zároveň připojena byla prosba o ochranu jazyka českého. Žádost stavů českých pokud se týkala záležitosti jazyka českého král potvrdil, na stížnost proti arcibiskupovi a kněžím neodpověděl. Nebylo divu, že strana v císaře důvěřující na mnoze stranou protivnou překonaná zvolila heslo strany mocnější, nutně se pak musela od Matiaše odvrátiti. Povstal obrat věcí. Hozeno sémě v půdu, bohužel, tenkráté úrodnou, jiskra doutnala hořlavé látky snášeny, výbuch ohromného požárů kterýž měl takměř Evropu celou poděsiti, kterýž, měl tisíce obětí nevinných pohliti, se uchystával, zárodek války třicetileté byl položen a pečlivě pěstován již pučel mocným klíčem, ještě mohl vývin zrostliny jedovaté zničen býti, kdyby se byl výpuk tento ulomil, byl však zaléván, tak tím moc-

něji rostl, tím mohutněji hnal, byly mu okolnosti příznivé.

Jediným podporováním národnosti hleděl Ma-
tiáš ostatní stíznosti ukojiti. Nepochopil ducha
doby své.

XX.

Waldštýn.

To „proč“ jest vůle má, i nechci jít! —

Jul. Cäsar: (Shakspeare.)

„Celá šlechta Česká drží se strany protestantské, celá šlechta zdržuje se k praporu, na němž se leskne národnost, víra a povsechna volnost i rovnoprávnost! Jen hrdý Waldštýn stojí pevně v divém proudu a vzdoruje bystrým vlnám, jako pevná skála.“ Tak přemítal Waldštýn opřen o pilíř vznešenou klenbu podporující.

„Již na mne prsty ukazují, již mi spilají zbabělců! O krátkozrací! Nepoznáváte v slabé skorpce bystrého orla, jenž čeká na vhodnou chvíli,

by se k slunci mohl vznést před světem udiveným. Dosud není času, by se zaleskla hvězda má. Ne na darmo zachován osudem příznivým v Ambrasu život můj. Že velkých činů mi vykonati bude, jsem pevně přesvědčen, že bych však nyní již pro slávu jména svého slavně mohl zápasit a bojovat pochybuji” Umlkl. Smutně se rozhledl do dálky, snad se hroužil v temno budoucnosti blížké? „Proč lidstvu nedáno čísti jasně v knize budoucnosti své? Ta nejistota doprovázená nudnou neurčitostí mne umoří.” A zase zabředl v přemýšlení. Pak jako ve snu procházel velký v pološero zahalený sál. „Musí přijít doba velká, pak uhodí zvučně slavná hodina, hodina již dávno očekávaná. Velký okamžik, znamenitý děj zplozuje velikány, a já musím být velikán! Nechci byt červem, kterýž dotud světu znám, dokud jí a žije! Chci být fönixem, jenž z prachu hmoty v nové povždy vyvstává jasotě a kráse! Poznávám z běhu okolností, že se valí doba ta k nám pádem. Novězvolený Ferdinand II. jest příliš katolik, než aby dovedl upevnit mocnou podporu trůnu svého, stranu protestantskou, již jen pevně státi může. Nebude chtět držet jejich práva a výsady, strana

pak tato jest příliš mocná a uvědomělá, než aby povolila, neb práv svých se vzdala bez sporu. Přijde k velkému srazu, v němž se bude rozhodovat osud říše, osud millionů, a pak, pak vystoupne zbabělý Albrecht Waldštýn, a ukáže, že dovede také hráti v kostky s osudem světovým!" Zmizela snivost zraku jeho, jasně jiskřily oči, mocně se pnula prsa bohatýrské postavy. „Posmíváte se mi že jsem zbaběl, že mi Jezuité stáhli noční čepici přes uši, zaručuji se vám, hrdí šlechticové, že za nedlouho poznáte, že téměř mé pro přilbu stvořeno, že ruka má dovede vládnout pádným mečem jako že i v mé lebce se líhnou velké myšlenky. V drsnatém povrchu hory ledové řeraví žhavá láva!"

Byl vytržen, skvostně, vystrojený páže označoval příchod hraběte Thurna a Kolona z Felsu.

Waldštýn se zarazil. Sbledly rozohněné líce, vyhynul oheň s velikého oka, zde opět stál snivý, malátný Albrecht, „Necť vejdou!" Páže odešel. „Útok se blíží, jsem ozbrojen."

Oznámení vešli. Chladné bylo pozdravení vzájemné. Pak počal Thurn hlasem pevným.

„Odpust, Albrechte, že k tobě v této době přicházíme. Veliký okamžik, rozhodující osud vlasti naší volá syny veškeré našeho národa k vzájemné a rozhodné činnosti. Obětnice otčiny odevřená, povinnosti naší skládat oběti na oltář drahé vlasti. Již jsme se, téměř veškerá šlechta naše, sloučili k službě matce drahé, avšak dosud marně čekáme a hledáme bujnou ratolest staroslavného rodu Waldštýnů v středu svém”

„Co se opět stalo?” Tázal se chladně Waldštýn.

„Málem stalo se mnoho. Arcibiskup nebyv za první přečiny proti svobodám nám zaručeným dle řádu a zákona potrestán nabyt zmužilosti a odvahy. Kázal zavřítí a rozbořiti kostel náš v Hrobech a nařídil i opatu Brounovskému, by i tamější svatyni naší rozbořit nechal. Důstojně byly rozkazy ty vyplněny. Čin ten jest pravý zločin, nímž potupa a drzá svévolnost poskvřnila posvatná naše práva, práva, jež králové přísahou stvrzovali, nímž trůn Český koupili. Zříceniny našich chrámů jsou svědkové potupy té učiněné Českému národu. Každý zločin žádá potrestání. Buď král náš čin ten strestá dle zásluhy, buď my a máme k tomu

dosti síly, osvědčíme odpůrcům svým, že dovedem proti každému práv svých hajiti. Dnes se shromáždí šlechta veškerá v síních Karolinských, by se rozhodla o dalším jednání. Nečinností a lhostejností bychom si v době této vystavěli nezvratné vysvědčení zbabělosti. To, bohdá, se nestane, by Čech jednal nedůstojně své minulosti slavné! Budeme se radit o způsobu potrestání činů, potrestány předc musí být. A jak jsem pravil, buď král náš zde mocí svou učiní právu za dost, buď my samotni domůžeme se platnosti práva zhrzeného. Doufám, že důležitost přítomné doby jest dosti veliká, aby každého pravého syna vlasti vyburácela ze sna. Vztyčujeme prapor: Pro vlast a za právo! a jsme přesvědčení, že s námi půjde národ." Ohnivě mluvil Thurn.

„Hanbou pokydána čest naše," doložil Kolon „ať krví třeba naší, musí předc očištěna být. Dokud budem právo a zakon zastávat ve všech poměrech, dotud půjde svět celý s námi. Doufáme, že i ty Waldštýne nebudeš chtět být v našich řadách poslední?"

„Co vám může záležeti na slabém jednotlivci. Dosud se nehodím k veřejné činnosti." Odpověděl tazaný.

„To vždy, Albrechte, výmluva tvá. Hodina tvá dosud nevypršela. Kdy pak vyprší, věčně-li budeš otálet?“ Děd Thurn. „Není času k žertování. Pomni, že potupou největší šlechtice jest vzdalování se činů šlechtných.“ —

„Věřte mi, že přijde doba ještě důležitější doby nynější, zaručuji se vám, že pak se nebudu oddalovat proudu doby, že vstoupím v jeho střed. Nyní však jsem sláb, a nechci mít sílu, nemohu ji potřebovat.“ Opět chladně Waldštýn doložil.

„Nešal sebe sám a nestav v nejistou budoucnost.“ Dotíral Kolon.

„Minulost zamítám, přítomnost pozoruji, avšak v budoucnost soustřeďuji naděje své veškeré. Nepoznávám, že by doba protizákonné zpourey naroda byla tak veledůležitá, jak ji ličíte. To není dráha k východu, to schyl srážný k západu. Nechci, bych zhasl hned, jak vyjdu, protož do Karolína nepříjdu.“ Mluvil určitě a odhodlaně Waldštýn.

„Tedy takové city hrdinské naplňují srdce tvé, že se děšíš sebe menší oběti pro milou vlast?“ Tazal se podrážděný Thurn.

„Ustaň, Jindřichu,“ zachvěl se Waldštýn, náruživě zaplanul jeho zhled. „Nedráždi lva spícího, bys nepadl v jeho oběť! Zaručuji se ti, že za nedlouho světu osvědčím, že jsem důstojný potomek velkých Waldštýnů. Suď dle přesvědčení a ne dle domček. Marně přemlouváte skálu k zpourě proti trůnu, v níž se zahnízdila věrnost občana.“

„Porušil vládce smlouvu s otci našimi uzavřenou, zrušil přísahou ztvrzená práva naše, není povinností naší držet smlouvu jednostranně zrušenou! Dobrovolně a svévolně sám král se vzdal nároků na naše povinnosti občanské. Ani král není vyjmut od plnění zákonnitého práva. Co zřídlo zákona a práva sám jim jest podroben.“ Pravil náruživý Thurn. „Chytrý zbabělec arcit nalezne povždy důvodů zbabělosti své. Hanba synu odrodilému neslyšeli upění matky strýzněné, tím větší hanba synu šlechtici! Za doby štěstí snadno jest byti přítelem, rozhodná doba poznamenává zbabělé! Albrechte, nerozhodností svou poškvírníš jméno jaré šlechty České, mášli seznam nepřátel svých, vpiš do něj veškerá jména šlechty České!“ Pravil náruživý Thurn a bouřlivě oba vůdcové lidu odešli.

„Všech zpouřců!“ — (Zahřměl Waldštýn. Zarazil se, rozčilení ustouplo chladné rozvaze. — „Již jdou! Já zůstal! Život svůj slavně obětuji, a proto musím chladně vyhledávat stopy jeho i směr! První krok určuje směr dráhy celé, není času, bych jej již učinil.“ — A dlouho bojoval sám se sebou, vlastenectví zahladila v srdci jeho sláva.

XXI.

Shromáždění stavů v Karolíně.

A tudíž sedněm v poradu,*jak tajných.
Nejlépe odkryt věci ; a jak zjevným
Se nebezpečím opřít s jistotou.

Shakspeare.

Veškerá šlechta česká, vznešený výkvět šlechtné krve slavných otců, shromáždila se v posvátném Karolíně. Rokování bylo hlučné i bouřlivé. Mírnější, mezi nimi ryzí Čechové, navrhovali nastoupit dráhu smíru a klidného narovnání sporů nastalých.

Thurn a Kolon, shromážděnými ku Waldštýnovi vyslaní, se vraceli. Očekávavě pohlíželo

shromáždění na Thurna, když se mluvití jal hlasem mocným: „Odrodilce a zrádce vlast naše také v mateřském lůně odchovává. Hanba to naše, buď nepřátelstvím naším odměněna. Albrecht Waldštýn, syn velkých Waldštýnů, náš návrh zavrhl, nepřijde v shromáždění stavů!“

Patrný význam nevole projel celým shromážděním. Když síla spojená jest k činu potřebnému, každé rozdvojení jest nebezpečné.

Rychle se dveře sněmovny rozlétly a do síně vážně vstoupili místodržitelové království Českého: Adam ze Šternberka, Vilém Slavata z Chlumu, Jaroslav Bořita z Martinic a Děpold z Lobkovic v úředním kroji co zástupcové vládní.

Nastalo hluboké ticho, přišliť v shromáždění poslové, jenž měli vyjevití vůli císařskou a tak rozhodnouti postavení a další jednání stavů.

Místodržitelové vystoupili na místo povýšené a Vilém Slavata počal povýšeným hlasem:

„Ve jménu J. M. C. našeho nejmilostivějšího zákonního vládce a na místě jeho sděluji vám, shromáždění Čeští stavové protestantští, nejvyšší vůli J. M. Zbořením chrámů v Breunově a v Hrobech nemáte žádné příčiny ku zášti proti

straně katolické vůbec, proti Jézuitům pak zvláště, ani proti jeho Eminenci arcibiskupu pražskému a proti Volfgangu Selendrovi, opatu Brounovskému, neboť vše to se událo ve srozuměním s J. M. C.“

Ohromné hnutí následovalo slovům těmto v shromáždění; zraky šlechticů sršely blesky.

Slavata se nenechal vytrhovati, mluvil chladně dále, a chladností podněčoval zápal sklamaných.

„Neboť jste zrušili majestát, samotni držíte schůzky protizákonné, kteréž ve jménu J. M. C. co nejurčitěji zakazují, hlavy pak schůzek takových za buřiče veřejně vyhláší! Konečně vešpolně veškeré stavy království Českého vyzývám, aby se až do brzkého příjezdu našeho nejmilostivějšího vládce do Prahy v pokoji a klidu zachovali, neboť účel návštěvy té bude narovnání neshod povstalých a potrestání vinných, jakož i ustanovení zákonu nových, dle nichž by se strany veškeré řídití měly pro časy budoucí. To jest rozkaz a nejvyšší vůle milostivého vládce našeho, již jsem vám v úplném znění jejím sdělil.“ — Po slovech těchto podal zástupcům stavů

svinek pergámový, obsahující sepis výnosu císařského.

„Zejtra odpovíme a své zdání o listině této proneseme! Odpuste však, že v prvním okamžiku musím listinu tuto nazvati výnosem svato-krádežním našich svobod.“ Děd rozhorlený Thurn.

„Slavní stavové Čeští, dobře vám nyní vědomo, co činiti máte. Rozvažte dobře každý krok, kruté následky může mít každý poklesek.“ Upomínal vážný Šternberk, odcházeje s ostatními místodržiteli ze sněmovny. Slova kmeta vážného neminula se výsledků.

„To vůle vaše, výnos ten jest plod váš!“ Zvolal Kolon. „Běda zrádcům vlasti, dosti mocné jest rámě naše, abychom mohli potrestati bídné rušitele poklidu, ničitele našich svobod a práv! Právu a pravdě zjednati příchod i krví vlastní, budiž naše heslo!“

„Běda matkobijcům, běda vrahům svobod!“ Zahřmělo celé shromáždění; jen oko Harantovo zaslzelo, jen ústa jeho oněměla, okem nezkaleným pozíral v budoucnost a spatřoval cíl krutý snah rozbouřených stavů.

„Pomstu místodržitelům, oni pomáhali rušiti náš majestát!“ Zvolal Kolon; a v hromovém ohlasu opakovalo shromáždění jeho slova. Lehce se hmota podrážděná k té neb oné straně sklání. Rozbouření a rozhorčení stavů dosáhlo stupně nejvyššího, hrozný výbuch byl nevyhnutelný. Podkop hotov, prach nasypán, zápalka doutnala a vítr do ni dmul.

XXII.

Harant.

— — — však z prvu hned
jsem viděla to zrádné osení.

Antonius a Kleopatra. *Shakspeare.*

Ludmila našla v choti Harantově věrnou přítelkyni. S ní se často bavila, v ní žila. Minulé doby zanechaly značné zněmký i na jejím zevnějšku. Podobá se růži uvadlé, to není více bývalá musa čtveračivá doby Rudolfové, podobá se vznešené květině, anáž uvaduje přesazena jsou v půdu jinou. Utrpení vlasti a nebezpečí jí hrozící naplňovalo srdce její postrachem, a zahalovalo chladnými rouškami zadumčivosti jeho jarost. Obě dámy setrvaly v trudném mlčení, každá žila své-

tu vlastnímu. Vstupem Haranta, Lomnického, Jessenia a Jetřicha byly vytrženy z myšlének trudných.

„Kostky osudu vlasti naší padly, příčiny působí, výjevy nelze více změnit!“ Pravil Harant. „Hrabě Thurn a Kolon z Felsu oba cizinci, zavedli šlechtu naši na dráhu záhuby; výnos císařův zavrhnout, poslové do všech krajů země rozezláni, aby hlásali zpouřu proti trůnu.“

„Aby oznamovali národu, že čeští stavové chtějí hlavou prorazit zeď!“ Dokládal Lomnický.

„Neblahých výsledků nám přinese fanatism pánů těch!“ Podotýkal Jessenius. „Kam jste se poděly krásní dnové počáteční vlády Rudolfové? Kéž by byly věčně setrvaly ve své jasnotě!“

„Zmizely, mistře, s mistry vlašskými! Pomíjející čas uprchl s mistry pomíjejícími.“ Podotýkal Lomnický.

„Nedoufám, že by nastoupená dráha stavů Českých vedla k žádoucím cílům, avšak popírám, že by byli protizákonní zbrojenci.“ Odporoval Jetřich. — „Právo naše porušeno, ať již krá-

lem, ať již jeho rádci. Čin ten přede nikdo nikterak popřítí nemůže. A že stavové chtěli osvědčit, že práva hodny jsou, také právo hájit a jeho se domáhat musí, jest jen přirozeno.“

„Nezneuznávám pravdu výpovědi této, avšak mám za to, že lzelo stavům jinou cestou vyrovnání i smír dosáhnouti cestou míru. Jednouli se spustí v směry chybné, pak je ani moc Nejvyššího neosvobodí od záhuby a pádu.“ Podotýkal Harant.

„Ctím vaše smýšlení, vím, že plyne z ryzé lásky vlastenecké. Avšak byl jste svědkem, jak drze místodržitelové právo naše důvody šalebnými, nepopíratelně k návrhu krále, šlapaly; byl jste neblahému tomu výjevu přítomen, a musíte se mnou doznat, že by bývalo nebohatýrské v době té a nyní mlčeti.“ Horlil Jetřich.

„Mladá krev nepochopuje rozvahu chladného rozumu.“ — Podotkl Jessenius. „Poněvďž vím, že výsledek činů a jednání stavů našich se bude krví rodných bratří brodit, z nichž nikdy blaho vlasti nevykvětlo; proto bych i životem svým chybný ten směr, jímž stavové se valí, zastavil, v pravou dráhu bych je uvedl. Mluvil Harant.

A dlouho ještě rozmlouvali o událostech denních. Obě dámy pozorně poslouchaly vyprávění toto, neboť i ony nadchly duchem tehdejších panujícím.

„Nebude více jistoty pro vás v Praze se bouřící.“ Pravil Harant konečně. „Musíte se odebrati na pevný můj hrad Pecku, tam budete v bezpečnosti alespoň počasně. Možno, že v krátce vás s Jetřichem v útulku vašem navštívím.“

„Nedoufám, že nám zbyde času k vyplňování touh srdcí svých, jiná nás bude v Praze držet moc.“ Dělal Jetřich s povzdechem.

„Nedomýšlím se, že by tak v brzce byly činěny kroky rozhodné!“ Mínil Jessenius.

„Mistře, šlechta bude nyní rychle kráčet po dráze nastoupené. Za nedlouho hlučné volání války, hromové hřmění děl svolá rámě mužné k válce.“

„Nelze nám pak vzdáliti se z víru všeobecného.“ Odporoval Harant. „Možno, že i my smrt ve víru onom naleznem. Vítána by mi byla smrt pro vlast, mámt velký přečin smířiti a mohuli to jinak než životem? Smrti pro vlast se nele-

kám, lekám se však pohrom, jimiž navštívena bude!“ — —

Temná noc se rozestřela nad Prahou. Mocný víchř vál, honě po obloze noční tmavé, děsné hmoty mraků, po ulicích bylo pusto, ani luna bojácná, ani třepetavá hvězdička nelezkla se na obloze.

Sikavě projížděl víchř Jelením příkopem, aby se snad vyčistil, by byl hoden přijmouti dne příštího zasvěcení udalostí historickou, již se měly tak krvavé strany dějin Českých otevřiti. A když se slunce začalo nad obzorem rditi, zdálo se, že koupá zemi v toku krve, když vyšlo, zahalovalo se znenáhla v rubáš mraků temných, a nově nastalo pusté pološero po Praze, měla v brzce svědkem býti činu, jenž měl zemi Česko uvesti na pokraj záhuby. —

XXIII.

První sražení.

Kdyby bylo tak snadno jednati, jako vědět; kterak dobře jest, z kapliček staly by se kostely a paláce z chýží chudých.

Kupec Benátský. *Shakspeare.*

V zemské zasedárně na hradě Pražském očekávali čtyři místodržitelové království Českého, Adam ze Šternberka, Slavata Martinec a velký převor Lobkovic se sekretářem Fabriciem Platterem odpověď stavů protestanských na přípis císařův. Již o osmé hodině se hemžila prostranství hradní lidem shluklým. Vše bylo kordy a dýkami ozbrojeno, ano i tu a tam se lesklá hlaveň ručnice objevovala. Lid zůstal před branami, panstvo i s ozbrojeným služebnictvem vtrhlo

do hradu. As o deváté naplnili protestantští stavové síň. Vidíme v jejich řadách rázného, prudkého Thurna, hrdinného Linharta, Kolonna z Felsu, Jachyma Ondřeje Šlika, výmluvného Vilíma Popela z Lobkovic, ctihodného kmeta Kaplíře ze Sulevic, prudkého Hanuše Litvína z Řičan, bohatého dědiče Jana Albrechta Smržického ze Smržic, uhlazený Václav Vilém z Roupova, pánové Bohuchval Berka z Dubé a z Lipé, Oldřich Kinský z Vchynic a Pavel z Řičan, rytíři Oldřich z Gersdorfu a Ehrenfried z Berbisdorfu, měšťan Albrecht Pfefferkorn, Krištof Kober z Khobersberka a jiní. Všeobecné mlčení přerušil Pavel Řičan počna se hlasem rázným mluvit:

„Pánové, na vaše vyzvání přicházíme sdělit vám svůj pevný rozmysl a úsnes o vůli J. M., již jste nám sdělili. Drahý náš čas, odpustte, že ku čtení listu odpovědního rychle přecházím.“

Na to počal hlasem vyvýšeným čísti:

„An Jeho Milost Císařská Jich Milostem pánům místodržitelům ostré psaní poslal, jehož opis přečetše nám, list původní nám dali, v kterémž všem třem stavům pod obojí velmi hrozivém psaní nás všecky již hrdla a cti odsuzuje, jako

by již exekuci proti nám zakročiti chtěli, z té příčiny jsme se jednohlasně na tom usnesli, a při ztrátě statků svých a hrdel zavázali, že chceme pevně státi všickni za jednoho a jeden za všechny, v takovém případě žádného soudního nálezu dočkati, aniž se mu podati, ale věrně si pomáhati a proti každému se hájiti až do těch hrdel chceme a máme, poněvadž však vědomo, že ono psaní dle rady některých nepřátel náboženství našeho se vydalo, chceme věděti a tážeme se pánů místodržících, jestli oni neb někteří z nich o psaní tom věděli, k němu radili neb je schvalovali. To úsnes náš, žádáme odpověď.“

Když čtení ukončil přísně upřel ohnivý zrak na Šternberka.

Vážně Šternberk odpověděl :

„Nemožno nám samým odpověděti na dotaz protestantské šlechty České. Žádáme o opis listiny čtené, abychom se o ní v úplném shromáždění všech místodržitelů království Českého poraditi mohli. Poněvadž zejtra velký svátek na-nebevstoupení Páně, podáme stavům v pátek svou odpověď.“

„Omrzelo nás stále čekání a vytáčení. Budiž nám bez prodlení odpovědíno.“

Volali rozhořčeně Thurn, Fels a Lobkovic.

„Nuže tedy se hned s listinou k hofmistru Waldštýnovi odebereme a odpověď vám, stavové Čeští, sdělíme.“ Dokládal Šternberk.

„Budiž nám bez prodlení odpověď!“ Volali rozhořčení.

Na to odstoupili místodržitelové do výklenku k poradě. Po malé chvilce předstoupil opět Šternberk a jal se mluvit:

„Stavové protestantští království Českého, vědomo vám, že naše jazyky váže úřední přísaha, že nám nemožné, nechcemeli se státi křivopřísežnými, vyzradit tajemství úřední. Uvažtě, že mimo České místodržitele J. M. i jiné ještě rádce má, že list jest podpisem J. M. opatřen a císařskou pečetí zapečetěn; protož stávali jakých stížností proti výnosu císařovu, musí býti vedena k císaři, ne pak proti místodržitelům.“

„Ctíme moudrost vaši, pane purkrabí, a protož doufáme, že vám velesnadné musí býti zodpovídání naší jednoduché otázky. Bez určité od-

povědi však neopustíme kancelář.“ Mluvil rázně Thurn.

Rozčilení se zmahalo, nevrle reptání se v množství objevovalo. Dlouho před bouří slyšet rachot hromu v povzdáli!

„Nuže, skláním své téměř násilí.“ Zvolal Šternberk. „Vina zrušení přísahy mé, jest dílo vaše. Veztež, ani já, ani který jiný z místodržitelů Českých nevybízel, neradil ku vydání listu císařova, jenž proti majestátu čelí.“

„Ano čelí proti majestátu! Chce jej rušiti!“ Volalo množství — „Vás i velkého převora známe, ctíme vaši poctivost, nepochybujem o pravdě vašich slov.“ Volali jiní.

Pavel Řičan se ujal opět slova a zvučným hlasem mluvil k Slavatovi a k Martinicovi:

„Pánové, nepočínám s vámi nyní mluvit, co se zástupci J. M., nýbrž co se soukromnými šlechtici rodem nám sice rovnými, činy však co zrádce vlasti oznamenanými; nemluvím s vámi co s vlivnými úředníky, nýbrž co s muži, jimž se zachtělo porušiti svobody naše, na něž mocnářové naši přísahali; jimž se zachtělo porušiti blahobyt náš, národa blahý mír. Dopustili jste

se velezrády národní. Pánové, působení vašemu se poštěstilo oddělití národ od vládce, neboť láskou otce jest pěstěna láska dítek, odchylností jeho i v útlych srdcích jejich se hořkost plodí. Činy svými jste zprznili předky šlechetné, stanouce se zrádci vlastního národa. Vy jste náboženství našeho nepřátelé, ježto jste nás o majestát připraviti chtěli. Vy jste trýznili poddané své na panství císařských strašeckého a krumlovského a přinutili je k náboženství svému, vyhнали jste faráře pod obojí z patronátů císařských, dosazující katolických na jejich místa; a propouštěli jste z panství císařských služebníky a hejtmany, poněvadž byli pod obojí. Doufám, že se nemýlíme, tvrdímeli, že krutý přípis vladařův jest plod vašeho radění. Nemožné, že by on sám chtěl rušit práva, na něž byl přísahal.“

Všickni stavové souhlasili s řečí rozníceného Řičana. Roznícen láskou k vlasti řečnil jarý hrdina, aby jí vykoupil osud krásnější, než jakým jí hrozila budoucnost.

Slavata se jal odporovati:

„Nejsem nepřítel pánů pod obojí a nečinil jsem ničeho proti majestátu, aniž pak jsem pod-

daných u věcech náboženských k čemu nutil.“

Vilém z Lobkovic skočil mu do řeči :

„Nebud' nevěren pravdě, pane Slavato. Nenutil jsi poddaných telečských k přijmutí víry nové?“

„Ne!“ odporoval Slavata. „Nikdy jsem jich nenutil, nýbrž kdož se nechtěl dobrovolně státi katolíkem, propustil jsem ho a dovolil jsem mu, aby bez přenáhlení statek svůj prodal, z panství mých mohl i nejbohatší odejít se svými penězi a usaditi se, kdekoli se mu líbilo. Ostatně nesluší zde dotýkati panství telečského, ano nenáleží ke království českému, leč k markrabství moravskému.“

„Pánové není zde místa, ani času k jednání o věcech soukromných, poslyšte hlasu mého.“ Jal se vážně mluvit Šternberk. „Jsem starší vás všech, nestrádal jsem na pouti života mnohých zkušeností. Jsa víry jiné vás, jsem předce co Čech bratr vás všech i vlastenec. Co otec k vám chci mluvit, ne pak co soudce, co takový bych musel jednání vaše trestati, pouze vás chci na poklesky vaše upozorniti, varovati vás před přechvaty, dokud' čas. Čekejte mírně, až JMC. Prahu

k narovnání všech nedorozumnění navštíví. Neviňte nikdy úřednictvo z činu vládce. Úředník jest výkonný prostředek vůle vládce. Uposlechněte rady upřímné!

„A vrhněte se v záhubu!“ Zvolal rozčilený Thurn. Avšak ani proti osobě vaší, ani proti velkému převoru nemáme co namítati. Avšak pohledněte, pánové, na tyto dva muže“, zvolal, ukazuje na Slavatu a Martinice, „to jsou naši a náboženství našeho nepřátelé největší, chtějí nás připravit o majestát a o ostatní svobody náboženské! Věřte zajisté, pánové, dokud tito dva v zemi zůstanou, nejsme majestátem jisti ani hrdla svého, ni žen, ni dětí svých; budeme-li tyto dva živiti, bude veta po majestátu a náboženství našem, i zahyneme všickni s životem, statkem i cti svou, neboť při nich a od nich nelze obdržeti spravedlnosti. Pročež vyhlášte je i hned za to, čím jsou, a potrestejme jich za to.“

Slavata zmalátněl. Martinic se obrátil ku stavům a chvějícím hlasem počal mluvit:

„Pánové, prosíme Vás pro Boha, aby jste se nepřehnáli a na nás, kteří jsme s předními z

vás blízce příbuzní, bez žaloby a bez výsledku ničeho tak nepřátelského proti všeliké spravedlnosti nevykonávali, ale poněvadž mi oba v království tomto usedlí a chvála Bohu v držení dostatečného jmění jsme, máli kdo z vás na nás nějaké žaloby neb stížnosti, nechť nás, jak se sluší a patří, při J. M. C. žaluje neb jak jest obyčej, nás řádně před soud zemský požene, i chceme se oba neb každý z nás před J. M. C. a řádný soud zemský milerádi postaviti, proti našim žalobníkům se brániti, jakož i konečně spravedlivého nálezu soudního poctivě čekati a dle něho se poslušně zachovati, kteréhožto našeho vyjádření a požádání by jste nám pánové slušně užiti dáti měli“.

„Ne, ne, na to nemůžeme čekati!“ Hlučelo množství; „Nechcemeť,“ zvolal Kolon „soudu zemského odkládati, nebo dobře víme, že by jste se jako dříve ze všeho snadně vytáhli a opět nad námi panovali. Zráda vaše jest dokázána. Nás jste zradili, námi jste odsouzený, námi budiž i výnos soudu zasloužený na vás vykonán!“

Hluk stichl a Václav Vilém z Roupova drže jakýs spis v ruce v popředí postoupil, počna zvuč-

ným hlasem čísti: „Poněvadž Vilém Slavata a Jaroslav z Martinic po sněmu zemském 1609 držaném majestátu nám všem třem stavům království Českého pod obojí na volné provozování náboženství našeho uděleného, ani narovnání mezi stranami pod jednou a pod obojí učiněného, ani milostí vedlé jiných pánů úředníkův a soudců zemských podepsali, také v těchto a jiných náboženství se týkajících se člancích relací k deskám zemským učiniti nechtěli; jakož jsme my skoro týmž časem hlasitě se osvědčili, kdyby se kdy na škodu naši proti majestátu, narovnání, a jiným našim svobodám náboženským, kterých oni nám nepřejí, něco sebe menšího předce vzalo neb stalo, že v takovém případě je nejvíce v podezření míti a nejinak mysliti budeme, než že to vše od nich pochází a je za své nepřátelé pokládati musíme; poněvadž pak dostatečně víme, že často dotčené těžké psaní císařské z jejich rady pochází a zde v Praze složeno bylo a oni se snažili majestát a svobody naše náboženské zničiti a nás o ně připraviti. a i všelijak jinak náboženství našemu škoditi, ano že ještě jiné zlé činiti zamýšlejí, jakož toho zapříti by ani ne-

mohli, proto je vyhláškujeme za své a zemské nepřátely a za rušitele práva a pokoje veřejného a chceme neprodlženě přísně potrestati.“ Dočetl a rozhledna se po stavech silným hlasem se tázal: „Kdo se mnou souhlasí, necht' osvědčí souhlas!“

A brozný hluk, podoben bouři rozvlněného moře, sledoval jeho otázce. Všeobecné rozjitření použil Kinský, přiblíže se k Šternberkovi a k převoru Děpoltovi z Lobkovic sdělil jim, že se nemají čeho obávati, aby byli tiší. Vilém z Lobkovic po utišení rozkvašeného množství děl:

„Pane nejvyšší purkrabí a pane velký převore! Račtež pokojně odejítí, od nás se vám není čeho obávati; s oněma dvouma však naložíme, jak jest za právo!“

„Ustaňte a nevrhejte signál své záhuby!“ Zvolal Šternberk, množství rozlícené jej neslyšelo. Byl i s velkým převorem odveden.

Skaliska, o něž se až dosud vlny bouře odrážely, zmizely, tím mocněji se rozvlnilo černé moře lítosti.

Rozbouření shromážděných dosáhlo stupně nejvyššího.

Slavata a Martinic zbledli, viděliť se bez vší obrany obklopeni množstvím rozhořčeným a na ně rozezleným množstvím svých nepřátel. Sebrav vší sílu svou jal se Slavata hlasem mocným mluvit.

„Zpátky, ve jménu J. M. C., vám kážu, aby bylo právo a posvátnost místa tohoto ctěná!“ Množství se poněkud zarazilo odvahou úředníka druhdy tak mocného.

Slavata používaje zaražení toto měl se s druhý svými k odchodu, avšak mocný hlas Thurnův rozbouřil opět náruživosti polekané a ukonýsené. Sopka utišená nevyhasla.

„S okna s nimi! Zrádcové vlasti zasluhují však trestu hroznějšího, osvědčme, že jsme milosrdní, že jsme Čechové!“

„Vyhoďmě je okny!“ Volalo množství, a volání to podobalo se rozliténé bouři.

„Započneme soudit dle zvyků starobyklých!“ Zvolal Řičan, vraze pěsti v okno tak, že se toto otřesně v příkop Jelení vysulo, chápal se Martinice a k němu se přidružili Kaplíř ze Sulevic, Smiřický, Vchýnský a jiní, vleknouce ubohou obět k oknu. Již ho zvedají. Ubožák, jak se

zpírá! Marný však odpor jeho! — Ještě mohou nazpět, ještě se nezavřela dráha zpáteční stavům, ještě mohla být obnovena páska, jenž je druhdy k trůnu poutala. Již jej opírají o okno otevřené, ještě otálejí.

„Dolů se zrádci!“ Zahřměl Thurn.

Hrozný výkřik a Martinic již letěl, vzdechne: Ježíši, smiluj se nade mnou! v příkop osmdesáte stop hluboký. Zpoura proti vládě byla započata. Zbouření se samotni ulekli činu svého! Nastalo trudné mlčení, podobné mrtvému tichu po výbuchu sopky.

„Zde jest druhý zrádce, nechť sdílí osud rodného bratra.“ Zvolal Kolon na Slavatu okazovav, a opět se probudila bouře stichlá a i Slavata letěl do příkopa, voláje: Bože, buď milostiv mně hříšnému! Nyní zbýval ještě ubohý, chvějící se Plattner.

„A ty bys škvrlý čápe měl zůstat mezi námi? I tvé prsty kostnaté škrábaly mnohdy klikatiny proti nám.“ Volal s úsměvem Thurn. „Dejte jen pozor, ať nám ho vítr neveme!“ A i Fabricius letěl oknem v prohlubeň. Bylo po díle, cesta zpátečná zatarasena, návrat nemožný.

Poznávali stavové velikou důležitost svého kroku a proto zaraženě stanuli.

„Pro Bůh, div-li to, neb mne šálí zrak!“ Zvolal Šlik, pohledaje z okna v příkop.

Všickni se hrnuli k oknu — co se stalo, volajice. Jak strnuli! Všickni vyhození zmizeli z příkopu, bylo je vidět prehati.

Byl to výjev první hrozného dramatu — válka třicetiletá.

XXIV.

Vypovězení i pomsta.

Nuž, ať to působí! Jsi zkázo, v chodu;
Běh svůj dle vůle mějž! —

Shakspeare.

Čím větší odvahy a samostatné vůle stavové protestantští nabývali, tím více a více hynula moc Jezuitů. Přirozeno bylo, že stavové moci své použili ku zeslabení strany protivné; první výjev takový bylo vypovězení Jezuitů ze země 23. května 1618.

*

Ve velkém refektáři v koleji Pražské byli všickni Jezuitové shromážděni, radíce se, jak by se ráně předzvídané vyhnouti mohli. Dobře si

byli vědomí svého mocného stanoviska v straně katolíků, a dle toho patrně poznávali, že veškerá zášť a nenávist strany protivné den co den sllnoucí jim platiti bude. Dlouho rokovali, marně se snážíce nalezti návrh proveditelný v okolnostech stávajících ku svému zachování. Hlučným zaklepáním na vchod refektáře byli vytrženi.

„Vstupte!“ — Zazněl hlas společnosti a do refektáře vstoupil vysoký v temný plášť zahalený muž, vážným pak krokem předstoupil před společnost. Havranní vlasy stínily, jako černé mraky, bledý obličej vstoupilého, temné, plápolavé světlo zářilo jeho zrakoma. Snivost, ano šílenost hnízдила v tom oku ohnivém. Podobal se poslu smrti. Celé shromáždění naň s ustrnutím pohlíželo. Nebyl očekáván.

„Co žádáte, pane, že nás v radě naší vytrhujete?“ Tázal se Fero. „V radě o blaho společnosti lidské!“

„Hahaha!“ Zachechtal se ledově cizinec a upřel zraky pronikavé na mluvícího. „Víte-li pak ale, co blaho společnosti jest? — Zem krví rodných bratří skropená, města pobouřená, role popleněná, klidné obydlí rolníkovo proměněno v

hromadu popela, nezdá se mi být blahobyť společnosti a přede jest to výsledek dlouhých vašich rad. Raďte se však dále, počkám, až bude po radě vaší.“ Dokládal s úštěpkem. „Nechci vás vytrhovati.“

Překvapení shromážděných bylo nemalé.

„Pane, buď třeštíte, aneb chcete drze svévolně zneužívat poklid a posvátný mír místa toho!“ Děd přísně Collens.

„Mýlíte se, jiný jest účel můj, otcové! Seberte se dohromady, aby vám lželo pochopiti, co vám budu vypravovati. Doufám, že vám ušpořím práce marné, přerušे vaše shromáždění. Mám vám mnoho nového sděliti, sem k vám bez toho žádná novina z divokého světa nepřijde.“ Ironický úsměv přelétl bledé líce cizince, okamžitě však nabyly tahy jeho opět ledavost sotva pozbytou. S největší napnutostí očekávali shromáždění vypravování slíbené.

„Odpusťte, pane, musím vás opět vytrhovati, taža se po jméně vašem!“ Děd Fero.

„Co vám po jméně mém, jenom vám dím, že jsem bývalý vychovanec váš! Na tom snad máte dosti?“ Odpovídal temně Jetřich a pak začal oh-

nivě líčiti ohromný přestupek Jezuitů proti Čechům učiněný.

„Ubohý národe Český, líto mi tě, že blaha svého rukou neposvátnou zbaven jsi! Kde jest lesk tvůj, mohylo slavných dob? Modlete se, pobožní otcové, za kruté vrahy národního blaha, modlete se za národ ubohý!“

Shromáždění se poněkud probrali z ustrašení a nabyli mysle řeči Jetřichovou.

„Bůh vám odplaf vaši snahu a péči o spolubratry své, milý pane, udržte stále posvátný tento zápal v srdci svém ve prospěch spolubratrů svých.“ Pravil velebně Collens.

„Budete se modliti jenom za sebe otcové!“ Pravil s krutým úsměvem Jetřich, svrhne plášť s ramen a co bojarý kněz Mstěny stojí mezi poděšenými. Bledý obličej přeletl plamen nevole, zhledy roznitily plameny rozjitřeností, chrobovým hlasem pak mluvil ku shromážděným. „Znáte mne, ač já vás málo znám! Domýšleli jste se, že jsem se stal úplně obětí vaší, Všemocný však jinak nade mnou rozhodl, dal mi okolnostmi a Nejvyšší mocí svou sílu, abych se na vás mohl pomstiti, abych mohl smazati vinu, níž jste mne

poškvrnili. Skončena jest pouť vaše po zemi České, velebný otcové; a mně jest dopřáno sdělit vám zprávu tuto a odevzdati vám rozkaz podepsaný třiceti direktory strany protestantské, strany v zemi nyní vládnoucí, již jste vypovězení z území Českého. Modlete se po cestě za své hříšné duše!“ Dokonče podával strnulým pergam; obsahující vypovězení Jezuitů ze země.

Radostně pozoroval ustrnutí v lících shromážděných otců se jevící. Mnohý sbledl, líce jeho zahořely, zdaž radostí aneb nevolí, nemožno říci.

„Pamatujte si naučení, velemoudří otcové, že i v pádu pádem svým může mnoho zničit padající. Nemyslete si pak nikdy více, že jest tak příliš snadné jednotlivcům, vrhnouti národy v propast záhuby. Tolik o poselství mém. Doufám pak, že jsem se dosti na vás pomstil, přispívav podstatně ku vypovězení vašemu ze země. Listina, již vám odevzdávám, jest podstatné dílo mé! Avšak mi rcete, kde dlí otec Antonius, aby se mohl radovati z vychovance svého?“

Žádný neodpovídal.

„Nuže mluvte, drazí otcové!“

„Dávno v zemi!“ Odpovídal temně Fero.

„On již v zemi odpočívá? V pravdě závidím mu tichý jeho spánek. A což nezanechal žádnou upomínku umíraje svému věrnému vychovanci?“

„Naň nezapomněl. Nalezl jsem tento úřezek pergámu s písmem, jenž se vás týká!“ Pravil Fero, podáváje Jetřichovi malou stočku pergámu.

„Půjčka za oplátku, posvátní otcové!“ Pravil Jetřich, přijímaje pergam. „Předpojatec jen se může domnívati, že by jste vy někomu zůstali něco dlužni.“ Rozvinul pergam, sbledl, mocně se chvěl, pergam mu vypadl z ruký a co socha sklesl omráčen k zemi. „O, vy se umíte dobře mstíti!“ Zvolal a zmůže se ještě jednou četl řádky pergámu a opět se omlžely jeho smyslové a málem by opět byl sklesl, na pergámu stála slova: Vkládám v ruce vaše ještě jednu střelu, již můžete rozslápnouti hádě hroící vám uštknutím. Slova ty psal Antonius, následující řádky poznal Jetřich co písmo matčino. Jetřich jest levoboček Rudolfův! To ztvrzuji přísahou svou co jeho matka. Písmo bylo pak nečitelné. Antonius připojil ještě: Použijte zbraně této, jí bude úžeji k vám a k podporám záměrů vašich připoután,

neboť by, obrátě se v směr vám protivný, odporoval sám otci svému. Že výslov matky pravdiví, samotén jsem se bádáním svým a slíděním přesvědčil. Podepsán byl Antonius.

„Pozdě jest již! Jsme vyrovnáni!“ Privil Jetřich a opouštěl mnohem pohnutější a bledší shromáždění.

„Účty naše jsou uzavřeny!“ Privil Fero, pozýraje temně za Jetřichem odcházejícím. — —

S Jezuity byl také opat Brounovský a Lohelius ze země vypuzen.

XIXV.

Karel ze Žerotína.

Antonius Ai přátelé!

Vy jdete činit, aniž víte co!

Jul. Cäsar. *Shakspeare.*

Náhodou byly oběti rozbouřenců zachovány. V Jelením příkopě bylo právě na místě na nějž padly, velké množství smětí, a tak se stalo, že bez úrazu vyvázli z krutého nebezpečí.

Jaroslav z Martinic v průvodu barvíře Petra Thomasoniho vyšel z domu Polyxeny z Lobkovic a šťastně se do svého domu na Hradčanech dostal. Nezdrže se dlouho doma, rychle se na cestu do Vídně k císaři vydal. Slavata byl poraněn, musel v Praze zůstat, byv léčen doktorem Severýnem Scatem, později se svou chotí Lucií,

Otilii z Hradce do Teplíc k úplnému uzdravení odebral.

Císař byl ponoukán všemi rádci svými ku zakročení mocí válečnou proti poddaným způrným, stál však na svém, že se pokusí, rozmyšky veškeré v dobrém vyrovnati.

K účelu tomu vyslal ku stavům do Prahy svého vyslance Eusebia Khana.

*

„Neprospěje-li dobrota JMC. kterýž vám slibuje, že se vynasnaží na všechny události sběhlé zapomenouti? Není-li to patrný důkaz jeho otcovství, neboť tak dobře mu lze trestati vaše přestupky, jako na ně zapomenouti? Přijměte návrh ten, neboť jen tak lze zachrániti se před záhubou úplnou!“ Mluvil Khan ku stavům shromážděným. „Válečná moc a síla jest pohotově. Dampierre a Buquoi velí řadám vojáků císařských, očekáván pouze signál, aby vytáhli proti vám, aby potlačili zpouř vaši!

„Mýlíte se, pane vyslanče! Potlačití lze lehce vysloviti, není však tak snadno provesti význam ten v skutečnosti. Pomněte vždy, že jsme Čechové, synové Lva, kojení činy slávy otců bo-

jarých, vychováni matkami Špartanskými, pomněte, že se nám jedná o zachování svatých našich práv a pak teprv rozvažte, zdali tak snadné jest nás potlačiti!“ Pravil mírně Budova.

„Nemyslete, že jsme zapomněli mečem vládnout pro věc spravedlivou, že jsme zbaběli; nesmíte se také domnívati, že námi prosba hne. Kdo lva chce zastrašit, musí být jeho silnější. My nezamítáme vládu J. M., milerádí chcem být jeho poddaní, co však jest naše i Jeho Milosti nám udělené, to chceme a to do muže posledního zastávati budeme. Bába jest, kdo právo nehájí, komu jest lhostejno, když se zrušuje, ten jich také není hoden. Zpravte J. M., že stavové Čeští i se lidem svým jsou hotovi pro práva a svobody své padnouti, než aby se spokojili se změnami jim škodlivými!“ Řečil Šlik.

„Jsem přesvědčen o hrdinnosti Cechů, proto právě hledám v srdcích vašich ctností hrdin, avšak i vlastenců. Kdo se honosí láskou k vlasti své, musí se přičinit prospěti jí, táží se vás, prospějete vlasti své, osvědčíte lásku k ní zpourou proti trůnu, vyvoláním války kruté?“ Mluvil Khan.

„Nenazývejte žádost naši a zastávání práv nám udělených zpourou, pane vyslanče. Kdo hájí právo zákonné a stvrzené, nemůže nazván býti zbouřencem!“ Odporoval Budova.

„Sladce umíte mluvit. Jeho Milost dobře volil, vysílaje vás napravit hořkosti. Možno, že by slova vaše v kruhu dítek měla výsledek, milujít sladkosti, já však, abych vám pravdu řekl, vás litují, že ještě tak málo znáte stavy České!“ Podotýkal Thurn.

„Nepřišel jsem, abych dráždil náruživosti, přišel jsem, abych je utišil. Je-li má mluva jemná a mírná, není lstná, ani záhadná. Jednoduše jsem vám sdělil vůli milostivého vládce, povinností mou bylo upozornit vás na smutné následky, jenž by vám z tvrdošíjného setrvání při odporování trůnu povstati mohly. Vyplňiv úlohu milostivým vládcem mi udělenou mluvil jsem k vám též co přítel, nyní očekávám odpověď.“ Pravil určitě Khan. „Ještě jednou opakuji, mírem dojdete blaha, setrváním v odporu kyne vám záhuba.“

Mnohý ze stavů by se byl rád uchopil myšlenky smíru, bylit poděšení hrůzou dnů se blížících.

Většina však nadchla rozjitřeností a uvěřila mnohým, že nelze více, aby se spory povstale na cestě míru vyrovnati mohly.

„Pane Khane, svá práva a svobody své budeme chrániti svým životem. Hanba muži, jenž by se děsil smrti pro právo a za pravdu. Heslo naše jest, vše zastávati bez ocháblosti až k dechu poslednímu, co nám posvátné jest, tedy veškerá práva i veškeré svobody své! Milerádi nasadíme život svůj pro právo a svobody! Buď bude majestát v plátnosti úplné udržován, tedy i přecinci budou potrestáni samým králem, dle práva, jakéž přísahou nám potvrditi ráčil, aneb si vydobudem svobod pohrzených a potrestáme zrádce jejich samotni! Pro svobody a práva svá život obětujeme!“

A v ohlasu hromu podobnému opakovalo množství poslední slova Thurnova.

„Poselství mé jest u konce, úkol svůj jsem svědomitě vykonal. Kruté následky tvrdošijnosti vaší nejsou vina mého jednání, pouze samotni sobě je můžete přičítati!“ Odpovídal Khan a měl se k odchodu.

„Necht klesnem co hrdinové v boji pro právo! Lépe bude, než abychom měli co zbabělci hledět, jak právo a svoboda naše rušena!“ Zvolal Kolon.

„Zadržte!“ Zvolal pevně Harant. „Nerozhodujte osud země, anáž vás nezove synem svým! Rozmyslete, že slovo v naruživosti pronešené v okolnostech tak důležitých nabývá platnosti v skutečnosti!“

Fels zbledl, kousna se v ret, Thurn však zničil příznivý dojem slovy Harantovými učiněný, říka hlasem rozbouřeným.

„Raděj smrt nežli navrhované Khanem smíření!“

Shromáždění projevilo bouřným vyvoláním souhlas se slovy Thurnovými. Harant nebyl uposlechnut.

Po malé chvíli po odchodu Khanavě vstoupil mezi stavy rozhorčené slovutný Karel z Žerotína, doprovázen kardinálem Ditrichštýnem a Bohobodem z Lípy.

Shromáždění byli vstupem tak neočekávaným překvapeni; slovutnost Žerotínova roznesla se po vsí zemi. Bylť všude stejně i milován co

vlastenec i co státník všemi stejně a vážen. Mnoho vyšlo výtečníků z lůna milé Moravy, málo jich však rovno Karlu Žerotínovi.

Výmluvný Karel ze Žerotína jal se hlasem pohnutým a mírným mluviti ku stavům :

„Po drahnou dobu nebylo mi dopřáno pod jedním krovem s bohatýrskou šlechtou Lva Českého prodletí. Jsem nyní tím šťastnější, že mohu vstoupit v kruh váš, bojaří synové lva, co milující bratr v kruh stejnosměšlejších pokrevenců. Dopřáno mi milosti Nejvyššího varovat vás z lásky láskou před krokem k jisté záhubě, a proto jsem nevýslovně šťasten. Nebyl-li by každý z vás se mnou šťasten, moha varovati bratra chybujícího a v jistou záhubu spěchajícího před pádem? Nebyl-li by ještě šťastnějším, moha mluviti ve prospěch drahé otčiny, ve prospěch bratrů rodných?“ Dojem slov Žerotínových byl příznivý. „Jsem Slovan, jsem protestant a tak i rodem i vírou bratr váš. Znáte mé činy, a víte dobře, že blaho vlasti, blaho milého naroda vždy stavím nad blaho vlastní. Poněvadž vím, že i vaše srdce zápallem posvátným a šlechetnými city ku drahé otčině lnou, proto vstupuji v kruh váš, bych vám

slovem neličeným odhalil sráž, anáž národnímu blahobytu hrozí záhubou. Lásku neličenou nesu vám v útrety, doufám, že se mohu spolehat ve vaše bratrství. Temnými mraky zakalily nepříznivé poměry blankyt našeho národního blaha. A mraky ty kryjí v šedém lůně zárod trýsticiho hromu. Vidíme je a děsíme se jich. Vím, že všickni stejně chcem i tělem i duchem bránit klenoty po otcích našich zděděné, vím, že raděj zajde šlechtic Český na ssutinách hradu svého smrti hrdiny, než by snesl ukřivdění práv rodu svého, své vlasti. Vím dobře, že mi není třeba rozohňovat v srdcích, jenž jsou stvořeny, by pro pravdu a právo byli, lásku a horlivost pro práva národní. V ohledu tom jsme sobě všičti rovni.“

„Sláva Žerotínovy!“ Zahřmělo množství. Vroucněji jal se Žerotín dále mluvit:

„Žiji v povzdálí vaší vlasti a ve zvláštních pomérech, a tak se děje, že chladněji i soudněji pozoruji vaše, naše poměry. Tak přicházím v době této, v době povážlivé i rozhodné, bych vás varoval před hřichem, jenž nad vlasti zpáchatí chcete, před čímž vás Nejvyšší povždy chraň! Neblahých výsledků mají rozbroje v kruzích rodinných,

natož v kruzích rozsáhlých rodin národů. Běda všem, jenž hází a rozdýmávají jiskru v budově míru a blaha národního, vyvozující rozbroje mezi rodnými bratry! Běda blahoborcům národním! I my stojíme v době bratrského rozevření. Neblahé sváry náboženské hrozí v tokách krve utopit od drahé doby se vyvinující blahobytná národní. Kdo vám di bratři, že různá víra může rozrůznit bratry rodné, ten jest zrádce váš; ať katolik, ať protestant, každý může být horlivý vlastenec, jest bratr náš. Kdo vás, bratři, vyzývá, by jste násilím vydobyli zadostiučinění zrušenému právu, ten jest váš zrádce, nezákonnosti nenabydete, ale pozbydete práva; jen na cestě a v mezích zákona kráčíme jistě k právu. Poznáváme všickni, že naše práva porušena jsou, nezvratná to skutečnost. Nebezpečné jest rušit práva národu udělená a přísahami posvěcená. Přísaha vládce jest čin posvátný. Děj ten však se již stal, národ vystupuje co žalobník, domáhá se nazpět porušené posvátnosti práva. Přirozené jest, že se národ jitří, bohuchvála, hluboko ve vnitru národa našeho zahrázila se úcta ku právu a pocit spravedlnosti. Kam nás má vésti však jitře-

ni takové, vynikne-li v zjevné, hmotné násilí? Myslite, že nezbudíme hmotný odpor silnější? Myslite, že nepřítel naši nestrojí pastě, v něž by ulovili slavná naše práva? A v pastě ty se úprkem hrnem cestou hmotné a násilné zpourey proti velemocnosti a proti zákonnitému postavení krále. A kam přijdem, když potíráním hmotné síly silou hmotnou bude hynout velemocná síla ducha a náš blahobyt? Doufám, že všickni se innou uznávají, že nás nespasí, aniž k cíli dove-
de pokračování v směru, v nějž nepřírozeně vtěs-
nění jsme.“

„Ctíme vlastenectví vaše, avšak nepochopu-
jeme, proč bychom měli zbabělé sedět a divat
se, jak práva naše v bláto zašlapují!“ Náruživě
prohodil Thurn.

„Sebezapření a rozumné mírření jest v do-
bách takových to přecennou ctností vlasteneckou.
Nežádám však mlčení. Kdo práva svého se ne-
domáhá, není ho hoden. Ano přeji si, abychom
společně se zasadili o navrácení lesku právům
poskvrněným. Mám za to, že nám dosud i jiná
dráha zbývá k naplnění přání svých. Národ jest
uražen porušením svých práv, žádá zadostučině-

ni. Nuže, zákonní zástupcové národa, postavte se na půdu svého práva a ve jménu národa vyjednávejte zbraní rozumu a ducha s trůnem.“

„Kde trůn začíná rušit posvátné naše smlouvy, směje je nezvratnosti našich práv; nelze očekávatí mírné narovnání zbraní ducha, nutné pak jest, by národ jako jeden muž chránil životem základ života svého, svá práva osvědčil, že lépe etí a zná šetřit právních nároků. Kde první v národě a nejvyšší šíří zhoubné a škodné pojmy v protiv spravedlnosti, tam nesnadné jest nižší stavy zuzdit tak, by nehleděly vzory ty následovat, protož jest úkolem a povinností naší, když se ho naše vláda vzdala, zachovat národu ryzý, nepokalený pojem našich nejposvátnějších zájmů, sloupů nejmocnějších našeho života. Jsme šlechticové a proto raděj šlechtetně pro šlechtetnost v boji padnem, než bychom ji padnout nechali.“
Mluvil Kolon z Felsu.

„Jinak vidím věc tu povážlivou. Jisté jest, že práva naše jednostranně porušena byla, proto však nejsou zničena. Vím pak, že mocné Čechy, jako každý mocný, máje mnoho podlých nepřátel. Ucho vládcevo jest ucho člověka, aj, slyšel-li

hlasy podlé lůzy této, nedonesl-li se k němu pravý hlas Českého národa, pak není divno, že vykonán čin zmíněný. A protože mám za to, by se k trůnu slavné vyslalo poslanectví s prosbami říše vyjevenými národa pohrzeného, by vladce cestou přímou nabyl poznání našich poměrů: jsem pevně přesvědčen, že by neuzavřel srdce hlasu potlačeného práva, že by vyrovnání smírné možné bylo. Protož vyzývám vás bratří, zamítněte přeludných názorů okamžiku, suďte chladně o svých poměrech, pomněte vždy, že rozhodujete budoucnost své vlasti; zamítněte jednotlivé hlasy vzniklých naruživostí, jednat se o blaho národa. Úskoky jednotlivců mohou množství svěsti, táži se vás, mohou-li jednotlivci napravit neblahé výsledky svedením tím všeobecnosti povstalé?“ Mluvil vroucně Žerotín.

„Sláva Žerotínovi!“ Ozývaly se jednotlivé hlasy. „Smír a klidné narovnání!“ Šeptali a volali jiní.

„Vyslovte se určitěji, co chcete, pane Žerotine, naznačit úskoky jednotlivců.“ Promluvil pobouřeně Thurn.

„Kdo zúmyslně a vědomě boří blaha národa a vlasti chrám, kdo káže, že v půdě krvi synů pokropené může vykvestí blaho matky, kdo národ dobrý avšak krátkozraký vehání vědomě na dráhu zpourey protizákonné; ten jest úskočný zločinec, veřejně dím, že hoden smrti ukrutné! Měl-li by kdo za přečin ve světě trestán smrtí býti, pak má být člověk takový trestán být po zákonu již smrtí nejhroznější!“ Mluvil rozníceně Žerotín, odváženě jeho zhledy plály.

Thurn zbledl, chvějícím se hlasem nevole jal se odpovídati :

„Nenávidím s vámi muže takového, mnohem více však tupím muže, jenž se hodí hned k zastávání otročitele, hned k zastávání otroka, jenž dnes přísahají k té, zejtra k oné korouhvi, jenž dnes umírají pro národ, by se zejtra milkovali s jeho katany; ano mnohem více nenávidím odrodilé větroplachy národní! Lid takový jest Bohem seslaný trest na zem, hlavně pak v dobách důležitých! Pro pravdu a právo zhynout v čestném boji, není potupné, potupné však jest opustit podle prapor ten v čas potřeby za doby důležité.“

„Uduste, pane Thurne, náruživé hnutí. Náruživost boří, avšak nestaví. Pomněte, že rozhodujem osud millionů!“ Upomínal mírně Harant.

„Ať mluví Thurn!“ Hřmělo množství a vítězně pokračoval hrabě dále.

„Hanba všem, jenž se přidržují k zbaběl-cům, jak jsou Adam a Albrecht Waldštýn, dějiny vlasti se uzardějí, až budou vpisovat jména ta v desky své. Kdo se bojí o život choulostivě, když upí v nebezpečí drahá vlast, a přede jest najezd na naše práva, najezd na život náš, nechť se připojí k onomu hloučkku, já a přátelé moji volíme smrt na bojišti čestném pro drahou vlast!“

„To vůle naše! Buď nám musí navraceny býti svobody úplné dobrovolně, aneb je budem s mečem v ruce chrániti a hájiti proti nepřáte-
telům všem!“ Hlásalo množství.

Žerotín zaslzel.

„Bohužel, přišel jsem pozdě, nelze více napraviti, co již pokaženo!“ Pravil bolestně.

„Nestává slov, kteráž by nás vlákala do pasti!“ Zahřměl Kolon z Felsu.

„Zatemnělost plodí zneuznání!“ Pravil bolně Žerotín, zahořel nevolí. „Bratří draží, uposlechněte hlasu mého, podejte ruku k smíření!“

„Dejte a pojistte nám svobody zrušené!“ Zvolal Thurn. „Tak a nejinak se smíříme s trůnem.“

„Nevyplnění žádostí našich vkládá meče v pěstě naše a cesta naše vede k bojišti!“ Zahřměl Kolon.

Žerotín odstoupl a Bohuchval z Lípy předstoupna před množství očekáváním utišené jal se hlasem mocným mluvit:

„Okamžikem tímto přestává J. M. C. Matiaš, jakož i nástupce trůnu Ferdinand II. býti vaším otcem k smíru nakloněným, proměnil se v soudce přísného, a prostředky jeho za to ručí, že bude moci přísně potrestati odbojné poddané!“

Množství bylo ohromeno neočekávaným výslovem. Obraty takové dusí rozdrážděné hmoty.

„Přijímáme obalené znamení, vyzvání k válce. S celým světem podstoupíme boj pro svobodu a právo naše!“ Zvolal Thurn.

Hlučný řinkot a třeskot zbraní potvrdil jeho výslov.

„Pouhým strašákem neb hrozbou nepostrašíte Čechy, z jejichž lůna vyšel Žižka.“ Provolal Kolon.

S nepořízenou opustili vyslanci císařští, jakož i šlechtyný Žerotín shromáždění. Příměří s císařem bylo porušeno, válka takměř nevyhnutelná. Tvrdošijnost stavů Matiáše na nejvýš rozhorlila. Sám Khlesl radil k pokoji, pravě, že stavové žádají jen své. Za to byl obžalován a od Ferdinanda II. uvězněn. Na předkládání Khleslovo odpověděl Matiáš:

„Milejší mi jest království zpustošené, než zatracené!“

Matiáš hlavně Ferdinandem pobádán svolil k válce, brzy na to v 63. roce svého věku dne 20. března 1619 ve Vídni zemřel.

XXVI.

Čechové před Vídní.

Jenerál Buquoi dobyl Písku a hnul se dále k Praze. Stavové se chystali k odporu a vyjednávali s Betlen Gáborom o pomoc, kterouž jim tento také slíbil. Buquoi byl zprávou arciknížete Leopolda ve svém pochodu zastaven a nazpět povolán. Co Buquoi v Čechách ležel, vrazil Thurn k Vídni a jal se sídlo císařské obléhati.

* * *

Černé mraky tížily na obloze zahalující celou přírodu v temno. Zem se otrásala a duněla hřměním děl oblehatelů Vídně. Zdálo se, že se přiblížil den pádu Vídně staroslavné. Jako hustý

dešť sypaly se koule z děsných jíců na město ustrašené. I zdi zámku císařského počínaly okoušeti moc střelby neustálé, až v tento chrám národů létaly kule bořící. Všude bouření a pustošení.

„Vy jste mistrní dělostřelec, rytíři Harante!“ Pravil Thurn, velitel vojáků obléhajících k Harantovi, jenž dělostřelstvu velel. „Vaše hudba se asi obyvatelům zámku nelíbí!“

„Miluji více mír než válku, proto však předc umím válčiti!“ Odpovídal Harant.

„Brána se našimi příbuznými v městě již otevře, oznámení již v městě dáno!“ Zvolal Ondřej Thonradl přiblíže se k Thurnovi.

„Konečně předc se nám podaří skrotit Ferdinanda pyšného!“ Zvolal radostně Thurn. „Držte se, Harante, hřměte salve ku dílu pokořování!“

Rychle zmizel v dýmu prachovém. A opět houkala děla v síle obnovené, opět se chvěla země a vzduch zatemnily oblaky dýmové.

V zámku císařském bylo velmi smutno. Strašlivě pustošila děla nepřátel, bývalých poddaných, palác vládcův. Starobylé zdě na mnoha místech počínaly pukati, okna roztržštěná, všude pusto a

spousta, všude boření a ničení. Byl to v povážlivém postavení Ferdinand, neboť celá část obyvatelstva Vídeňského k protestantům se přiznávající od něho odpadla a s jeho nepřáteli se spojila. Cisař Ferdinand opuštěn, bez rady a bez pomoci klečel před křížem a vroucně se modlil. Strašlivý ryk, jenž před palácem povstal přerušil modlitbu, k největšímu ustrnutí viděl, hledě oknem ven, v nádvoří tlupu ozbrojenců strany nepřátelské v palác se vdirati. Zbledl ustrašením, v brzce však přemohl slabost svou velkou mocí duševní. Chladně očekával vetřelce, neboť poznával, že jemu zajisté platí jejich návštěva. Již slyšel kročeje se blížící, dveře komnat praštěly mocí se vdirajících, v praskot ten a v třeskot náčiní ničeného se mísilo hřmění děl strašlivé, konečně vyvrátili dveře do komnaty, v níž Ferdinand chladně zbouřené očekával. Thonradl byl náčelníkem tlupy.

Pyšně se postavil Ferdinand sebrav veškerou moc a přítomnost svou před vetřelé a mocně se tázal:

Tak-li přednáší poddaní vládci žádosti své? Jiskrný zrak upřel na Thonradla ustupujícího.

Žádný neodpovídal, všickni byl zjevem tímto zaraženi.

Po dlouho chvíli se Thonradl zmužil a odpověděl :

„Známe pouze císaře, kterýž umí držeti svobody a práva svým poddaným udělené, ne však vládce, kterýž Matiaše ku porušení svobod a práv našich pohnul a ponoukal! Žádáme svá práva, a aby nám na vždy pojištěny byly, staniž se vládce náš protestantem! To jest vůle stavů, takli se Ferdinandu líbí učiniti, pak jen může naším vládcem se státi. Jinak neskloní před ním šiji Český lev! Dříve musí obnoviti přísahu, že chce svobody a práva naše hájiti a udržovati co protestant, a pak teprv může dosednouti na stolec králův Českých!

„Nikdy!“ Zvolal Ferdinand. „Není hodno císaře, aby vyjednával s poddanými zbouřenými.“ Tak právě od zbouřených se odvrátil.

„První oddíl svého posláním jsem vyslovil, přicházím k druhému. Nepodvolí-li se císař Ferdinand katolický vůli naší“ přiblížil se k císaři a uchopil knoflík jeho kabátce, „pak mu ulétne

hlava, jako plíšek tento od jeho kabátu!“ Ukrouť knoflík mrštil ním o zem.

„Odstup hanebníku!“ Zkříkl Jetřich uchopě Thonradla za límec. „Nekázali ti stavové Čeští, abys nepoškrvnil posvátnost osoby vládcovy, rozkazující tobě, abys mu sdělil jejich vůli! Zpátky! Nedotýkejte se osoby vládcovy!“ Hřměl dále a předstoupil před Ferdinanda.

„Ha, zradný padouchu, synu odrodilý pravdy zhyň, jako zhyne a zhynouti musí Ferdinand!“ Zkříkl divoce Thonradl, tase meč.

„Milerád pchroužím meč svůj v zrádnou krev tvou, padouchu!“ Zvolal Jetřich žena pádným mečem po Thonradlovi.

„Zadržte!“ Zvolal Ferdinand. Další slova jeho přerušil třeskot polnic na nádvoří.

„Dampierre se svými kyrysníky jest ve Vídni!“ Volali hlasové.

„Skrýjte se, zachovejte život svůj!“ Volal uděšený Thonradl.

Znovu zazněl sesílený zvuk poknic a tím více zbouřené množství poděsil.

V největším nepořádku prchali.

„Zůstaňte, šlechetný ochrance mého života! Musím se vám odměniti, špatná vás v ležení protestantů očekává odměna. Zůstaňte ve Vídni!“

„Nikdy milosti císařská! Život můj náleží vlasti, ač dobře vím, že jdeme v ústrety záhubě, předc mi nelze více změnití směr kroků svých.“ Odpovídal určitě Jetřich.

„Zůstaňte! Líto mi vás, aby jste měl se zbouřenci zahynouti! Opouštěje Vídeň ubíráte se v jistou záhubu!“

„Nemohu, milosti! Smrt hledám a zde bych ji možno nenašel. Temná mi kyne budoucnost. Pomatenec si jenom přeje, aby dlouho temnem krácel!“

„Jsem s to, abych temno budoucnosti vaší objasnil sluncem blaha, protože neopouštějte dvoru mého!“

„Mnoho mohou vládcové světa, navrátiti poklid ducha pozbytý ni jednomu poddanému nemohou!“ Odpovídal temně Jetřich a měl se k odchodu.

„Žádejte tedy jinou odměnu. Nechci, aby jste mohl říci, že jsem vaším dlužníkem!“

„Prospěje-li Čech trůnu, hájí-li pravo a čest, nikdy nežádá odměny.“ Pravil vážně Jetřich. „Neznáte Čechy své, kdyby jste je poznal, možno, že by jste se naučil, milosti, o nich jinak smýšleti.“

„Kdyby všickni Čechové byli takoví, jako vy, pyšen bych musel býti, co jejích vládce! Bohužel, že okolnosti nás staví v boje kruté! Vezměte prsten tento na památku. Bude-li vám kdy od mé hroziti nebezpečí, bude vám vyprostitelem!“ Pravil Ferdinand vtiskovav prsten velký Jetřichovi do ruky.

Jetřich se zachvěl a ledově pravil: „S Bohem ujče! Za život svůj děkujete levobočku Rudolfa II.!“ Rychle odkvapil.

* * *

Příchod kyrysníků Dampierrových vzbudil ve Vídeňanech odvahu a hrdinství chystali se k bránění města proti nepříteli. Thurn neustál měst súzovati a nepřetržitou střelbou z děl pustošiti nejčelnější stavby Vídeňské. V Čechách zatím porazil Buquoi Mansfelda, kteréhož stavové do služby své najali, u Netolic. Buquoi počal drancovati a pleniti po zemi veškeré, tak že sta-

vové donuceni byli, Thurna na rychlo od Vídně ku pomoci proti Buquoiovi do Čech povolati. Thurn odtáhl od Vídně a odebral se do Čech. Ferdinand hledal pomoci u všech takměř dvorů a velmožů Evropských a ode všad mu byla také přislíbena. Odjel pak do Frankobrodu, kde slavně za císaře korunován byl. Čechové se ulekli korunování tohoto, nebyli na ně žádný zřetel brán.

XXVII.

H á t a.

Jak pusto a nehostino bývá v přírodě, když se den ku konci sklání a na obloze bouře děsná k výbuchu se chystá? — Tak mrtvo, tak úzko, že člověku teskno. I skály srázovité se kaboní, smrky věkovité úzkostně šumí větvemi, divý víchr boz ustání mocně do nich věje. Ubohé to listí odloučeno od matky větve větry nemilosrdnými bez cíle a směru proletuje pustým obzorem. Ubohé ptactvo, i ono se děsí a hledá přitulek. Blesky se v pozdálí kříží, hrom z hlouby rachotí, noc temní a temní. A hle, i postava lidská spěchá krokem klopýtavým k svému přítulku.

Hrozitáne, člověče, lékař se bouře přírody, a přede se domnívaš směle, žes přírody vládce a pán! Lidská bytost tolik protiv v sobě zahrnuje, že nesnadné jest probřednout bludištěm tím.

Po nerovné cestě klopýtá stará Háta, tak jí nazval lid, v údolí. I v šediny choré stařeny věje drzý víchr a rozdouvá je po obličejí svrázkovatělem. Shrbená postava vší silou se a mocí větru opírá, by rovnováhu nepozbyla. Podle cesty propašť, nad cestou příkrá straň, nad hlavou bouře rozliténá. Blesky se kríží, hrom blíže rachotí, Háta co možná nejrychleji se po cestě plíží. A za Hátou krokem ducha temné noci se žene vysoký muž. Celý černý, jako děsný havran, po boku pádný meč. Vyslala jej smrt, aby jí přinesl oběť, na níž tak dlouho čekala?

Háta dobelhala malé chýže, rychle odevřela a vklouzla v nízkou síň.

„Přede jsem se dobelhala krovu bezpečného!“ Pravila s povzdechem, odkládajíc v světnici skromné koš s rostlinami naplněný a hůl. Pak sklesla na vetchou židlici.

„Proč jsem před lety již nesklesla v hrob, k jakému cíli se mám ještě plížití životem.

Škoda že nemůžem žítí, jak dlouho by nám milo bylo.“

Hlučné zaklepaní na dveře přerušilo další samomluvu Hátinu.

Poděšená se vztýčila, rychle šla odevřít.

„Odpustte, stařeno, že vás znepokojuji.“

Pravil mírné vstouptlý cizinec, sdělavaje promoklý plášť s ramen. „Venku jest děsná bouře, nelze mi dále jíti.“

„Mileráda poskytnu každému službu lásky.“ Odvětila stařena, úsměv její podobal se úšklebku. „Co mám mileráda vám, drahý pane, poskytnu. Co mohu míti, dobře víte, což může míti chorá stařena?“

„Žádám jen přístřešek!“

Blesk se skřížil a mžikem osvětlil atletickou postavu cizince a upachtěním zardělý obličej.

„Pro Bůh pane, od kuď přicházíte?“ Tázala se s údivem stařena.

„Co vám chybí, že se mne děsíte? Cestuji do Prahy!“ Odpovídal cizinec.

Stařena umlkla.

„Proč jste na jednou tak zaražena!“ Tázal se rozčilený cizinec.

„Pouhá upomínka na doby dávno minulé zasmušuje mysl mou, drahý pane. Nemyslete, že nemá chorá stařena žádné minulosti.“ Pravila bolestně Hátá.

„Nemožno vám sdělití mi podnět bolestné upomínky vaší?“ Tázal se zvědavě cizinec.

„Bylo by to dlouhé, nezajímavé vypravování. Vy jste utrmácen, milejší vám zajisté bude odpočinek, než poslouchati pohádku neznámé stařený.“ Odpovídala temně stařena, anaž se záhadností svou cizinci stávala zájemnější.

Stařena přinesla chléb a mléko.

„Přijměte skromné dárky ty, kéž by vám dobře chutnaly. Nemůže vám stará Hátá poskytnouti pokrm cennější.“

„Nežádám od vás ničeho!“ Děł určitě cizinec.“

„Nehněvejte starou Hátu, jestiž ráda, může-li ulevit strasti trpícím, arcit jí žádný, žádný neuleví!“

„Nuže budiž!“ Děł cizinec a chutně požíval čerstvé mléko a skývu chleba.

Hátá zatím připravola lůžko.

„Děkuji vám za tím. Mléko vaše jest dobré i chléb jest chutný!“ Pravil cizinec, když byl pojedl.

„Hlad koření jídlo kažké, pane! Nyní se však již uložte.“

„Já? Mé oči nepotřebuji spánku, dí lid pověrečný a já to také tvrdím. Budu pozorovati bouři krásnou. Což myslíte, že může starý člověk spáti, voláli Nejvyšší tvorstvo k modlitbě? O mne se nestarejte ani za mák, lehnete a bezpečně spěte a nechte si mnoho krásného zdáti.“

Cizinec se uložil.

„Záhadná ženština! Snad mne poznala?“ Brzy však umdlen usnul.

Stařena nespala.

„Nápodobná podobnost. Jest to celá matka!“ Mluvila. Dosud ji vidím, když mi poklady srdce svého, dítky své svěřovala. O ubohá, lepšího byla osudu hodna!“

Blesky mnohy osvětlily světnici a vždy se zarazila stařena, pohlédla-li v líce spícího cizince.

A opět bylo hlučně na dveře chýže bouřeno.

„Odevř bábo, čarodějko! Háto, prožluklá čertovice otevřeš!“ Řval hlas chraplavý před chýží.

„Co tě ďásy berou?“ Zvolala stařena odvírajíc dveře.

Do chýže vevrávorál neohrabaný kolohnát. Rozškubaný plášť visel na vyzáblé postavě, rozjizvený obličej děsnily havraní, nepořádně rozježené kadeře a blesk dodával hrubým tahům jeho divost.

„Haha, Hátko, dosud nespíš? Sovo, co ještě tropíš? Sháníš čáry, chytáš skřítky, schováváš blesk aneb temno mraků, babice? Vynajdi čáry, jak se dluhy zahlazují se země a pak ti postaví lidstvo celé, krákoravá, pomník z dukátů? Po jiných čárách není nic!“ Hulákal vevrávoralý.

„Co tě dnes rarach poštval, Borši? Co žádáš? Stiš se!“

„Rarach mne nepoštval, kapsa prázdná mne poštvala. Co žádám? Abys kapsu naplnila. Stišit se snad mám, abych nepokazil tvůj jemný sluch, abys dobře šeptání ďasů slyšela? Hádej Háto čarodějná, co chci! Hádej, hádej!“

„Vyburáčet mne ze spaní!“

„Nikoliv, bábo, tys se zmýlila, já chci jed. Jed, bábo, ale silný, mocný neomylný jed.“

„A k čemu potřebuješ Borší jedu? Tázala se Háta.

„Abych vyhladil ohyzdného mola z českého kožicha, babice. Co ti však do toho. Nemám času, abych s tebou daremně žvástal, pospěš si a dej sem silný, mocný jed. Můj pán ti váček tento zaň posílá. Nějaký zlaták vklouzne zajisté také v kapsu mou; neboť já mu o tobě poradil.“

„A jaký má jed ten býti?“

„Jedovatý, ano více nežli jedovatý. Máš-li kus jedu svého, dej mi od něho! Jen si pospěš, dračice!

Háta odevřela malou skříňku, a podala Boršovi malou lahvičku.

„Patnáct minut stačí, a život zmizí z těla nassáklého touto vodičkou.“ Pravila.

„Ach, Háto, tys příliš dobrotiva. Nech se obejmouti! Dračici může obejmout a na srdce své tisknout krkavec!“ Zvolal Boreš, chtěje Hátu obejmouti.

V tom se vztýčil cizinec probuzený a chopě Borše za límec mocně se rozkřikl: „Zpátky padouchu! Luna osvětila cizincovu tvář sessinavělou.

„Bůh mi buď milostiv!“ Zvolal úpěnlivě Boreš.

„I ty padouchu pomáhals mne ničiti bídným Jezuitům, i tys přiložil hřivnu svou v břímě ramena má tížící. Mohl bych tě nyní co červa rozšlápnouti, mohl bych zbrotit zbraň svou v černé krvy tvé, avšak hnusně by plála skvrna ta na meči syna Rudolfova! Pamatuj si však dobře, jestli tě ještě jednou v životě potkám, pak smiř se s Hospodynem, plesnivý šibale. Tys návodem Antonia Don Cäsara Sinapiem ponoukl, aby se pokoušel svésti Ludmilu, tys pomáhal ničit nejkrásnější okamžik mého života. Tys s Antoniem osnoval plány proti Rudolfovi, já byl rámě výkonné vašich úsnesů, tys proměnil syna v zrádce otce svého! Nyní tě opět dopaduji při činu hanebném! Nač potřebuješ jedu, bídničku? Zahřměl Jetřich tak, že nohy pod Borešem klesaly.

„Pro Bůh, milosti, já nejsem vinník, jsemť sluha pánů svých, nemohu za jich ničemnosti!“
Úpěl Boreš.

„A jak se jmenuje nynější tvůj pán?“

„Pouze dle podoby, ne pak dle jména jest mi znám !

„Nuže, k jakémuž účelu kupovals jed?“

„Bedřich měl zhynout, mnohdy pán pravil, radě se s jinými.“ Zachrptěl zmáломyslněly Boreš.

„Pro Bůh!“ Zvolala Háta překvapená, i Jetřich se zarazil. Boreš použiv okamžiku tohoto, rychle prchl.

„Dobře, žes prchl bídníku! Bohdá, že mi bude dopřáno přerušit podle plány tvé, zchýtralče!“ Zvolal Jetřich, když se byl spamatoval. „Politování hodný jsi Bedřichu! Tvé téměř není utvořeno, aby neslo korunu Českou!“

„Pane, není vaše jméno Jetřich?“ Tázala se napnutě Háta.

„Co v tom nalezáte podivného? Jmenují se Jetřich !“

„Bohu díky neskončené buďtež vzdány, že mi dopřál nad hrobem ještě jednou spatřit svého miláčka!“ Zajásala stařena.

„Co počínáte?“ Zvolal překvapený Jetřich.

„O, odpustte, promiňte staré věrné chůvě, že se dětinně raduje, když svého dávno pozbytého schovance opět spatřuje!“

„Co mluvíte? Já jsem váš schovanec? Vysvětlete nepochopitelná slova svá určitěji!“

„Usaďte se, a popřejte sluchu vypravování sprosté stařeny, bývalé chůvy své!“ Pravila Hátá a při bledém svitu něžné luny započala vypravovati:

„Krásné to byly doby, když mne svět nazýval mladou, tenkrát, vládl Maxmilian, a v Rudolfovi bylo slunce jasnější ještě spatřováno. Tenkrát, na počátku vlády bydleli rodičové vaši nedaleko Prahy v zámku vašich předků. Otec váš byl muž šlechtitný, matka vaše anjel vtělený. Za pobytu ve Vídni, otec váš byl dlouho služebníkem Maximiliana, navštěvoval velmi často dům náš sličný jinoch. Najednou přestal nás navštěvovati. Po krátkém čase vy jste se narodil. Od

té doby zmalatněl otec váš, zatemněl a po krátkém čase jsme se odebrali do Čech. Po několika letech zemřela vaše matka. Otec byl tímto pádem zničen. Stále navštěvoval hrob zemřelé a mnohdy na něm po více hodin prodléval hořké slzy roně. Rozmanité se děly činy, mnohé vás potkaly nehody, příčiny jich jsem neznala. Jednoho dne ke mě přišel a dával mi velkou listinu do ruky. Anno, tobě odporoučím dítky svoje, zde jest můj kšaft i odkaz matky zemřelé, kterýž jsem nechtěl dříve za života svého tobě vydati, stojím však nad hrobem, vezmi listy tyto, budou později, bohužel, památkou takměř jedinou dítek na nás jejich — —. Nedomluvil, slzy polily utrápené jeho líce. Po několika dnech zmizel, aniž by věděl kdo kam. Úskoky rozmanitými se zmocnil bratr vašeho otce jmění vaší rodiny, já pak jsem zámysl matky vaší vyplnit chtěla, vás a sestru vaší nesla do Prahy k bratru matčinu. Na cestě jsem padla, milosrdný pocestný se ujal vás i sestry vaší, mne pak odnesli do blízké vesnice. Nežádejte si vědět jméno vaše rodinné, pysky mé váže přísaha mlčenlivosti, již jsem na žádost matky vaší složila.“

„Kéž bych byl tenkrátě zhynul! Bylo by mi lépe bývalo! A co se dělo s vámi dále?“ Tá-
zal se Jetřich.

„Marně jsem se snažila, když jsem ze mdlob
procitla nalezti stopu vaši. Upadla jsem v bídu
a pověřčivost lidu dopomohla mi k výživě. Lé-
čím, radím, hádám, připravuji mastě a tak se
živím. O, jak jsem šťastná, že vás opět vidím!“

I Jetřich vypravoval své příhody.

Slunce vycházelo a zlatilo již lemy blíz-
kých vrchů.

„Milá Háto, spěchám k cíli své cesty do
Prahy, nemohu se ani po okamžik již déle zde
zdržeti; Putuj na hrad Pecku,* tam dlí sestra
má, tam se možná ještě uhlídáme.“ Jetřich od-
kvapil vtiskna otařeně několik stříbrňáků do ruky.

„S Bohem, drahý pane, On vás opatruj!“
Volala Háta za rychle odkvapujícíím.

Slunce vyšlo již v úplné své kráse a obži-
vilo celou přírodu.

XXVII.

Bedřich Falcký.

Stavové Čeští, Moravští i Lužičtí i stavové knížetství Rakouských a vévodství Slezských zvolili po dlouhém rokování a navrhování hlavně vlivem Viléma z Roupova falckraběte Bedřicha za krále 5. září 1619.; 31. října vtrhl slavně do Prahy a 4. listopadu byl v domě Pražském korunován. Znovu se sebrala vojska stavů a obléhali po druhé Vídeň. Počasím nepříznivým byli však donuceni bez výsledků odtáhnouti, i Bethlen Gábor příměří uzavřel. Za tím se císař Ferdinand s mocnými spojil mocnáři ku táhu válečnému proti stavům odbojným. I Bedřich vyhledával pomoc u stavů Německých, dostal však

za odpověď, že se pouze na mocnou pomoc jejich co falckrabě, ne pak co král Český spolehnouti může, v cizí zemi, že ho chránit nemusí a nebudou. Tak se viděli Čechové opuštěny proti tak ohromné moci, jakouž Ferdinand na ně udeřiti zamýšlel. Volba Bedřicha mrzela mnohé, neboť jsa Kalvín, více kalvínskému vyznání než lutheránskému přál. Vandalsky nejcennější poklady uměny v kostelích ničeny a bořeny a veškeré obřady v jednoduchosti kalvínského vyznání zavaděny. Šimon Kapihorský líčí pustošení tato v kostelích Pražských povstala velmi živě, anaž se 21. prosince 1619 v dómě Pražském pak hlavně udála.

Veškeré oltáře, kříže a obrazy byly vylámány a strhány sekerami a motykami. Veliký kříž nad chorem a několik obrazů chtěno zvolna spustiti, avšak dle rozkazů vyššího musely bez vši pozornosti a opatrnosti svrženy býti. Mříže-železné u hrobu svatého zpovědníka byly vylámány, hroby svatých patronů oloupeny a obrány. Znameníť kříž, jež Rudolf velikým nákladem z Milána přivezti dal, nechaje jej podle hrobek císařských postaviti, byl sotva pánem z Lobkovic zachován.

Sám jsem viděl, jak velmi nešetrně reliquie z oltářů v kapli Pernštýnské vylámány, na zem uvrženy a rozšlapány byly. Plné koše pozůstatků svatých se pálily.

27. a 28. prosince byly všechny oltáře vyházeny, znamenitý obraz v kapli sv. Sigmunda od Lukáše Kranacha úplně roztrhán byl. I fresky všechny měly zničeny býti. Na varování stavů král odpověděl. „Já to ani nenařídil ani nevykonal; vaši to udělali, tedy i chtěli, já jim nezabraňoval!“ Tak odvracel Bedřich lid a všeobecnou příchýlnost od sebe.

Samy Čechové nebyli s Bedřichem spokojeni. Veškeré poměry a okolnosti označovaly, že se blíží okamžik velkých převratů. Bedřich sám od povahy málomyslný jsa okolnostmi stále se horšícími ještě zmalatněl. S sebou přivedl do Čech množství Němců, což šlechtě vlastenecké opět po chuti nebylo, zvláště když poslednějším, jako Hohenloheovi, Anhaltovi, a j., přednost před šlechtou Českou dával. Když Čechům nanejvýš svornosti a spojení sil všech zapotřebí bylo, počínali býti nesvorní a nesjednocení ve prospěch nepřátel stále silnoucích. Kletba Slovanů, nesvor-

nost a dvojení, příkře počala opět vystupovati v době té, by k stávajícím již truchlodějům připojila nový, daleko truchlejší.

Rudolf by byl býval šťasten, co jednoduchý, soukromný učenec, Bedřich by byl býval šťasten, kdyby mu bylo nebe přálo státi se vládcem hostinských povinnovaných jej hostiti. Hostina byla jeho zábava nejmilejší, náležet k oněm, jimž jest žaludek života klenot nejdražší. Jen mohl zvolati: O, jak rozumně vše v přírodě stvořeno, i na blaženost lidskou nezapomenuto uděleným žaludku nenasyceného!“

Hostina sledovala hostině, rozvraštěná pak šlechta sama sebou vládla. Pro hody zapomenul že vládnout má. Bylo to postavení kruté. Mocný nepřítel, silou sjednocenou, se chystal udeřiti na stavy rozdvojené, a jaká jim kynula budoucnost? Smutno bylo v krásné zemi Čechů hrdinných, nenáviděli se rodní bratři a otec jejich nepřírozený nedbal, ano takměř nenáviděl z velkých slabosti svých dítky své. Byly to dítky velké, mocné, otec pak malý, vrtkavý a slabý; jakž jinak, než že v takové rodině musel být svár a vraštění domovem? Velká a mnohdy dějinami

národů odůvodněná pravda jesti výslov: Jen kdo s národem cítí a pracuje, jest s to prospěti jeho blahu!

Bedřich byl národu cizí, volba jeho byl plod neduživosti národní, bohužel že musela tak trpce pykána býti! Kdo muž napraviti, co stalého! Dějiny jsou obraz, v němž národ minulost svou vidě i budoucnost svou dle přítomnosti s minulostí porovnanou spatřiti může!

* * *

Bedřich ve vybrané společnosti hodoval. Můželi se tomu kdo diviti? Druhdy se říkávalo, nezřídka Rudolf se uzavřel v svých komnatách s učenici svými, aneb stojí v jelením příkopě pohřížen v pohled na lva a na dravce ostatní; za Bedřicha mohlo se stát heslem: Lépe hodovati, nežli vládnouti! Bedřich byl též s mistry pospolu a zkoušel také díla mistrů kuchařů. Byl výborný znatel všeho, co kuchyň poskytuje a co se v sklepích schovává a ukládá. Co byla Rudolfovi země a obloha, to byla Bedřichovi kuchyň a sklep, oboum pak málo záleže na národě. Kletba to dějin, zárod našeho pádu! Oba chybovali, onen

duchem, tento tělem, a těžce nesla země Česká výjevy a následky příčin těchto.

Nuže tedy, Bedřich v skvostném sále v společnosti svých krajanů, málo při tabuli Čechů bývalo, a sličných dám si hová, baže zrak na jídlech nevydáváných a sytě žaludek mozolami úpícího národa. Taková jídla arcif neuměli Rudolfovi kuchaři jeho doktoři, hvězdaři a alchymisté vařiti a připravovati, vonné, čich i oko bavné a hrdlo-dráždící pochoutky byly však předkládány králi lahůtkářů všech! Studium doby Bedřichovy, kéž by lzelo skvrnu tuto s velkolepých maleb dějin našich vymazati, zanášelo se pouze gastronomií, leskla-li Čechie za Rudolfa na prvním stupni vzdělanosti mezi zeměmi, mohla se za doby Bedřichové honositi proslulostí gastronomickou. Přítomnost kračí vždy na hrobech minulosti, kuchaři kráčeli po troskách chrámu uměn Českých a po jejich hrobech, pozhasinalé pochodně věd veškerých rozžhal Mars a máchaje jimi po zemi vešké vyvolával děsné hrůzy války; Bedřich pak velel družstvu svému, by těmi plápolami podpalovali oheň v kuchyni. Bedřich nedbal na nic, ani na národ, ani na zem, on hodoval a

byl šťasten. Nyní se táží nebyl-li veliký? — — Dnes byl v pravdě příliš milostiv, i více pánů Českých sezváno k tabuli králově, zde zasmušilý Harant podle Thurna a vedle Anhalta, tam šlechtetný Václav z Roupova. A onen slabý, rozmazlený mužík spíše šlechtickému studentu nežli členu společnosti tak přímé podoben, onen zbožňovatel Ganymeda, a Hebe má být Bedřich, král — král Čechů, jimž nebezpečí tak ohromné hrozí? To má být velitel lodě děsnými víchry zmítané? O, Čechové, neoslýchali jste se při volbě své mužíka tohoto připojiti ve velebnou řádu proslulých panovníků svých?! Kam vás vedla zaslepenost, bojarové slavní Slávy? O potupo hnusná! Ironie dějin vlasti krásné! A Bedřichu, jaks se mohl osměliti opustit svou falekrábskou tabuli a zasednout v síně krále Českého! Volitelé tě přecenili a ty ses přecenil samotén!

To jest tedy ten muž, jemuž osud přímě káže mocnou páždí uchopit se meče a hřímajícím slovem, bystrým rozumem, ploditelem to velkých myšlének, uchopit se strany potlačované, a hájit její právo a provést její žádostě na obdiv světa

celého? A vy se necháváte konýšit doufáním v možnost takovou Čechové? — O, krátkozrací! — Ba příliš krátkozrací! Dejte jemu a vašim nepřátelům nuž a vidličku, ne však meče břitké, pak na nich zvítězí. Hřmění děl neuvyklo ucho jeho přivyklé líbeznému hudbě dvorských hudeců, zápach prachu nerovná se příjemné vůni kuchyně. Marné jest vaše doufání. O poznávali mnozí dobře, že chybili, marné však bylo poznání to, nelzelo chybu více napravit.

„Nepokojní jsou tedy milí Čechové, že jsme kázali zbytečné okrasy z chrámů odstranit?“ Tá-
zal se lhostejně Bedřich. „Nebyl bych se nikdy nadál, že tak lehce lze Čechy nespokojenými učiniti!“

„Milosti, nedivte se tomu. Loučí-li se syn s odkazem otce milového, vždy se rmoutívá.“ Odpovídal temně Harant. „Na krásu, vznešenost, na poklady umělecké v našich chrámech uložené jsme se pyšnivali a nyní bohužel jen víme, jak to někdy bývalo. Milosti pohnutek tu dosti k nevoli. Takové novoty nikdy nevzbudí souhlas Čechů pyšných na svou minulost a honosících se přítomností svou!“

„Pakli k dobrému novota přivádí, nikdy nenajde v Čechách ohlasu.“ Podotýkal s úštěpkem Anhalt.

„Myslete dříve, pane Anhalte, než započnete urážeti!“ Zvolal nevolně Budova. „Loučí-li se Čech se starobylými návyky, podkopává-li se budova jeho víry a práva, anáž se opevňovati má, aby vítězně vyšla z boje jí hrozícího, nemůže nikdy být k počínání takovému Čech lhostejný! Pro víru a volnost chystáme životy své v oběť!“

„Pane Budovče, tvrdošijnost jest hlavní ctnost Čechů!“ Zkříkl zapomínaje na přítomnost Bedřicha.

Bedřich, strachuje se dalších rozmyšlek vstal a zvolal: „Sláva statné šlechtě České!“ a notně připil, a poháry zařinkaly, sváry se stišily.

Příkladný to prostředek krále, tišit sváry poddaných svých!

„Sláva Bedřichu králi našemu!“ Volali Němci přítomní, šlechticové Čeští smutně před se pohlíželi, pohary k ústům kloníce nepili.

Poháry nově přinešeným vínem se plnily. Bedřich si liboval v přípitkách.

„Zhouba nepřátelům našim!“ Zvolal a jal se opět píti. A již i shromáždění všickni pohary zdvíhali. V tom se dvěře rozlétly a do hodovní síně vrazil Jetřich rozčilený.

„Nepijte! Pijete jed! Zkřikl a ustrašení vypustili poháry z rukou stuhlých.

Bedřich sbledl, milovalť život nade všecko, smrt končila veškeré života slasti, a že by ve víně zamilovaném smrt mohl vypiti, toho se ani ve snu nenadál!

„Co diš cizinče?“ Zvolal poděšený.

„Že víno vaše otráveno jest!“ Odpovídal určitě Jetřich. „Číšník váš, králi, jest hoden smrti, nešetře života vašeho nalil ve víno nyní nalévané jedu. Byl jsem přítomen, když jed byl kupován, viděl jsem, když byl číšníkovi odevzdán, a také když jej tento ve víno nakapal.“ Mluvil vážně Jetřich.

„Necht vypije víno sám!“ Volali hosté.

„Ano, číšníku, musíš píti! Líto mi tě, tys býval dobrý, schopný číšník!“ Pravil málomyslný Bedřich.

Číšník zbledl.

„Milost, králi, kovu lesk ošálil oko i srdce mé! Nevěděl jsem, co jsem do vína lil!“ Úpěl.

„Pij tedy, abys mohl všem travičům oznamovat, že k jejich cechu také náležíš.“ Zvolal Hohenlohe.

„Necht vyprázdní pohar!“ Kázal Bedřich směšnou přísností, číšník byl odveden.

„Vy pak pane šlechtný, budete povždy hostem naším vítaným u dvora našeho, povyšujeme vás do stavu rytířského!“ Pravil Bedřich „Jak se nazýváte?“

„Jetřich, králi!“ Odpovídal krátce tázaný.

„Rodinné pak jméno vaše?“ Tázal se dále král. Jetřich se zamlčel.

„Proč mlčíte?“ Tázal se s údivem Bedřich.

„Vyslovím-li právě jméno své, nebude mi třeba vyznamenání vašeho, králi!“

„Mluvte jen, jsme s to odměnit velký váš čin.“

„Nežádal bych odměny, kdybych byl pouze Čech, co levoboček Rudolfa II. pohrdám vaší odměnou! Ruka tvá, slabý králi, není s to stišiti mé vnitřní boje, jiného pak nevím, co bych žádal!“ Tak právě zvolna z hodovní síně odcházel.

Na prachu síně, jako by se rozmyslel, se zastavil a navratě se v ustrnuté shromáždění pravil. „Vám, králi, mohu já milost proukázat. Jste bojácný, osud vás vehnal v boj živlů krutých, vám hrozí záhuba. Padnem-li pro čest a slávu svou co věrný vlasti synové, padnete v ruce nepřátel, budete odsouzen a možná odpraven. Líto by mi vás bylo, kdyby jste za vlast naši padnouti měl, nejsa Čech. Tento klenot vás zachrání!“ Tak právě podával Bedřichovi skvostný prsten, dar Ferdinandův. „Prsten ten jest Ferdinandův dar. Bude-li vám hroziti nebezpečí se strany mé, prsten ten vás zachrání!“ Pravil odevzdávaje mu jej. „Přijmete dar ten, může vám život zachovat! Buďte pak s Bohem! S vámi se, bohdá, na bojišti shledám stavové, krále možno, že více nespatriím!“

„Tací jsou Čechové!“ Zvolal zanícený Harant za odcházejícím.

„Snad nabyde mysle, jsa jist svým životem!“ Pravil sám k sobě Jetřich, opouštěje hodovní síň.

XXVII.

Návštěva.

Na vždy-li můj Hektor mne se straní,
Jdouc, kde Achill s nepřístupnou zbraní,
Hrozné Potroklu zže oběti.

Hektorovo loučení.

Rychle se blížil osudný den 8. listopadu 1620, den pohroby ; mělt vlast naši, předky naše i nás na více než půl třetího století pohrobit v hrob temný. Rychle se blížily moci císařské k Čechám. Hohenlohe a Mansfeld byli Buquojem u Langenloisu poraženi, chtěce do Rakous vtrhnouti. Zatím se Maximilian, vévoda Bavorský a Tilly s Buquojem spojili, majíce vespolek 50000 mužů, kurfirst Saský Lužice zatím dobyl a král Polský

hubil zemi Slezskou. Maximilian vrazil se spojenci svými do Čech, dobyl Krumlova a Budějovic, Pradritic a spálil Písek, množství měst ustrašených se na pořád vzdávalo, poznávajíce, že není Anhalt schopen, ač dosti silným vojnám velel, je brániti. A tak se rychle vítěz ku Praze za voji stále coufajícími hnal. U Prahy, u krásné velkolepé Prahy, kde se od jakživa hlavní osudy Čech rozhodovaly, měl opět být vykonán výjev, kterýž po doby věčné nejčernějším havem musí být v obrazech velkých dějin našich zahalen. O Praho, stověžatá Praho, živý, velký pomníku naší minulosti, kéž bys neměla paměti k upomínkám na neblahý den 8 listopadu 1620!

* * *

Anna Salomena, choť Harantova i Ludmila se bavily rozkošnou výhlídkou, anaž se oku z krásného hradu Pečky na malebné údolí naskytovala. Již se svečeřovalo, slunce zašlo za hory. Podzim přemaloval přírodu, dodav jí temnější vzhled, šustěl-li víchr větvemi, odnašel listí suché a schnoucí se stromů, pohrávaje jim nevidi-

telnýma rukama. Blížila se rychle zima a smrti předchází známky rozmanité.

„Škoda vás luhy krásné, že jste pozbyly pestré koberce, líto mi vás lesy věkovité, že jste oněměly, ztratíce zpěvce své, a vy role chudé, o, ubožátka oloupená! Proč medle ještě sněhu prodléváš? Umřelo vše a množství doumírává rozprostírej již jednou roucho umrlčí! O bídničku, ty čekáš, až se rozestře po zemi celé roucho smrti pravé! Ledovče, tys ukrutník! patř na onu lípu v údolí, Ludmilo! Tolikráte jsme za parných dnů pod ní sedávaly a nyní již takměř odlistěna celá!“

„Není-li lípa ona krásné naší vlasti podobná? Mohutné padají ratolestě kmene naší národnosti, i listí svívají diví větrové. Smutním vždy, pomním-li na doby krásné, za nichž mohutný tento rostl peň.“ Odpovídala temně Ludmila.

„Smutná nám v pravdě doba nastala, smutnější všech snad dob minulých. Avšak doufejme v budoucnost, vše může napravit ona.“

„Nenapraví. Spíše k stínům stávajícím stíny nové připojí.“ Dokládala Ludmila.

„Nebud' málomyslná! Dnes Harant i Jetřich přijedou, aby nás odvezli z kláštera našeho do krásné Prahy, po níž tak dlouho již toužím.“

„Nedoufám, že již v Praze tak poklidno, aby nám bylo radno tam se navrátiti. A také si ne-žádám do Prahy jeti. Lépe nám jest v povzdálí od hrobu, v nějž nutně klesne naše národnost.“

Zámecký most zahrčel a do zámku jeli úprkem dva jezdci; byl to Harant doprovázen Jetřichem.

„Dávnoočekávaní již jsou zde!“ Zvolala radostně Salomena, po malé chvilce vstoupili Harant a Jetřich udýchání do komnaty.

„Předc jednou jste si na nás zpomněli. Jste v pravdě trestuhodní!“ Pravila Salomena. „Za to musíte nyní hodně dlouho u nás pobýti.“

„To jest na prosto nemožné! Nedomyšlejte se, žebychom byli prodlévali, mohouce vás navštíviti s příjezdem. Krutá doba vlasti naší nastala, musí Čech, vlastenec, zapomenouti na zájmy srdce veškeré. Několik minut nám pouze dopráno prožit v společnosti vaší, a pak musíme na zpět ku Praze!“ Mluvil temně Harant.

„Co ti chybí, drahý manželé?“

„Mě nic nechybí, avšak drahá vlast lká a pláče, jakž bych já mohl vesel býti!“

„Mluvte pak zřetelněji, co se děje, že nás chcete tak rychle opustit?“ Tázala se Ludmila.

„Zejtra bude před branami Pražskými svedena bitva rozhodná, obě síly stojí proti sobě v počtu úplném, naši nemohou dále coufati. Roje naše stojí zatarášené na Bílé Hoře a chystají se k boji. Možná, že by i tenkrát zvítězil český lev, kdyby měl svou hlavu Českou, vůdcové, naši jsou neschopní na mnoze cizinci, odpor vojska našeho i stavů proti vůdcům jest patrný. Ubohý lve, marně budeš napínati mocné svaly své, abys podrtil nepřátel voje četné, marně proleješ krev svou, nemaje hlavy své půjdeš záhubě v ústrety! Lehce si můžete pomyslit, že nemůžeme chyběti, když se osud vlasti naší rozhoduje. Přijeli jsme s vámi se rozloučiti, i my se musíme v říši předsmrtní odebrati. Milerád však pro vlast do boje táhnu, milerád prsama svýma, srdcem vlastním odvrátím střelu, anáž by vlasti drahé platila, bohužel, že nám nebude možno vybojovat drahé vlasti jasnou duhu míru!“

„Krutá to mluva, však pravdivá!“ Dokládal smutně Harant. „Salomeno, musíme se rozloučiti, tryskem nám jest uháněti ku Praze, aby se nezdál odjezd náš býti zradou věci naší. Musíme rychle nazpět, aby jsme nezmeškali krutý výjev sil tak dlouho po tajmu i zjevně působících. Vždy jsem říkával, jdeme po cestě křivé, na níž nám nekyne blaho ani vítězství. Marné bylo mluvení mé, snad se Bohu zalíbilo zkoušeti své věrné! Brzy bude po všem!“

„Bohužel, že jsme dočkali se dnů tak přesmutných.“ Dokládal Jetřich.

„Drahá choti, padnu-li v boji, nelkej, vykonáváje povinnost, jakouž jsem přísahou králi převzal, jsem na bojišti pro vlast klesl; modli se za mne, jsem hříšník, hlavně mně trápí hřích, že jsem opustil víru otců svých!“

„Ctnost naše pak jest, že jsme vlastenci!“ Pravil ohnivě Jetřich.

Bylo to smutné loučení.

„Pomněnka, snad se vidíme na posled, snad mi nebude více dopřáno tisknout tě v náručí na srdce své, hořčí okamžiky podobné.

„Zejtra, na nejvýš v pozejtří-li se nenavrátime, pak na nás nezapomeňte v modlitbě, padli jsme co hrdinové Čeští!“ Pravil temně Jetřich, když branou ze hradu vyjížděli.

Řetězy zahrčely, most spuštěný zaduněl pod kopyty mohutných ořů, oba jezdcové zmizeli brzy v temnotě.

„Padne-li, jak ho bude škoda!“ Šeptala Háta po nádvoří belhajíc. „Celý otec. Šlechetný, ohnivý, hrdinný a velkomyslný. Na mne arci zapomněl, mělt na pospěch.“

Chladný víchr hvížděl nehostinně krajinou, a honil děsné mraky po obloze, jako by se snažil důstojné jeviště dnu se blížícímu přichystati. Mnohdy se zdálo, když se o skaliny divý víchr rozrážel, aneb když slujemi projížděl, že kvílí duchové, aneb že úpí vrahové blaha a míru země České. Když víchr utichl bylo v přírodě temno, jako v tmavém hrobě. A rychle mijely doby, rychleji než větry poděšené vlastním sykotem a kvílením a den neblahý, osmý listopad se v zápětí za nimi plížil. Kéž by lzelo vynechat den onen v době trvání země České!

XXIX.

Bitva Bělohorská.

Kde jsem? kam jdu? a co za potvora
 Tam své kostmi věnčí temeno?
 Čí krev, hroby? — a v tom zakleno
 Hromem z Krakonošů; Bílá Hora!

J. Kollár.

Bila půlnoc na věži Svatovítské. Smutně
 zněl poslední zvuk zvonu, jako by bolestně dá-
 val sedmému listopadu s Bohem. Děsně zaficely
 větry a nehostinně vál víchr po vysoké rovině
 na Bílé Hoře zahalené v polomrtvé roucho pod-
 zimní. U Jenče a Unhoště hodovala vojska ne-
 přátel, na Hoře Bílé pachtilo se vojsko České

kopáním, tetelilo se zimou a hladem téměř zmí-
 ralo. Rudý plamen vesnic a dvorů, jenž k roz-
 kazu vůdců Českých zapáleny byly na dvě míle
 v okolí zaplašoval temno noční. Byla to strašná
 noc. A když slunce vzešlo a leskem pozdravilo
 osudný, neblahý den, osmý listopad ještě v rou-
 cho mlžné, podobné rouchu nevinnosti, avšak i
 smrti se zahalovalo celé okolí. Ubohé slunce, i
 tys muselo vzjítí, abys bylo svědkem, s co může
 lidstvo ve své rozdrážděnosti náruživé býti! A
 mlhy raní zahalovaly také ležení obou nepřátel-
 ských vojsk. Ubožáci, neznají se, jsou na mnoze
 synové země jedné, a chystají se k vzájemnému
 vraždění! Kam zmizelo ve vás člověčenství, cit,
 srdce, láska, kam se ve vás děla víra lásky, víra
 lásku hlásající? Stává snad v životě lidském, v
 životě národů okamžiků, kdy se lid mění v divé
 šelmy pouště? A rve-li dravec pouště sourodného
 dravce, jako člověk v bitvě člověka? Vraždění
 zúmyslné, válko, který věk se bude moci hono-
 siti, že poznaje hnusnost tvou, také tě zamítl,
 také tě pohrobil! Může-li se mluvit o všestranné
 pokročilosti duševní, dokud společnost lidskou
 války pustošivé a neblahé děsí? Nevinné oběť

smrti životi svými jste měly vykoupiti pád vlasti naší milené, pád vlastní! Spíte snad klidně na půdě, anaž se v několika hodinách promění ve váš hrob!? Nekráčí-li však stále člověk po hrobě svém? O spěte dobře, mnohý z vás bude v brzce spáti spánek věčný. Proč nezůstal den tento zahalen v temno děsné, maje poděsit svět hrůzami svými a maje pohrobovat národ druhdy tak veliký? Lítuji tě slunko vznešené, žes muselo býti svědkem tak hrozných výjevů lidstva znáruživělého!

Vůdcové se již probudili.

Výtečníci, nestává žádné dráhy duchům vašim, aby osvědčili mohutnost svou, než dráhy kteréž vede po mrtvolách krvy zbrocených?

Nestává duchu lidskému možností jiných, aby osvědčil božskost svou, než hrubou silou, již mocí a násobností dodati má? Avšak marné jest mluvení lidstvu, když tvrdošijně na svém setrvá. Scházejí se v stánu hlavním, aby se radili. Oč se mají raditi? Jak by potřeili nepříteli, jak by množství co možná největší bratrů rodných povraždili, a vraždění toto má vinout věnce vavřínové ku zdobě šedých temen jejich?

Hnusí se vavřín zdobící hlavu, je-li krví pokropen, krví nevinou!

„Jest nejvyšší čas, abychom na Maximiliana udeřili, nežli k němu Buquoi přirazí.“ Navrhoval pán Václav z Budova v stánu hlavního vůdce Anhalta.

„Jediná to cesta k vítězství!“ Dotvrzoval Řičan. „Spojenou silou naší nám lze potřít nepřítele dosud neúplně shromážděného!“

Anhalt a Hohenlohe se potupně usmáli.

Mnozí vůdcové měli za nebezpečné se silnými voji Čechů v jejich zataření a tak blízko u Prahy bitvu svěsti. Tu však vystoupil mnich, pater Dominik, rodem z Aragonie. Ohnivými slovy zabezpečoval pomoc Boha a jisté vítězství. „Jako slavný předchůdce můj Jan Kapistrán i já ponesu před vámi Ukřížovaného v bitvu s kacířskými Čechy!“ A tak přemohla rada mnižská moudrost vojenskou.

V ležení Čechů byl nepořádek největší.

„Jsou to babské strachy.“ Pravil Hohenlohe. „Pevné jest postavení naše, dlouho se v něm můžeme držeti, an nepřítel útokem na nás žena se slabovati bude. Můj návrh jest držeti se v pev-

ném postavení, jež zaujímáme. Nerozumné by bylo opustit postavení tak výhodné a vrhnout se v past nepřítele tak silného. Ohradme se pevně a pak ať se na nás nepřítel valí, pak jej naučíme, že jsme hrdí synové meče!“

„Kdyby však nepřítel neprodléval, a hned na nás udeřil, dokud dosti pevně se neohradíme?“ Podotkl hrabě Šlik.

„Tak hrdinný Maximilian není. To se nestane, a kdyby se to státi mělo, nejsou-li voje naše dosti silné, aby utvořily hradby neproniknutelné!“ Odporoval Hohenlohe.

„Hradbu tuto poboří koule nepřátel, nelze pak více navrátit hrdiny padlé životu!“ Děd Harant.

„Hahaha! páni Češi se počínají báti. Smutná, bohužel však pravdivá to ukáзка!“ Pravil s úsměškem Hohenlohe.

Pánové Čeští zbledli nevolí.

„Pravdu díte. Hanba by mne muselo býti, kdybych sám se svými 8000 Uhrů proti takovému nepříteli stál, abych se měl báti!“ Pravil vousatý Bornemissa.

Hohenlohe provedl svůj neblahý návrh v shromáždění, uzavřeno postavení na Bílé Hoře opevniti a zde se držeti i nepřítele očekávati. Vojsko se podobalo spíše, že jest na trhu, nežli před bitvou rozhodnou. Nedbale se potulovala po táboře, ano množství i do Prahy odešlo k zotavení. První to úkaz neblahý.

Zatím opanoval Tilly jeden vrch proti Bílé Hoře. I v táboře nepřátelském držena porada.

Tam tlupa hovořících vojáků, zde shlouček veselících se mužů, tam dělostřelci lhostejně o děla svá se opírají, jako o dávné, věrné přátele. Ubožáci, ubožáci, všickni se radují a než několik hodin uplyne, hrnou se v obětnici Morany, aby se s bratry vraždili! Kdyby měl voják tak mysleti, rcetež, neproměnil-li by se ze samé lidskosti v bábu choulostivou? Srdnatě v boj, čím krutší vraždění, tím krásnější mu kyne odměna! Proč se vražditi má, vydobydeli takto slávu jména svého, na to se voják netáže, táhna ve válku přestává býti člověkem.

„Borši, co říkáš našemu životu? Nepřítel před námi a my ani na bitvu nepomýšlíme ho-

více sobě a lelkuje?“ Pravil vousatý vojín k známému nám Boršovi.

„Co bych tomu medle brachu říkal? Není-li lépe takto žítí, než poslouchat prožluklé hřmění děl a obávat se, aby jednomu do žaludka kus olova se nedostalo? Není přes rozumné vůdce! Hohenlohe, Bůh mu to odplat, dokázal, že zůstanem v ležení a že budem očekávat útok nepřitele.“

„Šetří našich životů!“ Pravil vojín.

„Tedy jest to jisto, že zde zůstanem?“ Tá-
zal se napnutě Boreš.

„Což jsi neslyšel rozkaz velitelů?“ Odpoví-
dal první.

Boreš se zvedl a v brzce v blízké houš-
tině zmizel.

* * *

„Bude to krásná bitva, pane z Budova!“
Pravil Harant. „Rcetež, nejsou-li vůdcové naši
zrádcové a choulostivci, co nám prospěje sebe
hrdinnější vojsko?“

„Naše záhuba jest nedaleko. Neštěstí naše
jest, že byl Bedřich naším králem učiněn!“

„A že jsme byli Thurnem a Felsem zrazení!“ Dokládal Budova.

Pohřížen v pohled tábora stál opodál Jetřich.

„Konečně stojíme na bojišti, na němž se rozhodnouti má osud náš. O, lide ubohý! Oběť ztemnělosti a pyklů hrozných! Bohužel, že nelze odvrátiti od vás neblahý osud váš!

* * *

Anhalt byl v táboře svém. Temně před sebe pohlížel, snad přemýšlel o plánu bitvy? Bylt hlavní herec drámy připravované.

„Ano, žádné vyhnutí více!“ Pravil polohlasně. „Buď klesnout co hrdina, aneb — aneb — zradit voje své.“ V tom se rychle vchod do stánu rozlétl a uhřaný, za sedláka přestrojený voják vrazil do něho.

„Vůdce, císařští jsou již na pochodu proti nám!“ Zkřikl. Anhalt zbledl. Rychle vystoupna ze stánu rozkazoval, aby se voje rychle šikovaly a poslové do Prahy ku králi a pro vojsko rozprchané vysílali. Rychlostí větrů pádili poslové vyslání ku Praze. Celé ležení oživlo. Vojínové poděšení rozkazy vůdců na rychlo se zbrojili

a k boji připravovali. Šiky však byly neuplné, množství vojska se rozprchlo do Prahy a jen zdlouha se znenáhla vracejícími se doplňovaly. Rychle se blížil Maximilián k ležení Čechů s voji svými, za ním v zápětí pílil Buquoi. Heslo jejich bylo: „Sv. Maria!“ — A mnich Dominik šel před voji s obrazem Matky Boží. Ohromující třeskot bubnů a polnic hlásal, že se blíží hodina rozhodná. Co obrovští hadové, mající pohltiti slávu Českou, plížily se voje nepřátelské k taboru Čechů.

Již dvanáctá odbila, když vyslaný posel Ondřej z Habernfelda k Bedřichovi na hrad Pražský přijel. Rychle vstoupil k Bedřichovi — Bedřich — hodoval.

„Milosti, voje naše táhnou v této hodině proti nepříteli. Všickni udatní vojínové pozývají ku bránám Pražským, očekávající příchod Vaší milosti, chtějí se Vaší přítomností rozohnit ku činům velikým, jakýchž v pravdě zapotřebí, aby zvítězily prápory naše. I vůdcové všickni Vaší milosti v ležení očekávají!“

„Vyříd vůdcům našim, že je vybízíme k činům velikým, a že je ujišťujeme nejvyšší milosti

naší. Sděl jim, že nám nelze se žaludkem lačným odebrat se k vojsku, kde takové odvahy a velikosti zapotřebí jest. Po tabuli, ach, ta jídla skvostná, ano po tabuli jsme odhodláni navštívit voje své!“

„Milosti, do té doby bude pozdě!“ Zvolal překvapený posel.

„Ano, pak bude již v rukou našich vítězství!“ Zvolal Bedřich. „K nevyslovným díkům budeme pak velkým vojevůdcům našim zavázáni. Kvap a projev vůdcům našim naši vůli.“

„Milosti!“ Zvolal prosebně posel.

„Kvap, abys pozdě nepřišel!“

Posel odkvapil a Bedřich si hluboce oddechl.

„Předc jsem se ho zbyl! Těžký to kousek práce!“

„Jak jsem povděčná, že tak starostliv o svůj život jste, králi!“ Zvolala krásná Isabella, choť Bedřichova.

„Jen jednou žije člověk, jen jednou může zemřít, aniž by mu dopřáno bylo více z hrobu povstati.“ Odpovídal Bedřich.

Bedřich hodoval a hověl si v společnosti dám a miláčeků svých, vojinové Čeští zatím marně očekávali příchod krále svého.

Císařští se ze dvou stran v síle as 20,000 mužů na voje České hrnuli. A nyní padl signál bitvy kruté, bitvy proslulé, v níž padla mocná bohyně České slávy zavražděná bratry se vraždícími, bitva Bělohorská započala. Děla Čechů zahoukala, zem se zatřásla, plameny sršely z jíců smrtonosných a ohromné koule hvížděly vzduchem. Coufejte, gygantičtí hadové, koule tyto zrozraží mohutné články vaše! O, nehodo!

Veškeré koule Čechů přenesly zástupy na ležení s Čechů se valící! I smrt se ustrašila, chtěla zničit záměry lidské, ani jeden nepřítel neklesl v její říši.

A střelbě této bezúčinné následovala krutá seč, hrozná vraždění. Ryk válečný se zmáhal, třeskot polnic a rachot bubnů mánil bojující, rozněcovav je ku zvýšené srdnatosti. Jak se proměnilo před několika okamžiky tak klidné údolí? Dříve stanovisko lidstva se veselícího, nyní místo upění a vzdechání raněných a umírajících. A kdo provedl ohromnou, strašlivou pro-

měnu? Moc pekla zlovolná? Nikoliv, dílo to lidské náruživosti! O, hrdí synové země velkolepé, po straně jedné vznešené divadlo jste upravili na rovině Bělohorské, důstojné pádu vašeho, lvovští Čechové! Osvědčujete rod z plémě lvového, bojaří hrdinové, důstojně hájíte velikost otců svých! Co jich již kleslo zbrání smrtonosnou a dosud ještě, ano mocněji vždy zuří války ryk, a četněji a četněji klesají smrti obětě!

I nepřítel udatně, rekovně se drží, v jeho řadách válčí také množství synů Českých. O, přírodo, kam se poděla v okamžiku tomto tvá druhdy tak mocná práva? Srdce lidské oněmělos v okamžikách těch?

Pravé křídlo Čechů coufá.

„Ku předu, hrdinové!“ Hřmí Bubna hrdiný, a jako lýtý lev se vrhá následován mladým knížetem Anhaltským v řady nepřátel. A kam máchne pádným mečem, tam zazní skřekot klesajících k zemi, tam řídnou řady nepřátel. I mladý Thurn hnal se křídlu pravému na pomoc.

„Statně jen bratří ku předu!“ Hřměl a pustil se v krutou seč s plukovníkem Preunerem. Meče se kříží, jiskří, divá zář plá z hledů obou

hrdin, Thurn přemáhá plukovníka staršího, a hle! tna mečem vyrazil z ruky jeho břitkou zbraň. Preuner byl s jasotem zajat.

A opět postupuje pravé křídlo a hrdinností lví běsi nepřátelé. Na levém řve takměř lítosti poraněného tůra ohnivý Bornemissa a vede své Uhry proti Polákům a Kozákům.

„A jen buď sekáno bez smilování, bratři!“ Volá a plaši nestálé kozáctvo.

Obraze smutný, výjeve tak často opakovaný! Slovan Slovana pomáhá potýrati. O Slávo, kdež by byli synové tvoji, kdyby od prvopočátku moci své slyšeli hlasu tvého, kdyby se byli milovali co synové matky jedné!

I křídlo levé postupuje za nepřítelem coufajícím. Viktoria se vojům Čechů usmívá, genius vlasti však se zahaluje vždy v temnější a temnější rouško zármutku. Ha, i Buquoi se na koni potácí! Snad nevyhlédla smrt za svou obět i svého miláčka a věrného přítele?

„Prokletá rána!“ Volá vůdce proslulý. „V před vojové moji, žeňte útokem na pravé křídlo nepřátel!“

A voje poslušny hlasu vůdce těžce raněného se hnuli proti křídlu pravému, na němž hrdinný Anhalt statně bojoval.

A nové moci nově rozohnily krutost válčení.

„Co cítím! Pro Bůh, jsem raněn!“ Zvolal Anhalt, krev se prýštila co jasný rubínový roztok po jasném lesklém brnění. Křečovitě stiskl meč v mocné pravici a silou nezlomenou hnal se na nepřítele dorážejícího mocí násobenou. Avšak poznával nemožnost boje dalšího. „Ku předu hrdinové moji! Zde můj je meč, nemohu déle bojovati, velte statně hrdinům!“ Volal podávaje meč svůj podle něho bojujícímu Jetřichovi.

A rozbouřený nepřítel použil okamžité zaražení vojáků Českých, Anhalt byl zajat.

Co rozdrážděná lvice snažící se zachránit své mládě, jemuž nebezpečí hrozí, vrchl se Jetřich ve voje nepřátelské, aby vysvobodil chrabrého hrdinu; marné bylo násilí jeho, unavené křídlo pravé bojem tak dlouho trvajícím počínalo coufati. A opět, jako vždy když klesala velikost Čech, vypučela neřest ve vojech hrdinných, opět se objevila zrada.

„Spaste se útekem!“ Volali na mnoze hlasové. Rychle se Jetřich obrátil za sebou spatřil zrádného Borše.

„Proklatý pse, jest čas, abys se odebral v černé lůno zrádců!“ Zkřikl a mocně tal po Borešovi, jemuž nelzelo více se vyhnoutí pádné raně, a Boreš sklesl s hlavou rozpoltěnou k zemi. Ryk války, a rozohněnost obou stran stále trvala, po straně Čechů byla však zrada. Lupochtiví Uhři se sháněli po kořisti, právě když Max a Lichtenštýn s voji svými mocnými na křídlo toto hnali útokem. Marné bylo lání Bornemissy, marná jeho snaha sešikovati voje rozprchlé v řady.

„Spěšte Uhrům na pomoc, pane z Hohenlohe!“ Zvolal Anhalt poznávaje nebezpečnost křídla levého.

A již se hnaly Hohenlohské řády křídlu potlačenému na pomoc. Nově zahřměla střelba, bubny rachotily a polnice třestěly, opět hřměli hlasové velitelů vojsk, avšak i hlasové zrády neumlkli ve vojích Čechů, a opět na mnoze voláno: „Spaste se útekem!“

A nyní se obrátil list !

Zrádná jízda Hohenlohežská, mající podporovat křídlo levé, prchá, a v ní se nejčetněji ozývají zrádní hlasové. A jako lavína strhuje s sebou Uhry rozptýlené v údolí Motolské, a celé davy v nepořádku největším stihány mocným nepřítelem hrnou se k Vltavě. Zaslepenci, jedné smrti utíkáte, vrhající se smrti jistější v náruč ledovou! Právě křídlo dosud co skála pevná ve víru vln hrdinně nepříteli vítězíci odporuje. Thurn, Fels, Harant, Jetřich a jiní velí vojákům Čechů hrdinných.

„I Albrecht válčí proti nám!“ Zkřikl Thurn spatře o podál sebe Waldštýna srdnatě válčiti.

„Pravil jsem Thurne, má hodina, že v brzce vyprší, a ona již vypršela!“ Pravil Albrecht přiblíže se k Thurnovi

„A v hodině této může zhasnout, bídný odrodilče hvězda tvá!“ Zvolal rozdrážděný Thurn vrhaje se na Waldštýna.

Započali krutou seč.

Avšak křídlo pravé počínalo coufati, Thurn byl obklíčen nepřáteli a zajat.

„Složte zbraň!“ Rozkazoval ledově Waldštýn. Jste mým zajatým!“

„Bohdá, že nikdy se neřekne, že se stal Thurn zajatým bídného odrodilce!“ Zahřměl rozbouřený Thurn obrovskou silou kolem sebe máchatí počínaje.

„Bůh tě zatrat pse bídný!“ Zkřikl prosekanou dráhou ku svým se vrací Thurn.

Oko Waldštýnovo zajiskřilo plameny nevole, i líce druhdy podobné kusům mramoru se zdály zaplanouti

„Thurne, pohanění tvé ti neprominu!“

České voje podlehly převaze a zradě, Anhalt prchal ku Praze a celé vojsko v nepořádku největším se rozprchovalo. Jen ještě shlouček statných hrdin se zatarasil ve Hvězdě, aby osvědčil světu, že nezhynula v Čechách dosud lvovská krev, aby důstojný náhrobek postavil nad mohylou slávy vlasti klesající. Byli to Češi a statní Moravané, vůbec byli to rekové, hodní, aby po boku chrabrých Spartánů Thermopylských postaveni byli. Chrabrý houfec ten vedl mladý Thurn, Jindřich Šlik a Jetřich. Ze všech stran se hrnou mohutné řady vítěze ku Hvězdě.

„Šetřte život svůj hrdinnové, těžce bude žet o vás vlast spustošená! Smrtí svou jen vy-

koupíte její pád, aniž by jste ji prospěli! Což nepoznáváte, že vás pohltí černé moře na vás se valící!? Drazí bratři, drahá vlast ztracena, dokažme, že umíme s matkou klesnouti!“ Řečnil chrabrý Šlik, podoben povstalemu z hrobu heroovi Reckému. Krásné tahy jeho obličeje oslonil vznešený zápal vlastenectví a okem jeho završely blesky srdnatosti.

„Zde nechť padnem s vlastí, aby nemohl říci svět, že padla naše vlast choulostivostí synů vlastních. Těžeji ponese Čech osud svůj, pomníli, že jest dílo ruky cizí, tím slastněji bude mu pomýšlení, že se nemusí stydět země Česká za syny své!“

A již se valí nepřítel co děsná mračna ku zděm dvorce ku Thermopylům Českým. A smrt se vznáší nad hlavami chrabrých hrdin Slovanských. Krutá seč nastává. Velké ztráty utrpuje nepřítel, Pappenheim těžce raněn klesá s koně, Meggau, Rechbergen, Petrsen a jiní padli rány chrabrých reků stále řídnuoucích. Což není ve vás kusa citu pro velikost hrdin? Není vám dosud dosti na vraždách spáchaných? Jste pouze sprostí, drzí katové? Lítí dravci, šetřte takové veliká-

ny! Ještě dva zůstali na živu na mrtvolách bratrů hrdinných. Hrdinný Šlik a rekovský Jetřich.

„Bratře, jsme poslední, jež uzří klesat svět pro naši krásnou vlast!“ Zvolal Šlik. „Prodejme draze své životy!“

„Kéž bychom prospěli smrtí svou vlasti drahé!“ Dělal temně Jetřich.

A obnovenou srdnatostí máchali v nepřátele.

„Vzdejte se, zběsilci, není vám žádné vyvážnutí!“ Zvolal Waldštýn na reky hrdinně se bránící proti návalu nepoměrně ohromnému.

„Nevzdá se tak lehce pravý vlastenec odrodilé lůze!“ Zvolal Šlik a protkán mečem klesal na zem skropenou krví bratrů hrdinných.

A Jetřich jediný se ještě brání, ještě na bojišti stojí rekovný syn matky české a Rudolfa v svém směru velkého.

„Matko, pohleď na syna svého, věren příkazu tvému klesá v hrob, a otče veliký pozří na dítě své, ano směřuje velkou vinu svou životem!“ Zvolal a prostřelen klesal podle mrtvoly Šlikovy.

Bylo po boji, rekové všickni byli povražděni. Šest tisíc reků krylo půdu krví nassaknuté Bílé Hory, šest tisíc Čechů zde nalezlo svůj hrob,

i Vltava stříbropěnná ustlala v svém lůně tisícům Uhrů lupochtivých a zrádným Hohenložanům lůžko chladné smrti.

Osud Čech byl rozhodnut.

Bílá Hora nabyla truchlou znamenitost, stavši se pomníkem padlé slávy České. Každé písmeno tahy krvavými psáno jest v dějinách našeho národa hlásajících o událostech dne 8. listopadu 1620 se sběhlých. —

XXX.

Ú t ě k.

Nuže vichřice,
Burácej! dmi se, vlnó! lodko plyň!
Již bouře vzhůru, a v šanc všechno dáno!

Julius Cäsar Shakspeare.

Bedřich hodoval a nepomýšlel odebrati se k vojům.

„Vše jest ztraceno milostí, naši prchají!“ Zvolal vojn v hodovní síň vstouplý.

Smrtná bledost smíšená s významem nejvyšší bojácností polila líce Bedřichovy. A než se zpamatoval, naplnila se síň podivnými hostmi, byli to vojínové krvi na Bílé Hoře prolitou skropení.

„Milostí, spaste se útekem! Vše jest ztraceno!“ Mluvil Anhalt přikvapilý.

„Nebylo by radnější s Maximiliánem vyjednávatí o smír čtyřadvacetihodinový?“

Navrhoval Hohenlohe.

„Ano, budiž o smír vyjednáváno!“ Svoloval omámený Bedřich.

Rychlík odjel k Maximiliánu, aby s ním o smír vyjednával. Byla to naděje, kříček poslední, o níž se Bedřich opíral, ježž se tomu uchycoval, však i sloup tento zbořil, Maximilán, svolil jen v osmy hodinový smír.

„Co jest nyní učiniti?“ Tázal se málomyslně Bedřich, uslyše zprávu poslovu.

„Není dosud vše ztraceno, milosti!“ Pravil Harant z boje šťastně vyvázlý.

„Co jest učiniti, pane přæsidente komorní?“ Tázal se napnutě Bedřich.

„Sebrat vojsko pozůstalé, ušlot sedmnáct praporů z bitvy, a spojit se s novou pomocí, již nám Uhři posílají, a anaž již u Brandýsa stojí a pak smazat hanbu, již jsme dnes na poli Bělohorském utrpěli. Mansfeld též táhne v záda nepříteli. Není dosud tak nemožné vydobyť vítězství!“

„Jsou to paběrky přepjatostí, milosti, jen v útěku kyne nám nyní spása!“ Odporoval Anhalt

věda dobře, že nebude tak nesnadné zmáломyslnělého Bedřicha získati pro návrh svůj.

A tak se stalo.

Obávaje se o své živobytí uposlechl Bedřich rady k útěku, neznalť nikdy hrdinnou odvahu a na rychlo vše k opuštění Prahy chystáno. Dlouhá řada vozů se brala přes Staroměstské náměstí, úzkostlivě na sebe poděšení měšťané pohlíželi.

„Co jest nyní činiti, když nás sám král, poznávaje, že v městě našem není bezpečno, opouští?“ Ozývali se hlasové ze všech stran.

„Vyrovnejte se s nepřítelem!“ Bylo jim odpovědi doprovoditelů králových, mezi nimiž se také starý Anhalt a Thurn nacházeli.

Lid reptal proti takovému výslovu.

„Občané není nám třeba nepřítelem se srovnati!“ Zazněl mocný hlas v množství a všickni zrakové se ohlíželi po řečníkovi. Byl to šlechelný Harant, kterýž se vynasnažil ještě silou poslední odvrátit od drahé své vlasti osud tak krutý, jenž jí hrozil. „Zrádou jsme byli poraženi ne pak převahou. Kdybychom nebyli bývali vůdci ne-

schopnými vedeni a zrádci, byli bychom nově osvědčili, že nedříme ještě mocný Český lev!“

„Zhouba zrádcům!“ Hřmělo množství.

Bedřich i jeho průvodčí se zachvěli.

„Milosti, nebudiž déle prodléváno, Čechové jsou s to vydati vás v ruce Ferdinanda!“ Upomínal Anhalt nakloně se k Bedřichovi.

Lid se zbouřil a rozjítřeným množstvím vyjížděly z Prahy vozy královské.

Tak opouštěl v okamžiku nejrozhodnějším a nejpovážlivějším král Bedřich stísněné své poddané.

Obyčejný to však úkaz, že se hříšník nikdy k své vině nezná.

Dobročinná noc zahalila v neprůhlednou roušku celé jeviště tak ohromných, tak hrůzných výjevů. Děsné ticho se rozhostilo nad celým městem, takové ticho před výbuchem sopek se rozhostívá v přírodě. Jen někdy zahřmí v podzemí neviditelný hrom a děsí obyvatelstvo očekávající výbuch lávy řěravé. Netrvalo to dlouho a sopka počala lávu vylévati.

Praha se vzdala vítězi

Vévoda Maximilian se vší slávou vítěze vtáhl v pokořené město.

To byl první výstup posledního jednání předešlé války třicetileté.

Ukrutný Karel kníže z Lichtenštýna učiněn místodržitelem Čech a Tyll velitelem Pražské posádky.

Vévoda Maximilian doprovázen 1500 vozy s drahocennými věcmi vytáhl do Bavor z Čech potupně oloupených. Ubohý národ pokořený bolestně zasténal prvním bodem furie předpojatostí cizinců splozené. Nastaly doby kruté započaté bitvou Bělohorskou. Čechy byly pokořeny, předpovídaná doba trestu nastala.

Jezuité i Lohelius znovu v obnovené slávě do země přivedení na památku, na oslavu bitvy Bělohorské, Čechům ku potupě, založili chrám Panny Marie na Malé Straně, postavíce v Praze upíci pomník hrozného dne 8. listopadu 1620. Obět bezbranná bezochranně vydána v ruce krutého nepřítele, a Ferdinand zneužívaje vítězství své, poškvřnil se činy potupnými. Hrůzám následovaly hrůzy hroznější !

Těžko umíral národ silou a bujarostí vyní-
kající, a umřítí musel. Byl štván a honěn, jako
ušlechtilý jelen, až zemdlen k smrti a vysílen
sklesl na pokraji hrobu.

XXXI.

Zatknutí.

Duše s tělem

Se bolestněj neloučí, jako když
Nás vznešenost opouští.*Antonius a Kleopatra. Shakspeare.*

O závod s divými větry uhání pozdní jezdec temnou nocí. Víchr nehostinně duje krajinou a na obloze zakabonělé neplyne ani luna jasná, neteteli se ni jedna hvězdička. V trysku neustálém pořád dál a dále pádí tmou po cestě známé ku hradu Pecce, aby splnil slovo dané.

Známému pánu spouští vrátný most a tento rychle vjíždí v nádvoří. Ustrnutá čeleď řadí se podle pána, pochodně plápolavé osvětlují děsně náhradí.

„Připravujte vše k odjezdu!“ Rozkazuje Harant a rychle pádí nadvořím ku schodům na galerii vedoucím, a rychleji vystupuje na galerii a chodbou k bytu choti své.

Anna i Ludmila opět se baví v komnatě, v níž jsme je po prvé spatřili, Harant vstoupil.

„Pro Bůh, kde jest Jetřich?“ Zkřikla bolestně Ludmila.

Harant zaslzel a pohnutým hlasem odpovídal:

„Jetřich jest v chrámu hrdin vlasteneckých, smíře vlast a vyplně rozkaz matky padl co hrdý Čech, co mocný lev poslední ze všech na poli Bělohorském!“

Hlas Harantův se chvěl.

Ludmila zbledla:

„Bratře, tys mne předešel. Bohdá brzy se užřime tam ve vlasti nadhvězdne!“ Pravila bolestně a sklesla v náruč Salomeny.

Po dráhné chvíly přerušil Harant mlčení.

„Nelkejte, drahá Ludmilo, šest tisíc hrdin kleslo na bojišti, a blaze jim, že se odebrali k otcům, aniž by jim bylo viděti a strašiti se pohrom dnů nastalých. Avšak zmužte se, dalekát

nám cesta nastává. Nemohu ani hodinu déle zůstat v zemi padlé co protestant, co vojín a co komorní předsident Bedřichův. S úsvitem slunce opustíme Pecku, musíme z drahé vlasti v cizinu. Není více bezpečno pravému synu v lůně matky dobré. Zločin náš jest, že jsme byli vlastenci, bude krutě potrestán, Ferdinand nezná smilování, Lichtenštýn pak jest ostrý dráp pomsty jeho. Musím se vyhnouti, dokud nevztáhne po mne ukrutnou pravici. Tak daleko to s Čechami přišlo, není více Čech jist v domovině své. Rovy svých otců, jeviště slávy pradávné musíme opouštět co zločinci! O Bože, příliš krutě zkoušíš Čechy nešťastné!“

Velké oko zaslzené obrátil k obloze a zdálo se, že očekává odpověď nebes na výslov ten.

„Drahá vlasti, jsem veliký hříšník, musím ůdy zemdlené vléknout v pozdní době života v nehostinné luhy ciziny a tam vyhledávat chladný hrob!“

Celou noc byly na rychlo činěny přípravy k odjezdu z vlasti. Rychle, ano přerychle přehla noc. Již se počínalo šeriti nad výehodem hodina odjezdu z vlasti drahé nebyla více daleko.

Veškeré přípravy k odjezdu byly takměř dokončeny.

Hlučný třeskot polnic vytrhl obyvatelstvo hradní z čilého vykonávání rozkazů milého pána. Před zákopy hradními stanula tlupa jezdců a náčelník tlupy mocně hlásal k postrachu obyvatelstva hradního:

„Ve jménu milostivého císaře a krále budiž most spuštěn!“

Most byl spuštěn a do hradu vjeli vyslancové pomsty císařovy. Harant jim vyšel v ústrety, tuše zvěst neblahou.

„Co žádáte v hradě mém?“ Tázal se chladně vyslanců.

„Ve jménu císaře vás zatýkáme, rytíři Harante z Polžic!“ — Odpovídal náčelník tlupy.

„Odevzdejte nám meč svůj!“

Harant se zarazil, brzy se však zmužil a odpověděl mírně:

„Nejvyšší, i já mám sdíleti krutý osud ubohých bratrů! Tvé vůli nebudu se protiviti. Vezměte meč můj!“ Dokládal, podávaje meč v ruce náčelníka tlupy. „Nenadál jsem se, že se takto budu jednou loučit s mečem, kterýž mne v boji

s Turky v zemi zaslíbenou doprovázel, druhdy mi býval nejmilejší ozdobou! A nyní dovolte, abych se s chotí i s dítkami svými rozloučil.

„Máme na pospěch, kvapte!“

I fresky mistrné, jenž zdobily nádvoří, svědčící o smyslu uměleckém majitele hradu, se zdály smutně pohlížeti na výjev tento. Co válkou nezhytnulo, mělo zhynouti mstou! Třesoucí nohou vystupoval Harant po schodech na galerii hradní, ubohý hrdino, zlomilo-li tušení, že kráčíš po schodech těchto na posled, rekovské síly tvé? O dosti příčin stávalo, aby mohly zničiti sebe mocnějšího vlastence, tím spíše Haranta, měl se loučit s chotí, s dítkami milenými, měl se loučit s blahem i se štěstím.

„Rozkotány jsou naše plány veškeré drahá Anno! Jsem zatknut, což jedno jest, jako bych děl, že jsem ztracen! Ač jsem protestant a zdanlivý odpůrce trůnu, háje věc vlasteneckou, přede jsem povždy býval a až dosud jsem pravý poddaný vládce pravého, jeli spvavedliv, přede jsem víry pevné v milosrdenství Nejvyššího a velké v Něj naděje i velké lásky k národu. Bohdá, že bez pohromy snad přelétne mračno toto přes te-

meno mé! Avšak letí-li mrak bouřný, lze se nadíti blesku! Nestrachuj se o mě, nezhaslo právo, zhasla-li sláva naše! Nyní mne veď k dítkám, abych se s nimi rozžehnal.

Anna hořce plakala, doprovázená Ludmilou vedla Haranta do vedlejší komnaty dítek.

Loučení otce s dítkami jest v okolnostech takových v pravdě bolestné.

Překonán city, doprovázen chotí umdlévající a slzící Ludmilou vycházel Harant na nádvoří. Na galerii stanul a temně pravil:

„Uzřím-li vás kdy více?“ A temná chmůra se rozložila po vyjasněném obličejí nešťastného Čecha.

„Ubohý reku, tak daleko to muselo s tebou přijíti!“ Zastonala Anna, když se Harant na koně vyšinul. Smutně jako při pohřbu stála kolem pána svého čeleď hradní a každé oko slzelo, vždyť každý Haranta miloval. I kůň smutně hlavu svěsil.

„S Bohem, mé milé, na shledanou snad tam na věčnosti!“ Zvolal temně vyjížděje ze vrat zá-

meckých. Silný vítr vanul, když na most vyjely a svál klobouk s hlavy Harantovi v příkop.

„Kdybych byl Římanem, i hned bych se vrátil a dnes bych nešel z domu ani krok!“

A brzy zmizela tlupa z obzoru Anny a Ludmily.

XXXII.

S o u d.

Posadili se mlčice na lavici obžalovaných.

Zástup vida je mimo jíti, tázal se o jich jména a hledal v obličejích jejich domělý ráz zločinců, které sobě pode jmény jejich představoval. Avšak divil se, že tak mladé tváře a tak jasná čela skrývají pod sličností a jemností tolik zločinností a zrady.

Girondini od Lancartine.

Ferdinand zamýšlel krutě na Čechách podrobených se pomstíti a dostál slovu. I vítěze šlechtí milost, Ferdinand na prosto ze srdce svého ji však vyhubil. Nastalo katování po vraždění. Nejprvé zatknuto 48 osob stavu šlechtického, a více třiceti uprchlých pohnáno před soud. Proti všem nekatolikům vydán rozkaz, aby se z země vystěhovali, pakli se nechtí křesťany státi. 36000 rodin nejčelnějších se na rozkaz tento

vystěhovalo ze země a mezi nimi čítáno více 1088 rodin panských.

Tak potřel Ferdinand odpůrce své nejmocnější šlechtu, tak zničil vonný, bujný květ peně české národnosti!

Byla pomsta krutá, krutější výjevy měly těmto ještě následovati.

Zatknutí šlechticové byli ve věži Bílé uvěznění.

Konečně byl vyhlášen soud pánů zatknutých. Za soudce ustanoveni za předsedání knížete Lichtenštýna Thallenberk, Otto Melandr a Daniel Kapr, doktorové práv, a více přisedících zemanů stavům zatknutým na prosto odchylných. Dlouho trvalo vyšetřování předběžné až v květnu přistoupeno k hlavnímu soudu. Do soudní síně nejprve přiveden velebný jarý kmet, šlechtický hrabě Joachým Šlik. Nyní mělo započítí souzení. Sklíčen krutým bolem nad pádem vlasti drahé vystoupil předc krokem pevným ubohý hrdina v soudní síň. Vyptávání započalo nejprve rozmanitými vedlejšími dotazy zcela nepodstatnými a tak marně zajatý drážděn konečně na nejvýš takovou nešetrností popuzen zvolal:

„Roztrýzněte na tisíc kusův tělo toto, přehledejte všechny vnitřnosti, nic však jiného nenaleznete, než co jsme v apologii položili! Milost k svobodě a k náboženství přinutily nás k meči sáhnouti. Že se pak Bohu líbilo císařskému meči zvítěziti dáti a nás v ruce vaše vydati, nechť se vůle Boží děje!“

I ostatní uvěznění počínali si podobně.

„Ukládáte na rámě naše břímě velké viny, aniž bychom si byli vědomi jakéhos přečinu. Hájíce práva a svobody nám udělené a přísahami mocnářů nám stvrzené stali jsme se v očích vašich trestuhodnými. Bohužel že to tak daleko muselo v Čechách přijíti, vlastenectví a hrdinnost že hříchem nazvány!“ Pravil temně Harant, opouštěje soudní síň.

Avšak bylo-li platné dokládati se důvody svědčícími na mnoze a bezvinně, když soudcové jdouce v zasedárnu byli usnešeni, že musí zatknutí krutě potrestáni býti? Ubrání se bezbranná oběť lvu rozlitému? Bez výsledku mohlo souzeno býti! Neplatilo zde právo, zákon byla msta, výnos soudní kruté tresty. Byla by v poměrech takových jenom moc nasilná pomoci mohla,

té se však stavům nedostávalo. Měsíc ztráven v takovém to projednávání, aniž by byl který ze zatknutých dle vůle soudců jaké viny se chtěl doznati. Konečně osaděn soud nejzatrzelejšími nepřáteli nekřesťanů, ti měli nyní souditi. Bylo šetření událostí psáno pérem v krvi omočeným a libovůli vedeným.

Ferdinand hnut citem lidskosti a domýšleje se dobře, jaké mohou výnosy soudu takového býti, rozkázal, aby veškeré výnosy do Vídně k přehlédnutí zasílány byli, patrně, jak kruté, ano nelidské rozsudky tyto byly, když sám císař, je-muž se vlastně bylo mstíti, je na mnoze smírnil.

Mnohdy prý se Ferdinand svého zpovědníka Larmana, maje podpisovati výnosy soudu Pražského, tázal:

„Pod svědomím tě zavazují, abys mi pravdu pověděl, mohuli já ty odsouzené s dobrým svědomím život darovati?“ Pablesk to lidskosti. kterouž žádnému člověku zatajiti nelze.

Konečně se přiblížil 19. červen, totiž den na němž ustanoveno bylo výnos soudní provolati.

Všickni zajaté byli uvedeni do soudní síně a zde jim čteny kruté výnosy soudní, kteréž po

vždy zůstanou vzory ukrutenství a !skvrnami lidskosti.

Po přečtení výnosů byli opět všickni do svých vězení odvedeni.

Ženy a dítky odsouzených naplňovaly prostranství zámku, prosíce úpěnlivě, srdcelomně o milost chofům, o život otcův, marné však bylo lkání a jejich úpění, skály utvrzelé nehne lidský cit! Jemný vánek nehne skálou bouři vzdorující. Pouze jim ta veliká milost slíbena a udělena, že budou moci po odpravách těla svých mužů počestně pochovati. Krásný to obraz milosti!

Ku vykonání výnosů soudních byl ustanoven 21. červen 1621.

XXXIII.

Kníže Karel z Lichtenštiny.

Veliká potvoro hadov!

Kral. ruk.

V žalárních klenbách Bílé věže byli uvězněni hrdinové Bělohorští. Květ šlechty české, pravý květ české šlechtnosti, byl ukován v klenbách otroctví. Krutý to osud orlů bystroletých!

„Konečně se blíží hodina rozloučení se ze světem, veta po všem, což ve světě tomto ceny míti mohlo!“ Pravil smutně Harant ku svým spoluvěznům Vilému Konecchlumskému a Divišovi Černinovi.

„Nebudte málomyslný. Osud nám káže krutostí soudců našich padnouti, jako bratři naši na Bílé Hoře, pro vlast a práva svá mužně snesme krutý tento výnos moci Nejvyššího.“ Odpovídal Černín.

„Mýlíte se, pane Černíne, umíráme, byvše oslepeni zaslepeností aneb zlovolností cizí.“ Odpovídal Harant.

Kněz Jan vstoupil ve vězení.

„Pán buď s vámi!“ Oslovil vězně vstoupna. „Jsem vyslán, abych smířil duše vaše s nebem, zejtra vás více nebude mezi živými.“

„Milý otče! proč já mám zemřít? Ty dvě příčiny proti mě čelí: jedna, že jsem k Vídni s jinými táhl, u ní ležel a do oken, kde císař bydlel, sřítletí dal; druhá, že, byv prv přísahou zavázán, přäsidentství komory české na sebe jsem přijal, ježto, co se první věci dotýče, to od direktorův pod ztracením cti, na mne, ale i na jiné, kteříž také, jako i já, táhnouti museli, a že jsem k sobě úřad přijal, komuž bylo lépe, jako kněží pod jednou?“ Jim jejich deputáty z úplna

jsem vydávati rozkázal, čehož by žádný jiný si-
ce byl neučinil.

„Nepřicházím, abych s vámi započínal soud
vykonaný.“ Odpovídal Jan a odešel k vězňům
druhým.

Sluha knězův přiblíže se k Harantovi šep-
tem pravil: „Drahý pane, nabuďte mysle, vše se
ještě napraví.“ S udivem poznal Harant svého
starého, věrného sluhu, jemuž se poštěstilo lsti s
Janem do vězení se dostat.

„Víli choť má o mém osudu.“

„Víš, a všickni pevně doufáme, že se vše ještě
dá napravit.“ Odpovídal sluha, v tom se Jan
k Harantovi obrátil.

Po drahé chvíli opustil Jan vězení. —

* * *

Ve velké komnatě na hradě Pražském pře-
cházel zamyšleně Karel z Lichtenštýna, místodr-
žitel český, nástroj msty vítěze. Temně plálo vel-
ké jeho oko, četné vrásky zatemňovaly chmury
nevole aneb vnitřního hnutí svědomí. Ani nejza-
tvrzelejší ukrutník nemůže tvrditi, že by byl ni-

kdy neslyšel karající hlas vnitra svého. Natož Lichtenštýn co větev krve šlechtické! Po dlouhé chvíli přistoupil k vysokému oknu temně pravil:

„Předc příliš krutě bylo jednáno!“ A opět pomlčel. „Avšak zejtra bude po všem!“ Pravil s povzdechem a divý lesk prošlehl jeho zhladem.

Vstouplý sluha oznamoval žádost dámy cizí o předpuštění.

„Nechť vejde!“ Zvolal nevrle Lichtenštýn a odvrátil se od okna.

Do komnaty vešla vysoká, černě přioděná dáma krokem volným

Lichtenštýn se zachvěl.

„Co žádáte ode mě?“ Tázal se krátce.

„Žádám poznati knížete Karla z Lichtenštýna.“ Odpovídala temně vstouplá.

„Já jsem Lichtenštýn! Mluvte, co ode mne žádáte?“

„Láska k člověčenstvu mne k vám, kníže, přivádí, láska k vám samému. Sjímajíc bělmo s oka bližního činím skutek dobrý. Kníže, stojíme v předvečer dne, kterýž má rozhodnouti o

vaší hrůze, o vaší nelidskosti, kterýž vás může proměnit v skvrnu plamennou lidstva celého.“

Lichtenštýn se chvěl. Avšak pevná mluva neznámé jej ovládala.

„Budouli ukrutné, nelidské, hrozné výnosy soudu vašeho provedeny, pak jste pozbyl veškerou známku lidskosti, a s potupou, s hrůzou o vás budou muset mluviti věkové budoucí. Že co šlechtici vám není budoucnost lhostejná, dobře vím, proto jsem se odvážila v pokus, hnouti srdcem vaším a probudit v něm city, jenž v srdci žádného člověka vymřítí nemohou a nevymírají. Kníže, pohledněte na 48 obětí své hrozné msty, pohledněte na tyto kmety, jimž beztoho není více dlouho putovati po zemi té, a jejichž téměř zdobí vavříny, pohledněte na tyto muže šlechetné, o něž lkají ženy a dítky, o něž nařiká země veškerá, pohledněte na tyto nadějně jinochy, s jejichž zhynem tolik hyne skvělých nadějí; a pomyslete, veškeré ty muže mohu já zachovati před smrtí ohavnou a před trýznění hroznými kníže mějte smilování! Poznal svět, že může hrůza pomsty na Čechách nevídaná býti, poznal

že se dovedete a že se můžete ukrutně pomstít, nuže, dokážete nyní světu, že jste tak obdivuhodný pro svou hrůzu jako pro milost a smilování své!“ Mluvila prosebně cizinka. Lichtenštýn byl pohnut, se zalíbením poslouchal ohnivá slova zanícené ženy. Neodpovídal, když umlkla, zdálo se, že očekává řeč další.

„Mějte smilování! Vzbudte lásku velkomyslností a šlechetností a celé Čechy přilnou láskou obvyklou k trůnu!“ Pravila prosebně — „Nezní-li vám krutý nárek úpějících vdov a ubohých sirotek v sluhu, neslyšiteli reptání množství veškerého! Pomněte, že jste křesťan, a že víra naše láska lásku hlásající jest! Kníže, rozpomeňte se, dokud není pozdě!“

„Ustaňte, opovážlivá! Pomněte, že i život váš jest v rukou mých!“ Odpovídal ledově Lichtenštýn! „Výnos soudu jest císařem potvrzen, musí proveden býti!“

Ženština se zachvěla bolestí.

„O dravče krvelačný! Není možno smazat skvrny hrozné viny s drápů tvých, neboť nemožna naleztí proslulost na poli činů velikých a šle-

chetných, snažíš se hrůzami se proslaviti! Jméno tvé bude krví psáno v srdci Čecha každého a věčně budou proklínati člověka citlivého, nebo zprzně lidskost pomáhals i jméno Ferdinanda, jehož musí svět pozdější nazvati pobožným ukrutníkem, skvrniti. Vymýšlels muky pekelné, muky, jež nevidal svět, abys potrestal obhájce práva i vlastence. Tys slunce černé zářící pa-pršky krvavými doby naší! Nehne tebou lítější dravče dravců pouště žalob, upění, hoře hlas?"

„Zadržte a nedrážděte.“

„Tygra litého!“ Děla cizí žena, Lichtenštýn se zlostí zachvěl a dupna pravil:

„Zadržte, mil-li vám život váš! Pamatujte před kým mluvíte!“

„Před hrozným králem dravců všech! Roz-sápejte i život můj, odsoudě muže mého k smrti potupné, i dítky vám přinesu k oběti, aby jste se mohl honositi, že jste vraždil celé rodiny! Hanba tomu, kdo dílo nedokoná! Zprzněte, bídný náruživče, veškeré pojmy člověčenství hroznými činy svými! Pomněte však, že na nebesích soudce spravedlivý sídlí, že i na vás čeká jed-

nou spravedlivý soud; soud spravedlivější krutého soudu vašeho! Kníže, máte zdravý rozum, reete stávali důstojných muk pro vraha blaha národního a blaha rodinného ve světě, a může-li člověk smysli svými pochopit, pomyslit hrůzy, jakéž ho po smrti očekávají!? Lichtenštýne, celý národ český, i trýzněnci veškeří vystoupí co žalobníci proti tobě, pomysli, bude-li ti možno se zodpovídati z ukrutností svých! Pro přítomnost nebudiž na věčnost zapomínáno! Smilujte se, do- kuď čas! Jak se vás nyní národ celý hrozí a le- ká, tak vás bude, smilujete-li se, milovati!“

Lichtenštýn neočekával slova taková. Byl pohnut, temně před sebe pohlížeje pravil:

„Jsemf ruka, duch činů mých jest Fer- dinand!“

„Buďte ruka chorobná, ducha opoutávající a výkony jeho znesnadňující!“ Děla rázně neznámá.

„Jest pozdě! Vše jest ztraceno, dnes budou zajati odvezení do radnice Staroměstské a zej- tra — — —“

„Bude ohavnost bezpříkladná vykonána!“ Zvolala ledově ženština. „Kníže, hledala jsem

ve vás co v členu rodiny tak proslavené šlechtnost po otcích zděděnou, krutě jsem se zmýlila.“

„Nezbývá mi času ku hovoření s pomatenými ženštinami!“ Zvolal nevolně Lichtenštýn.

„Pravdu slyšet se vám déle nelíbí Arcit otuplému citu vašemu slove pravda šílenost. I mě se znechutilo déle se marně snažit rozehráti ledy vaše. S Bohem! Necht vás skvrna každá marně prolité krve šlechtné pálí a hnuší a ať se vás nespouští, až vystoupíte v soudnici světa celého, necht se pak zaleskne v záři plamenné! Nyní zhrzujete vy lidstvo a pak s potupou žebrák nejbídnější odstupovati bude od vás! Za stín prodáváte zřídlo blaha budoucího!“

Ku komnatě se blížily kročeje, rychle se zahalila v závoj prositelka a odcházela. Lichtenštýn ji zrakoma pohnutýma doprovázel.

„Pravdu mluvila, hrozný jest skutek pomsty naší v Čechách!“

Adam z Waldštýna vstoupil a oznamoval, že budou odsouzení do Staroměstské radnice odvezeni.

„Vše jest ztraceno, není více žádné dráhy, po které by se vysvobodil Harant? Ubohý, kles-

ne co pravý mučedník vlastenectví!“ Šeptala bolestně Anna Salomena, chof Harantova, opuštějíc hrad po marné snaze, pakli ne svobodu, ale spoň ulehčení, smírnění hrozných výnosů soudních vydobyti.“ —

Do radnice vstupovali odsouzenci.

Ubohá Praha se ponořila v spánek, z nějž měla strašlivě za jitra příštího vyburcována býti.

XXXIV.

Poslední kvas.

Přátele, roubující strom zahubili
jsme jej: byl příliš starý.

Ve velké síni v radnici Staroměstské se shromáždili všickni odsouzenci, aby slavili poslední svůj kvas. Zde se ještě jednou bavil pospolně květ šlechty české a dráha ze síně této vedla na popraviště na náměstí Staroměstském stavěné.

Když hospodář radnický oznámil, že jest čas k hostině všickni, se zvedli a samotní prostírali a rozkládali náčiní na velké tabuli hostinné „Není nám třeba jídla na pouť, anáž nám nástává do vlasti nadhvězdne, avšak budiž nám

ještě jednou na zemi popřáno vespolek se bavit!“
Právil šedý Jessenius na oslovení hospodářovo.

I ty Jessenie, ratolesti druhdy tak mocného kmene slávy doby Rudolfské v středu odsouzenců k smrti? I nad hlavou tvou se vznáší meč Damoklův? Pouze proto, žes byl legátem stavů českých v Uhřích máš zemřít rukou katovou? To jest tedy konec skvělé tvé dráhy, učenče?

Do síně vstupovali šlechticové odsouzení a z hradu sem přivezení.

Byla to četná řada obětí ukrutnosti!

Bojarý Budova, šlechetný Šlik, vlastenecký Harant, Kašpar Kaplíř ze Sulevic, kmet to šest-aosmdesátiletý, Prokop Dvořecký z Olbramovic, Bedřich z Bílé, Jindřich Otto z Losu, Diviš Černín z Chuděnic, Vilím Konecchlumský, Bohuslav z Michalovic jasným souzvucícím hlasem oslovili své bratry shromážděné.

„Mistře kdo by se byl mohl nadíti, že se na místě tomto jednou v poměrech tak smutných shledáme!“ Právil temně Harant, přistoupna k staříckému Jesseniu.

„Ni ve snu nemohlo žádnému napadnouti, že by takový konec vzala lesklá doba Rudolfská!“

Bohužel, že mi Nejvyšší v své milosti tak četnou řadu let udělil, že jsem se musel dožiti pádu takového!“

„Staniž se vůle Nejvyššího!“ Pravil oddaně Kaplír ze Sulevic, k rozmlouvajícím přistoupna. „Tam nad hvězdami nás očekávají bratři, svědkové slávy, proč bychom ještě měli otálet s odchodem?“

„Tam se všickni shledáme!“ Dokladal Harant. Bylo dáno znamení k hostině.

Nastalo hodování smutné a velebné.

Všickni tito bojaři synové země i kmetové velební stáli na pokraji hrobu, ukrutností vehnani na pomezí věčnosti. Kat meče brousil, lešení postaveno, oběť, lid šlechetný, připraven k trýznění, a medle kým vše to se stalo? Člověkem!

Velebné ticho panovalo v rozsáhlé síni, jen někdy nevolně zacinklo náčiní. Zdálo se, že smrt sezvala své poddané k tabuli sváteční. Každý se loučil se světem, každý rozvazoval svazky, ku světu jej poutající, každé srdce úpělo, otce poutá nerozvazatelně láska k dítkám, láska k choti, již opustiti má, vlastence poutá mocně láska k vlasti, a kmeta šedého i láska poutá — láska

k životu, i jemu jest v smrti život sladký, krásný! Neníť smrt strašlivá, kruté jest loučení! Srdce lidské poutá láska k životu poutem, jejž toliko smrt rozloučiti může, a proto se straší člověk smrti ledové. A není-li mnohdy spasitelné umříti? I odsouzení poznávali, že lépe jim bude v hrobě, než aby pozřeli na vlast potupenou, pohaněnou, pokořenou, podrobenou a hynoucí, avšak v okamžiku tomto pohynuly ceny veškerých těch poznání, každý se proměnil v citlivého otce, v laskavého manžele, vůbec v slabého člověka, slyšícího jedině hlas srdce úpějícího a úpění to každého děsilo a city bolné rozrývaly vnitra všech. V mnohém oku zaleskla se slza plná bolu, strastí a žalu, mnohé srdce hrozilo bolem krutým puknouti v prsou zúžených. A rychle mizel čas, hodina popravý stále se blížila. Sekunda trvání zde nabyla ceny nenaznačné.

A když bylo po hodování, vytyčil se šedý Jessenius, naplněný pohar vína třesoucí zdvíhna pravici děl:

„Nuže bratři, ještě jedenkrát, opakujme výjev doby krásných dnů minulých!

Oko jeho vzplanulo a všickni se vztyčili.
 „Sláva dárci blaha vlasti! Zlouba zasloužená na-
 šim zrádcům! Sláva vlasti! Sláva národu! Sláva
 obětím svobody a práva!“

A ohlas slov Jesseniových zazněl v hřmění
 síní hodovní.

Poháry zařinkaly, zanícení zmizelo a doba
 chladné přípravy k smrti nastala.

A tak setrvali ve pění žalmu a rozjímání
 nábožném až do zardění růží nad východem!

XXXV.

21. červen 1621.

Na náměstí Staroměstském černým
Lešení jest souknem potaženo,
Ortel smrti čte se Čechům věrným,
Vojsko jest kolkolem rozstaveno.

Rachotily bubny, trouba zněla,
Panstvo České kati stínali.
Zachvěl se lev Český ustrašený,
Zašlo slunce, slunce České slávy!
Neumann.

21. červen počínal, hřmění děl vyburácelo
Prahu snící. Temným, táhlým zvukem zněla ho-
dina pátá s věže Svatovitské a dávala signál ku
započetí hrůz strašlivých, nevidaných. Více pra-
porů jízdy a pěchoty rozstavěno po náměstí Sta-
roměstském, aby dělili lid citlivý od jeviště hrůz.
Před radnicí vypíná se vysoké lešení černým

suknem potažené, a na něm v pozadí stojí mistr kat a jeho holomci, přichystaná sedadla zaujímají soudcové císařští. Lid se sbíhá! — Což vás všechny nadchl jedovatý nádech ukrutnosti? — Rci lide, jak se můžeš bavit pohledem pádu velikánů, dobrodinců svých? — Aneb to holota, anáž by ráda spatřila, jak výtečníci světa umírají!

I shromáždění odsouzenci zaslechli signal děla, zdálo se, že je probudil ze snění. Nastal mezi nimi živý ruch, nastávalo loučení.

Všickni se připravovali s smrti, jako k nějaké slavnosti. Ještě několik okamžiků a již se boří veškeré ty chrámy duchů bojarých.

„Bože odpusť nám, že jsme poklesli co lidé slabí, neboť bez viny nyní klesneme! Dokaž nejvyšší mocí svou nevinu naši, neboť jsme neprávě soudem prohlášeni za vinné!“ — Mluvil Kutnauer hlasem povýšeným, když se počínalo dníti.

Ani mráček na obloze uzardělé nevyvstával a slunce se zdálo, že vyplulo z krvavé koupele v modré moře blankytu, aby se obmylo.

Na jednu se zobrazila na obloze jasná duha.

„Vizte bratři, Bůh se k nám přiznává a cestu nám k nebi ukazuje!“ Zvolal Kutnauer a na duhu objevenou ukazoval.

Všickni se vrhli na kolena a poslední modlitba odsouzených se vznášela k trůnu Nejvyššího.

Do síně vstoupil kněz Jan Rosacius.

„Posilň vás Bůh, Nejvyšší soudce, moji milí, ku dráze předaleké. Nabuďte mysle a v důvěře v Otce nejvyššího vystupte na lešení, z něhož vám bude odebrati se v říši nebeskou!“ Mluvil kněz vstouplý.

V trudném zanícení stál pán z Budova, když k němu Jezuita Fero přistoupil, řka:

„Vidím, že jste se pane dobře učil, a že jste prospěl v umění, rád bych duši vaši získal k spasení!“

S úsměvem naň Budova pohledl řka:

„Milý otče, vy pravíte, že by jste mou duši získal spasení? Proč jste uvrhli celý národ můj v záhubu, je to ta cesta k spasení? Kdyby jste vy tolik věděli o svém spasení, co já!“

„Nevychloubujte se tak mnoho se svým spasením a sám sebe marným doměním neklamte, neboť praví písmo, žádný neví v tom životě, zdaž

v milosti aneb v hněvu Božím zůstává!“ Mluvil Fero.

„Tedy takovýmto skutkem chcete získat duši moji spasení? Spíše by jste usilovali k zoufání, nežli k spáse mne přivesti. Bloudíte, neboť neznáte písma. Řcetež mi, kde stojí v písmě psaná výpověď vaše?“

Fero se zarazil, nevěda, co by odpověditi měl, a se škodylibým úsměvem odešel.

Harant byl pohřížen s hlubokou rozmluvu s knězem Janem.

„Vyplňte prosbu mou, muže umírajícího. Jděte k choti mé a vyřídte jí poslední mé vzkázání. Že ji při upomínce své napomínám a zavazuji, aby setrvala v náboženství svém nezvratnou stálostí, neboť jest mi známa její nestálost v některých věcech, a dokud vy budete na Malé Straně, nechť se s vámi radí a vámi spravuje. Připomeňte jí, že jsem mnohé země projel, a i v náboženství mnoho zkusil a přehlédl, a naposledy jsem nic jiného nenašel než to, že v samém milosrdenství Božím, a v zásluhách dostatečných jediného Spasitele Ježíše Krista hříchův odpuštění a života věčného docházíme: a v té víře hotov jsem umříti

a jsem jist, že dnes mého milého Spasitele tváře v tvář viděti a s ním i se všemi svatými toho života požívatí budu. Dále jí řekněte, že ji prosím, aby nakládala s poddanými svými mírně, robot ať jim nezhoršuje, raději ať chudým poddaným pomáhá. Dítka mé ať nechá vychovávatí dle základu pod obojí, ať je jim pravou matkou je vedoucí ku spáse po smrti a ku blahu vezdejšímu. Milý otče, vyplňte prosbu mou!“

„Buďte ubezpečen, že ani slova nezamlčím choti vaší!“ Odpovídal smutně Jan. Rozmluvy veškeré umlkly a hrobové ticho nastalo.

„Joachým, Ondřej Šlik z Holejce, hrabě z Posaunu a z Lokte na Svijanech!“ Volal mocným hlasem jeden richtář císařský. Všickni shromáždění zbledli a Šlik se měl k chodu poslednímu, k chodu na popraviště!

„Na shledanou, bratři, tam nad hvězdami!“ Zvolal Šlik a pevným krokem vystupoval na lešení.

Ryk nevole prochvěl množství při pohledu na vystouplého miláčka lidu.

Jen mladý muž, v pozadí o sloup podepřený, velkým okem pohlíží lhostejně na divadlo započínané.

Užřev ho Šlik bolestně pravil:

„Pane Albrechte, zde že se rozejdem, že v poměrech takových, jsem se nenadál!“

Oko Waldštýna skalnatého zalila temná slza. „Tak daleko to muselo s květem šlechty české přijíti!“ Zašeptal.

Šlik postoupil v popředí lešení obrátě zrak k obloze jal se mocným hlasem mluvit:

„Slunce spásy i spravedlnosti Kriste, učiň, abych temností smrti prošel k věčnému světlu Tvému!“

„Co odpůrce jeho milosti, co direktor odbojníků, co Bedřichův sudí nejvyšší a správce Horní Lužice k smrti odsouzen!“ Hlásal ledově richtář.

Šlik se modlil, pak klekl na černé sukno, sklonil týl na špalek, meč katův se zaleskl v povětří, padla rána a hlava Šlikova se kulila po lešení.

Holomek katův ji zdvihl, aby ji na výstrahu na mostě Pražském vztýčil. Jiní holomeci tělo odnesli a sukno černé vyměnili.

„Václav z Budova, pán na Hradišti, Klášteře a na Zásadce!“ Volal richtář dále.

Bojarý Budova vystoupl, aby se na popravišti rozloučil se svým činným životem.

Radost zářila z jeho oka, potřásuje šedivou hlavou pravil:

„Těšte se šediny mé, očekávat vás koruna mučednická! Bože odpusť nepřátelům mým, zachovej církev, ochraň nám ubohou vlast a přijmi duši mou na milost!“

„Co odpůrce jeho milosti císaře, co direktor lidí odbojného, co předseda nad apellací Bedřichův k smrti odsouzen!“ Dále hlásáno.

A druhá hlava velkého Čecha padla na popravišti.

A zase tělo odnešeno a sukno vyměněno. Novou obět vyvolává ledový hlasatel.

„Krištof Harant z Polžic, z Bedružic a na Pecce, jakožto odbojný zbouřenec, kterýž Vídeň obléhal a co předseda komory české za Bedřicha k smrti odsouzen!“

Pevně vystoupl Harant na lešení, vznešený zápal vyzářoval jeho zhléd a oko roztoužené se zatoulalo po lidu shromážděném, hlasem jasno-zvučným jal se mluvit:

„Tolik jsem krajin světa celého projel, u tak mnoha pohanských národů jsem býval, tak mnoho na zemi i na moři nebezpečenství jsem okusil a hle ve vlasti mé mne nevinně smrt násilná očekává! A to rukou těch, jimž jsem po všecken věk svůj sloužil, jako i otcové moji: Bože jim odpust! V ruce Tvé poroučím Pane Ježíše ducha svého!“

Upřeně pohlížel v množství na místo jedno, na němž stála bleďá choť jeho podporovaná Ludmilou.

Pokývnul jim hlavou na rozloučenou, zvolal: „Pane Ježíši Kriste, smiluj se nade mnou a přijmi ducha mého!“ Sklopil hlavu a meč katův ji oddělil od těla. V množství zaznělo bolesti vzkřiknutí.

Harantovi následoval Kašpar ze Sulevic a ostatní odsouzenci.

Konečně byl i šedý Jessinius na lešení vyveden.

Hřmotněji započaly bubny vířiti i polnice třestiti, aby přehlušily slabý hlas mistra.

Kat se k němu přiblížil, aby mu dle výnosu soudního jazyk uřízl.

„Nedoufal jsem nikdy, že takovým způsobem potupným budu jednou zbaven jazyka, kterýmž jsem tak často před císaři a králi mluvíval ku pochvale své!“

Umlkl a — — —

Zahalme rouškou temnou následující výjevy hrůz vši lidkosti se protivící.

Konečně opustili soudcové lešení, dílo pomsty Ferdinandovy bylo dokonáno, šlechta nekřesťanská, tehdáž nejčtetnější v zemi byla postínána aneb ze země vypuzena, pevně stál nyní Ferdinandův trůn na mrtvolách a na půdě krví zbrocené.

Takové byly výjevy posledního jednání přede-
hry války třicetileté.

Kdož by se byl mohl domnívati, že v půdě krví zbrocené a mrtvolami poseté může zkvést blaho národu podmaněného?

Z půdy této vypučela ohromná lítice, anaž měla poděsiti Evropu od jihu nejzažšího až po sever ledový, nad mrtvolách šlechty stínané usadil se strašlivý Mars a hrozné chmůry sršely z hledů jeho, rozžhavující v končinách země jiskry nesvornosti a vraštění, podněcující doutnající vášně k výbuchu hroznému.

XXXVI.

Lomnický z Budče.

Žádný prorok v své vlasti není,
a tak to bude do světa skončení.

Šimon Lomnický z Budče.

Příšerně čněly ustrašenému lidu na postrach na mostě Pražském hlavy pánů statých. Ani památce této velké lásky otce vlasti k českému národu neušetřeno potupy. Hrobové ticho panuje po ulicích Pražských; Praha sama pak se podobá ohromnému pohřebišti, věže její pomníkům pohrobených. Příšerně šumí vlny Vltavy podle mohutných sloupů mostových a na mostě stojí temný velikán zahalen u dlouhý řasný plášť, a oko upírá

k nebi, jako by hledal v děsných chmûrách lunu aneb hvězdy zmizelé. A jako lkání duchů nad vodami kvílí víchr po hladině Vltavy. Byl to duch Tychonův, sestouplý s výše nadhvězdne, by pozrel na vyjevení předpovědi své, aneb to Rudolf želící o zem, již tak miloval, anaž vinou jeho klesala v mrzský hrob?

A luna vystupuje ze mraků a příšerným paprskem osvětluje líce chodce pozdního. Toť přítel Šlikův, s nímž se na popravišti loučil. Albrecht Waldštýn snad hledá hvězdu svou na obloze noční?

„Ano hvězda má již vzešla! Vlny se krutě srazily. Jest čas, abych se zaleskl!“ Mluvil temně před sebe a ubíral se na Malou Stranu.

As v polou mostě byl zadržen starcem o hůl se podpírajícím.

„Prosím o dárek nuznému, pane rytíři!“ Upěl prosebně.

„Uhni se bído z cesty!“ Zvolal nevrle Waldštýn.

„Pane rytíři, smilujte se nad nuzným, a pomněte, že velikost světa takovýchto dochází cílů! Nepohlížejte na mne zrakem opovržlivým, na temeno mé vsadila druhdy ruka císařova korunu vavřínovou. Druhdy prsty mé vyzáblé rozvučovaly

varyto básnické a s oblibou poslouchala doba Rudolfova moji hru. Pohledna na mne splakejte nad nicostí věcí světských a ustrňte se nad korunovaným druhdy básníkem Rudolfa II. nad Lomnickým. Ach, co diš retě žvatlavý, poskytněte almužnu Ptochosovi!“ Zalkál ubohý básník

„I vavřín vadne, co má ve světě stálosti?“ Zvolal zasmušeně Waldštýn a spěchal na Malou Stranu.

Lunu zastřely mraky temné.

* * *

Téhož dne klečela ubohá matka s osiřelými dítkami Harantovými Janem, Vilémem, Leopoldem, Jiřím, Rudolfem, Václavem a s dcerou Sybilou u rakve Harantovy.

Druhého dne bylo pohrobeno srdce, jedno z nejšlechetnějších, jakéž kdy česká země zplodila. Ludmila se odebrala do kláštera. Anna Salomena však se nezachovala dle vůle šlechetného chotě svého. Dítky dala vychovati Jezuitům, sama pak nakládala drze a krutě s poddanými svými.

V roce 1625 se provdala za Heřmana Černína z Chudenic, kterýž s Harantem do svaté země putoval.

XXXVII.

Z á v e r e k.

Vyhnán odtud, vyhnán jsem ze světa,
A to vyhnanství — smrt; proto „vyhnanství“
Jest název křivě pro smrt volený;
Smrt li vyhnanstvím pouze jmenuješ,
Hlavu mi stínáš zlatou sekerou,
Usmívaje se k ráně vraždivé.

Romeo Shakspeare.

Na pomezí země těžce trestané stála tlupa mužů. Proč medle tak nezvratně upírají zraky v nedohlednou dálku? Proč se chvějí, proč tak divě prsa jejich dmou se? Zdá se, že jsou přikováni k půdě, na níž stojí Slunce jest nad západem, a zapadá nad zemí českou a vystěhovalci, vypuzenci češti se loučí s drahou domovinou

s matkou krvácející. Poslední polibky jí posílají zhledy ohnivými. O, jak by rádi zanechali sílu, srdce své v kraji tom utěšeném! O, kouzlo mocné, jenž je poutáš, tys úzce k srdcím jejím přirostlo.

A jeden dí:

„O bratři draží, krutý jest osud náš, nemůže krutějšího býti. Lučme se s vlastí s modlitbou!“

Karel z Žerotína započal hlasem mocným pěti žalm, ostatní vpadli hlasy silnými v jeho zpěv a tak zvučela chmůrami píseň synů s matkou se loučících. A stále dále a dále se zanášel zpěv, chmury houstly, brzy zmizeli vystěhovalci v dálce, v cizině.

* * *

Hrůzami těmito nebyla ještě pomsta Ferdinanda naplněna.

S Týna shozena socha Jiřího Poděbradského a na místo ní postavena socha Ferdinanda II., Jezuitům kostely i školy po vši zemi navraceny, nekřesťanství nejhrůznějšími prostředky vykořeňováno, Karolín Adamem z Waldštýna zapečetěn, knihy české kačeřovány a páleny bez výminek. Vydán mandát ku všem zámožným v zemi, pakli by se byli zúčastnili ve spiknutí proti císaři, aby

se přihlásili, nechťili v úplnou nemilost upadnouti. I přihlásilo se 728 osob stavu panského i rytířského, život a čest jim darovány, statky jim však byly pobrány. Cena statků takto odejmutých se páčil na 24 millionů. Ku doplnění hrůz všech rukou vlastní majestát rozřízl, řka, že není třeba odbojníkům slovo a práva udělená držeti.

Čechy ohromené nemohly se opřít proti jednání takovému. Avšak ve svém přepychu zapomněl Ferdinand, že i on může klesnouti. Nebylo mu dosti ma pokoření Čechů a na hrozném potrestání jich, i Bedřich Falcký měl být potrestán. Nad Bedřichem, markrabětem Janem Jiřím z Brandenburku a Krnova a nad Anhaltem kletba vynesena, a tak tito k obraně zoufalé donuceni.

Avšak v neštěstí získáváme přátelů mocnějších a pravějších než v štěstí, a tak se i Bedřichovi podařilo získat mocných přátelů. Císař se chystal obsaditi zemi jeho, a tím roznítil rozhorčení celé protestantské Evropy proti sobě, kteráž se připojila k Bedřichovi.

Dobře poznával Waldštýn, že již hvězda jeho vyšla, nejjasněji měla svítiti v době nastalé v

druhém oddílu války třicetileté, kterouž pýcha Ferdinandova roznítla.

Ukončil se velký den slávy české, k večeru dne tohoto se rozložily mraky po obloze Evropské a nastávající doba byla temná, bouřlivá noc vlády Ferdinanda II.

